

วารสารวิทยาการเรียนรู้ และศึกษาศาสตร์

Journal of Learning Sciences and Education

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566) : Volume 2 Number 2 (July - December 2023)

ISSN: 2822-0161 (print) | ISSN: 2822-017X (online)

วารสารวิทยาการเรียนรู้ และศึกษาศาสตร์

Journal of Learning Sciences and Education

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566) : Volume 2 Number 2 (July - December 2023)

ISSN: 2822-0161 (print) | ISSN: 2822-017X (online)

ภาพจากปก : พิธีบายศรีสู่ขวัญ ในการจัดกิจกรรม “ต้อนรับเพื่อนใหม่”

ออกแบบปกโดย : อภิชาติ อ้วนศิริ

ที่มา : พิธีบายศรีสู่ขวัญ ในการจัดกิจกรรม “ต้อนรับเพื่อนใหม่” สำหรับ นักศึกษาระดับปริญญาตรีรุ่นที่ 1 ปีการศึกษา 2559 คณะวิทยาการการเรียนรู้และ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดขึ้น ณ อาคารโรงเรียนสาธิตแห่ง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อาคารหลังแรก)

พิธีบายศรีสู่ขวัญจะจัดขึ้นในวันสำคัญของชีวิต เป้าหมายการจัดพิธี บายศรีสู่ขวัญ ในการจัดกิจกรรม “ต้อนรับเพื่อนใหม่” ในครั้งนี้ เพื่อเป็นการแสดงออก เชิงสัญลักษณ์ในการเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ หรือเรียกว่า การก้าวผ่านวัย (coming of age) โดยเป็นการแจ้งต่อ “เพื่อนใหม่” ทุกคนว่า นับแต่พิธีนี้ผ่านพ้นไป ครู อาจารย์และบุคลากรทุกคนจะไม่ถือว่า “เพื่อนใหม่” เป็นผู้เยาว์อีกต่อไป และจะให้สิทธิ อันสมบูรณ์ในการเรียนรู้ เติบโต และรับผิดชอบต่อการเป็นผู้ใหญ่ของตนเอง มุ่งส่งเสริมคุณ งามดีให้เป็นเกียรติภูมิของชีวิตและให้สมกับเป็น “ลูกแม่โดม” ที่น่าภาคภูมิใจ

วารสารวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์

Journal of Learning Sciences and Education

ISSN 2822-0161 (Print) ISSN 2822-017X (Online)

ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2566)

Vol. 2 No. 2 (July – December 2023)

โดย คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

by Faculty of Learning Sciences and Education, Thammasat University

- เจ้าของ : คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วารสารออก : ราย 6 เดือน ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม - มิถุนายน), (กรกฎาคม - ธันวาคม)
- จำนวนฉบับละ : 100 เล่ม
- พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Thammasat Printing House)
เลขที่ 99 หมู่ 18 ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120
โทรศัพท์. 02-5643104-6 โทรสาร. 0-2564-3119
Email. Thammasatprintinghouse@gmail.com
- วัตถุประสงค์ : เพื่อเผยแพร่งานวิชาการของบุคลากรภายในและภายนอก เพื่อเป็นการสนับสนุนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพด้านวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มุ่งส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพทางการวิจัย ด้านวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังเป็นการสร้างเครือข่ายการเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัย ระหว่างมหาวิทยาลัยและหน่วยงานภายในและภายนอก
- ลิขสิทธิ์ : ลิขสิทธิ์วารสารและบทความของคณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยอนุญาตให้ทำสำเนาเพื่อการใช้ประโยชน์เป็นการภายในที่ไม่ใช่เชิงพาณิชย์เท่านั้น การทำสำเนาเพื่อการใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่นหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากคณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความเป็นเพียงความคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้เขียนบทความเท่านั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการผู้พิมพ์และกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับความเห็นที่ปรากฏในบทความแต่อย่างใด

คณะกรรมการที่ปรึกษา (Advisory Board)

คณบดี คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Dean of Faculty of Learning Sciences and Education, Thammasat University

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Associate Dean for Academic Affairs of Faculty of Learning Sciences and

Education, Thammasat University

บรรณาธิการ (Editor-in-Chief)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไยเรศ บุญฤทธิ์

Asst. Prof. Iyared Boonyarit, Ph.D.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Assistant Editor)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ คงตุก

Asst. Prof. Kitti Kongtuk, Ph.D.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

กองบรรณาธิการภายใน (Internal Editorial Board)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุทธรชاذ อังณะกูร

Asst. Prof. Putthachat Angnakoon, Ph.D.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลิดา จุงพันธ์

Asst. Prof. Chalida Joongpan, Ph.D.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวลักษณ์ สุรัสวดี

Asst. Prof. Pawaluk Suraswadi, Ph.D.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรวิทย์ อัสสพันธุ์

Asst. Prof. Surawit Assapun, Ph.D.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤตม์ ศุภวรรณกุล

Asst. Prof. Narut Supawantanakul, Ph.D.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

กองบรรณาธิการภายนอก (External Editorial Board)

ศาสตราจารย์ ดร.นงเยาว์ เนาวรัตน์

Prof. Nongyao Naowarat, Ph.D.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี ฝ้ายคำตา

Assoc. Prof. Chatree Faikhamta, Ph.D.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

รองศาสตราจารย์ ดร.ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์

Assoc. Prof. Maitree Inprasitha, Ph.D.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University

รองศาสตราจารย์ ดร. นายแพทย์ นันทวัช ลิทธิรักษ์

Assoc. Prof. Nantawat Sitdhiraksa, M.D., Ph.D.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
สร้างเสริมสุขภาพ

Thai Health Promotion
Foundation

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ แพทย์หญิง จิราภรณ์ อรุณากูร

Asst. Prof. Jiraporn Arunakul, M.D.

มหาวิทยาลัยมหิดล

Mahidol University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา สมไพบูลย์

Asst. Prof. Sukanya Sompiboon, Ph.D.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.เจริญชัย วงศ์วัฒนกิจ

Asst. Prof. Charoenchai Wongwatkit, Ph.D.

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Mae Fah Luang University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีณา ลีตระกูล

Asst. Prof. Paweena Leetrakun, Ph.D.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Chiang Rai Rajabhat University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมสิน จตุพร

Asst. Prof. Omsin Jatuporn, Ph.D.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล บางขวด

Asst. Prof. Doungkamol Bangchuad, Ph.D.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุปรียาส์ กาญจนพิศศาล

Asst. Prof. Supre Kanjanaphitsarn, Ph.D.

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว

Asst. Prof. Kiatanantha Lounkaew, Ph.D.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

ดร.อมรวิช์ นาครทรรพ

Amornwich Nakornthap, Ph.D.

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

ผู้ตรวจภาษาอังกฤษ (Language Editor)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลินดา เยห์

Asst. Prof. Linda Yeh, Ph.D.

อาจารย์ ดร.ติโมเมะ ตะปะหนี โอะหะยะเน็น

Timo Tapani Ojanen, Ph.D.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

เลขานุการ (Coordinator)

อภิชาติ อ้วนศิริ

Apichat Uansiri

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

ผู้ประสานงานวารสาร (Journal Coordinator)

โกศลัญญา สุวรรณเกิด

Kolunya Suwannakoed

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University

สำนักงาน (Office)

คณะวิทยาการเรี ยนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เลขที่ 99 หมู่ 18 อาคารสิริวิทยลักษณ์ ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี 12120

โทร. 02-6966722 Email. lsed-jo@lsed.tu.ac.th

เว็บไซต์: <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JLSEd>

Faculty of Learning Sciences and Education, Thammasat University

99 Moo 18 Siriwitthayalak Building, Phaholyothin Road, Khlong Nueng, Khlong
Luang, Pathum Thani 12120

Tel. 02-6966722 Email. lsed-jo@lsed.tu.ac.th

Website: <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JLSEd>

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิทยาการเรี ยนรู้และ
ศึกษาศาสตร์ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ที่มี
ความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องจากภายในและ/หรือภายนอก
มหาวิทยาลัยในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double-blind Peer review)
จำนวน 3 ท่านต่อบทความ

กรณีที่เป็น การตีพิมพ์บทความที่เคยเผยแพร่มาแล้ว ผู้เขียน
ต้องแสดงหลักฐานการอนุญาตจากบรรณาธิการของวารสาร
ฉบับเดิมอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร และต้องได้รับการอนุญาตเท่านั้น
จึงจะสามารถเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์อีกครั้งได้

สารบัญ

บทความวิจัย

ภายใต้ระบอบแห่งภาพลักษณ์และความกลัว: มายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้
เรื่องเพศในพื้นที่การศึกษาของประเทศไทยและบทบาทที่หล่นหายของ
โรงเรียนไทยในการเรียนรู้เรื่องเพศ 1

Under the Regime of Images and Fear: Myths about Sex Learning
in Thai Education and the Missing Role of Thai Schools in
Supporting Sex Learning

นรุตม์ ศุภวรรธนะกุล, อัครา เมธาสุข

อุทยานเมืองเก่าพิจิตร พื้นที่แห่งความทรงจำ 33

Phichit Historical Park: Sites of Memory

วรพล ศิริชื่นวิจิตร

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิง
ออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา เพื่อส่งเสริม
มโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 63

Development of an Economic Learning Activity Based on Design
Thinking and Case Study Methods to Enhance Creative Economy
Concepts for Mathayomsuksa 2 Students

พรหมพิริยะ ถ้อยคำ

สารบัญ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประจำฉบับ	84
แนะนำผู้เขียน	85
จริยธรรมการตีพิมพ์	86
ขั้นตอนการตีพิมพ์	90
การเตรียมต้นฉบับและรูปแบบการอ้างอิง	91

บทบรรณาธิการ

“การตั้งคำถาม” ถือเป็นทักษะสำคัญในการแสวงหาความรู้ การบ่มเพาะทักษะดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมองเห็นความเป็นไปของโลกด้วยมิติความคิดที่หลากหลาย คำถามพื้นฐานที่สัมพันธ์กับการมองเห็นโลกอย่างเป็นรูปธรรม (concrete) อาจใช้ผัสสะด้วยตามองดู เจียหูฟัง หรือใช้ผิวสัมผัสสัมผัสที่จะสามารถคิดวิเคราะห์ได้ แต่ กระนั้น คงไม่ซับซ้อนเท่ากับการตั้งคำถามด้วยความสงสัยในแง่มุมนามธรรม (abstract) ที่ต้องผนวกเอาประสบการณ์เข้ามาครุ่นคิด จนกระทั่งสามารถเชื่อมโยงหาข้อสรุปเพื่อเป็นคำอธิบายความสงสัยใคร่รู้

หาก “ความสงสัย-ใคร่รู้” เป็นสิ่งสำคัญที่จะเปลี่ยนแปลงโลกใบนี้ เช่นนั้นแล้ว การ “ตั้งคำถาม” จึงจำเป็นต้องเกิดขึ้นด้วยเหตุ เพราะต้องสนอง “ความอยากรู้” และ “ความไม่รู้” อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ทว่า การตั้งคำถามที่ดีนั้น จะเป็นหนทางไปสู่คำตอบที่สามารถนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งเป็นแนวทางสรรค์สร้างสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

วารสารวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 ฉบับนี้ เห็นความสำคัญของกระบวนการ “ตั้งคำถาม” เพื่อนำไปสู่ “สิ่งใหม่” อย่างไม่ไร้เดียงสา ทั้งนี้ เมื่อมีขบวนการ “ปัญหาข้อสงสัย” จึงเป็นที่มาของวาระแห่งการถกเถียงด้วยเหตุผล ซึ่งสะท้อนถึงสนามรบทางปัญญาที่ได้ชักชวนให้ผู้แสวงหาความรู้-ความจริงเข้ามีส่วนร่วมกับการต่อสู้ทางความคิดในครั้งนี้

บทความต่าง ๆ ที่ได้รับการเผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เผยให้เห็น “ความสงสัย-ใคร่รู้” ซึ่งสะท้อนถึงวิธีการตั้งคำถามกับบริบททางสังคมที่มีพลวัต นอกจากนี้แล้ว ยังมีมุมมองด้านการพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน ซึ่งมีที่มาจากปัญหาใน

ชั้นเรียน กระทั่งนำไปสู่การตั้งคำถามที่ว่า จะทำอะไรให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาศักยภาพได้สูงสุด

บทความวิจัย เรื่อง ภายใต้ระบอบแห่งภาพลักษณ์และความกลัว: มายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศในพื้นที่การศึกษาของประเทศไทย และบทบาทที่หล่นหายของโรงเรียนไทยในการเรียนรู้เรื่องเพศ ของ นรุตม์ ศุภวรรณะกุล และ อัครา เมธาสุข คณะผู้เขียนตั้งคำถามและข้อสังเกตเกี่ยวกับ บทบาทของสถานศึกษาในฐานะพื้นที่การเรียนรู้ด้วยมุมมองของการบ่มเพาะมายาคติเรื่องเพศในมิติต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับกระบวนทัศน์เรื่องศีลธรรมอันดีในบริบทของสังคมไทย

งานวิจัยชิ้นนี้ กล่าวถึงมวลงประสพการณ์ของครูและนักเรียนที่เกี่ยวกับเรื่องเพศในโรงเรียนไทย ทั้งนี้ คณะผู้เขียนใช้แนวคิดเรื่องระบอบแห่งภาพลักษณ์ (regime of images) และ วัฒนธรรมแห่งความกลัว (culture of fear) มาร่วมอธิบายมายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศในโรงเรียน ผลการศึกษา พบว่า โรงเรียนกลายเป็นพื้นที่ที่ไม่ปลอดภัยสำหรับการทำความเข้าใจเรื่องเพศ อีกทั้ง เหตุแห่งการปิดกั้นการเรียนรู้เรื่องเพศกลับกลายเป็นเรื่องของการรักษาภาพลักษณ์ของโรงเรียน

บทความวิจัยเรื่อง อุทยานเมืองเก่าพิจิตร พื้นที่แห่งความทรงจำ ของ วรพล ศิริชินวิจิตร ผู้เขียนมุ่งศึกษาผ่านคำถามที่เกี่ยวข้องกับวิธีการและกระบวนการของ “รัฐ” ในการนำเรื่องเล่ามาใช้เพื่อสื่อสารความทรงจำร่วมทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้กับคนในจังหวัดพิจิตร ทั้งนี้ ผู้เขียนใช้การวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับแนวคิดเรื่องพื้นที่แห่งความทรงจำ (sites of memory) ของปีแอร์ นอรา (Pierre Nora)

ผลการศึกษาของวรพล ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร ผ่านเรื่องเล่าของการสร้างเมืองพิจิตร ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสื่อสารความทรงจำร่วมผ่านการสร้างอนุสาวรีย์พ่อปู่พระยาโคตรบอง ขณะเดียวกัน ประเพณีประติษฐานต่าง ๆ ที่จัดโดยหน่วยงานวัฒนธรรม จังหวัดพิจิตร สะท้อนให้เห็นถึงการผลิตซ้ำการสร้างพื้นที่ ความทรงจำของผู้คนในจังหวัดผ่านข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างสำนึกร่วมทางชุมชนที่มีความเป็นมายาวนาน ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้คนเกิดสำนึกทางประวัติศาสตร์ของตนเองร่วมกันผ่านพื้นที่ทางกายภาพ

บทความวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา เพื่อส่งเสริมทัศนคติด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของ พรหมพิริยะ ถ้อยคำ ผู้เขียนกล่าวถึงการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา ทั้งนี้ ผู้เขียนนำเสนอกระบวนการเป็น 7 ขั้นตอนตามลำดับ ได้แก่ 1) ขั้นสำรวจปัญหาผ่านกรณีศึกษา (survey though case studies) 2) ขั้นทำความเข้าใจปัญหา (empathize) 3) ขั้นตีความปัญหาและระบุความต้องการ (define) 4) ขั้นระดมความคิด (brainstorm) 5) ขั้นสร้างต้นแบบ (prototype) 6) ขั้นทดลองใช้จริง (test) และ 7) ขั้นประมวลความรู้ (conclusion) อย่างไรก็ดี ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับดี

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้เขียนทุกท่านที่
ส่งบทความเข้ามาเผยแพร่ในวารสารวิทยาการเรียนรู้และ
ศึกษาศาสตร์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2566)
ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความกรุณาพิจารณา
ประเมินผลงานทางวิชาการและให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการ
ปรับปรุงบทความให้มีความสมบูรณ์และทันสมัย ถูกต้องตามหลัก
วิชาการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไอยเรศ บัญญัติ
บรรณาธิการ

ภายใต้ระบอบแห่งภาพลักษณ์และความกลัว:
มายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศในพื้นที่การศึกษา
ของประเทศไทย และบทบาทที่หล่นหาย
ของโรงเรียนไทยในการเรียนรู้เรื่องเพศ

Under the Regime of Images and Fear:
Myths about Sex Learning in Thai Education
and the Missing Role of Thai Schools in
Supporting Sex Learning

นรุทธิ์ ศุภวรรธนะกุล¹

Narut Supawantanakul

อัศรา เมธาสุ^{2*}

Akara Metasuk

Received: 4 December 2023

Revised: 6 December 2023

Accepted: 7 December 2023

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อีเมล naruts9@lsed.tu.ac.th

Assistant professor, Faculty of Learning Sciences and Education,

Thammasat University

Email: naruts9@lsed.tu.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Assistant professor, Faculty of Learning Sciences and Education,

Thammasat University

Email: makara@tu.ac.th

* Corresponding author

บทคัดย่อ

เพศศึกษา (Sex Education) และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพศในด้านต่าง ๆ ในสังคมไทยเป็นประเด็นใหม่ที่ท้าทายวงการการศึกษาในปัจจุบัน เป้าหมายพื้นฐานของการเรียนรู้เรื่องเพศคือการสร้างเสริมให้ผู้เรียนรับรู้เพื่อเท่าทันเรื่องเพศ มีมุมมองเชิงบวกต่อเรื่องเพศ และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ แต่กลับพบว่า การสื่อสารเรื่องเพศในสังคมไทยเป็นประเด็นที่ถูกจำกัด และหลีกเลี่ยง การสื่อสารในพื้นที่สาธารณะ สถานศึกษาในฐานะ “พื้นที่การเรียนรู้” ยังถูกคาดหวังจากสังคมให้ทำหน้าที่บ่มเพาะผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจเรื่องเพศภายใต้ กระบวนทัศน์ที่สัมพันธ์กับเรื่องศีลธรรมอันดีงาม ยิ่งไปกว่านั้น ในพื้นที่โรงเรียน การเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศของเยาวชนไทยก็ยังคงอยู่ในสถานะ “หลบ ๆ ซ่อน ๆ” มาอย่างยาวนาน

บทความวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงสหวิทยาการ (Multidisciplinary Research) ผสานกรอบแนวคิดด้านสังคมศาสตร์กับประสาทจิตวิทยาเข้าไว้ด้วยกัน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) รวมทั้งสำรวจความพึงพอใจและทัศนคติต่อการเรียนรู้เรื่องเพศ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) สำรวจมายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศในโรงเรียนไทย และ 2) ศึกษาผลกระทบของมายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศที่มีต่อสุขภาวะของครูและนักเรียนในระบบการศึกษาของไทย ทั้งนี้ นักวิจัยใช้แนวคิดเรื่องระบอบแห่ง ภาพลักษณ์ (Regime of Images) และวัฒนธรรมแห่งความกลัว (Culture of Fear) มาร่วมอธิบายมายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศในโรงเรียน

ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนยังเป็นพื้นที่ที่ไม่ปลอดภัยสำหรับการทำความเข้าใจเรื่องเพศสำหรับครูและนักเรียนอย่างถูกต้อง อีกทั้ง การปิดกั้นการเรียนรู้เรื่องเพศซึ่งอาจมีสาเหตุจากความพยายามในการรักษาภาพลักษณ์ของโรงเรียน สามารถส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในโรงเรียน ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการส่งสัญญาณถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนทัศนคติและ บทบาทของโรงเรียนเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศต่อไป

คำสำคัญ: เพศ; สุขภาวะ; ภาพลักษณ์; ความกลัว; การศึกษา

ABSTRACT

Sex education and sex learning are challenging issues Thai education. Sex learning contributes to sexual literacy, positive attitudes toward sexuality, and proper practice. Nonetheless, Thai society still limits communication about sex, and people avoid talking about this topic in public. Thai schools as “learning spaces” are expected to combine traditional values with knowledge about sex, resulting in Thai students having to seek knowledge about sex in private within the school context.

This multidisciplinary research combined sociological and psycho-neuroscientific approaches using critical discourse analysis and studying participants’ attitudes and satisfaction with sex learning. The research aimed to 1) investigate myths about sex learning in Thai schools; and 2) study the impact of myths about sex learning on the wellbeing of teachers and students in the Thai educational system. This research applied the Regime of Images and Culture of Fear to analyze the myth of sex learning within the Thai context.

Findings showed that schools did not provide safe spaces for teachers and students to learn about sex. In addition, suppressing sex learning to protect a positive image of school could affect relationships among people within schools. This research encouraged Thai schools to adjust their attitudes and roles regarding sex learning.

Keywords: Sex; Wellbeing; Images; Fear; Education

บทนำ

ด้วยความเชื่อที่ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีรากเหง้าอันดีงามด้านศาสนาและศีลธรรม เต็มเปี่ยมไปด้วยจารีตประเพณีที่ทรงคุณค่า เป็นประเทศที่รุ่งเรือง มีอารยธรรม และปฏิเสธการทำให้แปดเปื้อนด้วยคราบคาวโลกีย์ ความเป็นไทยจึงมักถูกให้ความหมายและแสดงออกผ่านชนบทที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการแสดงออกเรื่องเพศ ด้วยการรักษาวลสงวนตัว การไม่ชิงสุกก่อนห่าม และการข่มใจไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเพศ ในทางตรงกันข้ามการเปิดเผยเนื้อหนัง การกอดจูบในที่สาธารณะ และความกล้าแสดงออกเรื่องเพศกลับถูกมองว่าเป็นอิทธิพลที่ไม่ดีงามจากโลกฝั่งตะวันตก และกำลังบั่นทอนอารยธรรมที่ทรงคุณค่าของไทย (Townsend, 2019) การยกให้ความเป็นไทยเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่า และโยนความผิดให้กับวัฒนธรรมต่างชาติ อาจนับได้ว่าเป็นมุมมองแบบชาตินิยมที่มีอคติ ความเชื่อดังกล่าวมองข้ามเรื่องเพศว่าไม่เคยปรากฏในวัฒนธรรมท้องถิ่นของประเทศไทยเอง และประเทศไทยหรือสยามตั้งแต่โบราณก็ได้ครองความบริสุทธิ์ในเรื่องเพศมาโดยตลอด Doris Ewing (2000) ได้กล่าวถึงมุมมองของศาสนาคริสต์ต่อเรื่องเพศตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยชี้ให้เห็นว่าเรื่องเพศถูกมองว่าเป็นเรื่องทางโลกและทำให้มนุษย์มีความใกล้เคียงกับเดรัจฉาน ผู้ที่มีอารยธรรมคือผู้ที่สามารถควบคุมความต้องการทางเพศของตนเองได้ แนวคิดนี้นำไปสู่การสร้างค่านิยมการควบคุมเรื่องเพศของมนุษย์ และกลายเป็นหนึ่งในเครื่องชี้วัดความเจริญของผู้คนในฐานะมนุษย์ ค่านิยมดังกล่าวค่อย ๆ กระจายจากตะวันตกสู่ประเทศอื่น ๆ รวมถึงประเทศไทยผ่านกระบวนการการทำให้ตัวเองให้เข้าสู่สมัยใหม่ (self-modernization) (Jeffrey, 2002; Morris, 1994) และด้วยกลไกการควบคุมทางสังคมจึงทำให้ภาพของความเป็นไทยที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเพศถูกยกให้เป็นแบบแผนที่คนไทยยึดถือกันจนเป็นปกติ อย่างไรก็ตาม ภายใต้ภาพอันงดงามนั้น ประเทศไทยเองกลับเป็นที่รู้จักในฐานะจุดศูนย์กลางของธุรกิจทางเพศที่สำคัญของโลก ซึ่งให้บริการทางเพศแก่นักท่องเที่ยวจากหลากหลายประเทศ และผู้ให้บริการทางเพศได้กลายเป็นฟันเฟืองสำคัญที่ขับเคลื่อนธุรกิจการท่องเที่ยวของไทย (Jackson, 2011; Jeffrey, 2002) ความขัดแย้งของภาพลักษณ์ของชาติที่บริสุทธิ์ผุดผ่องกับวัฒนธรรมด้านเพศของไทยที่เฟื่องฟู สะท้อนให้เห็นความพยายามที่จะปฏิเสธปรากฏการณ์ที่กระทบต่อภาพลักษณ์อันดีที่ประเทศไทยอยากจะรักษาไว้ในที่สาธารณะ

เมื่อพิจารณาในมิติด้านการศึกษาและพฤติกรรมทางเพศของเยาวชนไทย ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติแสดงให้เห็นว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2558-2559 มีทารกที่คลอดจากเยาวชนหญิงไทยที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี คิดเป็นจำนวนถึงร้อยละ 9.4 การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่คุมกำเนิดมีสูงถึงร้อยละ 21.6 และมีการเลือกหลั่งน้ำอสุจินอกช่องคลอดซึ่งเป็นการคุมกำเนิดอย่างผิดวิธีร้อยละ 1.5 (National Statistical Office, 2016) ตัวเลขทางสถิติเหล่านี้สะท้อนสถานการณ์ปัญหาซึ่งระบบการศึกษาและการจัดการความรู้เรื่องเพศของไทยยังไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่งไปกว่านั้น ประเด็นที่ถูกมองว่ามีความอ่อนไหว เช่น การทำแท้ง และการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างคนเพศเดียวกันกลับไม่ได้รับการพูดถึงเท่าที่ควร (Office of the Education Council et al., 2016) การสอนเกี่ยวกับเรื่องเพศในโรงเรียนยังเกิดขึ้นผ่านกลไกการสร้างภาพจำในแง่ลบเกี่ยวกับกิจกรรมทางเพศ โดยการแสดงให้เห็นถึงอันตรายและความเสี่ยงจากกิจกรรมทางเพศ มากกว่าการให้ความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์และเหตุผลในด้านพัฒนาการทางเพศที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติในแต่ละช่วงวัย การชี้โทษหรือสร้างความกลัวเป็นการก่อบรรยากาศด้านลบทางอารมณ์ ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความวิตกกังวลที่มากขึ้น ในกรณีศึกษาหนึ่งพบว่า ความวิตกกังวลที่มากขึ้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการเปลี่ยนคู่นอนและการไม่ใช้ถุงยางอนามัยในขณะมีเพศสัมพันธ์ (Agardh et al., 2012) ด้วยประเด็นปัญหาที่มีความซับซ้อนและยึดโยงกับสภาวะทางอารมณ์และทัศนคติของทั้งผู้เรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงส่งผลต่อวิธีการปฏิบัติตนของนักเรียน โดยมีครูเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสภาวะทางอารมณ์เหล่านั้น รวมไปถึงการกำหนดนโยบายของสถานศึกษาที่มีส่วนบ่มเพาะรากเหง้าของปัญหาให้หยั่งรากลึก

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อสำรวจมายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศในโรงเรียนไทย
- 2) เพื่อศึกษาผลกระทบของมายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศที่มีต่อสภาวะของครูและนักเรียนในระบบการศึกษาของไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยมายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศในพื้นที่การศึกษาของไทยขึ้น
นี้ ผสมผสานวิธีการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แนวคิดหลัก 2
แนวคิด ได้แก่ ระเบียบแห่งภาพลักษณ์ (Regime of Images) ซึ่งชี้ให้เห็นการ
จัดการเรื่องภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม รวมทั้งภาพลักษณ์ในบริบทเรื่องเพศใน
พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว และ วัฒนธรรมแห่งความกลัว (Culture of Fear)
หรือการใช้ความกลัวเพื่อกำหนดทิศทางพฤติกรรมและทัศนคติของผู้คนในสังคมให้
เป็นไปตามสิ่งที่ผู้มีอำนาจคาดหวัง มายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศถูกวิเคราะห์
ผ่านกรอบแนวคิดด้านสังคมศาสตร์เพื่อให้คำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องอำนาจที่ครอบงำ
ผู้คนในสังคม และวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดด้านประสาทจิตวิทยา เพื่อทำความเข้าใจ
ผลกระทบจากความกลัวอันเนื่องมาจากการกดทับเรื่องเพศ งานวิจัยชิ้นนี้มุ่ง
สำรวจสถานการณ์ นำเสนอข้อมูล และวิพากษ์ปรากฏการณ์บนฐานข้อค้นพบตาม
กรอบทฤษฎีที่เลือกใช้ ซึ่งให้ความสนใจต่อมิติของอำนาจ การครอบงำ และ
ผลกระทบจากการกดทับ เพื่อสนับสนุนให้เกิดความตระหนักต่อปัญหาที่เกิดขึ้น
และสามารถนำไปสู่การพูดคุยเพื่อหาแนวทางในการสนับสนุนปฏิสัมพันธ์ใน
โรงเรียนและส่งเสริมบทบาทของโรงเรียนในพื้นที่การเรียนรู้ต่อไป งานวิจัยชิ้นนี้
ไม่ได้มีเจตนาที่จะมุ่งโจมตีวิธีการทำงานหรืออุดมการณ์ของหน่วยงานและสถาบัน
ทางสังคม หรือก่อให้เกิดความเสียหาย

ระเบียบแห่งภาพลักษณ์: ความขัดแย้งในทัศนคติเรื่องเพศแบบไทย ๆ

เมื่อมองย้อนกลับไปในช่วงที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่การพัฒนาสังคม
สมัยใหม่ (Modernization) ประเทศไทยให้ความสนใจต่อเรื่องภาพลักษณ์
(Image) ของสังคมมากขึ้นทั้งภายในประเทศเองและต่อสายตาของชาวต่างชาติ
Peter A. Jackson (2004) ได้อธิบายถึงความหมกมุ่นของไทยต่อชื่อเสียงและ
ภาพลักษณ์ผ่านแนวคิดระบอบแห่งภาพลักษณ์ (Regime of Images) โดยชี้ให้เห็น
ว่า พื้นที่สาธารณะ (Public Domain) และพื้นที่ส่วนตัว (Private Domain) ได้รับความ
การควบคุมต่างกัน สังคมไทยสมัยใหม่ให้ความสำคัญต่อภาพลักษณ์ของพื้นที่
สาธารณะที่ถูกคาดหวังให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุข ในขณะที่ความ

แตกต่าง ความขัดแย้ง และความไร้ระเบียบของคนในสังคมไทยนั้นแม้จะปรากฏขึ้น แต่กลับถูกห้ามไม่ให้แสดงออกและต้องเก็บไว้ในพื้นที่ส่วนตัว ภาพที่น่าพิงประสงค์ คือการปรองดอง ความสามัคคี หรือความสมานฉันท์ (Sukamongkol, 2014) ในขณะที่ความขัดแย้งและความเห็นต่างนั้นถูกซ่อนไว้ใต้ภาพที่สวยงามตามอุดมคติ และไม่ได้ถูกจัดการหรือเยียวยาอย่างแท้จริง

Rebecca Townsend (2019) อธิบายให้เห็นว่าการเซ็นเซอร์ (Censorship) กลายเป็นหนึ่งในกลไกหลักของการรักษาภาพลักษณ์ของสังคมไทย เนื้อหาในภาพยนตร์ที่ถูกมองว่าขัดกับวัฒนธรรมอันดีงามและเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีต่อเยาวชนไทย เช่นภาพที่กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกทางเพศจะถูกเซ็นเซอร์ จำกัดการเผยแพร่ หรือสั่งห้ามไม่ให้เผยแพร่ Townsend (2019) ได้ขยายคำอธิบายของ Jackson (2004) เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่สาธารณะว่า สังคมไทยมีความพยายามที่จะควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม โดยไม่ได้หวังผลเพียงเพื่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ต้องการให้ชาติตะวันตกรับรู้เท่านั้น แต่การเซ็นเซอร์ยังมีจุดประสงค์เพื่อปลูกฝังให้คนในสังคมปฏิบัติตามค่านิยมของชาติ และสร้างภูมิคุ้มกันต่อการโอบรับความคิดที่มาจากต่างชาติด้วย Townsend อธิบายเพิ่มเติมว่า รูปแบบการเซ็นเซอร์ที่สังคมไทยใช้นั้นมีรากฐานมาจากอิทธิพลตะวันตก ซึ่งชนชั้นนำของไทยเคยใช้เพื่อให้ตนเองนั้นดูมีอารยะทัดเทียมกับมหาอำนาจตะวันตก อย่างไรก็ตามในภายหลัง การเซ็นเซอร์กลับถูกใช้เพื่อป้องกันการเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกในยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีผู้ที่ทำหน้าที่หลักในการเซ็นเซอร์ คือ ฝ่ายอนุรักษ์นิยม ในขณะที่ผู้ถูกเซ็นเซอร์มักเป็นคนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นผู้ผลิตเนื้อหาที่ทำทลายทัศนคติเดิม ๆ เกี่ยวกับเรื่องเพศในสังคม

จากคำอธิบายของ Jackson และ Townsend จะเห็นได้ว่า สังคมไทยจัดการกับเรื่องเพศโดยใช้มาตรการหลักคือการซ่อนไว้ได้พรมและการสั่งห้ามไม่ให้เผยแพร่ คนไทยถูกคาดหวังให้รักษาภาพลักษณ์ที่ดีในพื้นที่สาธารณะตามขนบของค่านิยมและความเป็นชาติ ในขณะที่ในพื้นที่ส่วนตัว การควบคุมเหล่านั้นถูกผ่อนปรน และเปิดโอกาสให้คนในสังคมสามารถเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเพศได้บ้าง อย่างไรก็ตามการควบคุมภาพลักษณ์ของสังคมไทยผ่านการเซ็นเซอร์ ยังทำให้

อิทธิพลของภาพลักษณ์ตามชนบทแบบไทยแทรกซึมสู่พื้นที่ส่วนตัวได้เช่นกัน แม้ผู้คนจะชมสื่อหรือทำกิจกรรมทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ ในพื้นที่ส่วนตัว แต่พวกเขาก็ยังคงถูกปิดกั้นการเข้าถึงเนื้อหาทางเพศ อุปกรณ์ สถานที่ โอกาสในการเรียนรู้ และโอกาสในการประกอบกิจกรรมทางเพศ รวมถึงตัวบุคคลผู้ได้รับผลกระทบก็อาจส่งต่อทัศนคติเรื่องเพศแบบอนุรักษ์นิยมให้แก่บุคคลใกล้ชิดตัวต่อไปได้

ในทางจิตวิทยา อิทธิพลของการกดทับเรื่องเพศในพื้นที่ส่วนตัวสามารถอธิบายได้ผ่านแนวคิดเรื่องเงามืด (Shadow) ของ Carl Jung การจงใจแสดงภาพลักษณ์อย่างเจาะจงย่อมเกิดขึ้นพร้อมกับการปกปิดภาพลักษณ์อื่นที่ไม่ต้องการให้ถูกมองเห็น Jung อธิบายว่าการปกปิดภาพลักษณ์อาจเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว เปรียบได้กับการสวมหน้ากากในระดับจิตไร้สำนึก (Unconscious Mask) เพื่อหลอกว่าแท้จริงแล้วตนเองนั้นคือใคร (Singer, 1994) หากภาพลักษณ์ที่ต้องการเปิดเผยมีความชัดเจนภายใต้แสงสว่างมากเพียงใด ก็จะทำให้ภาพลักษณ์ด้านมืดถูกกดทับมากขึ้นเท่านั้น แม้การกดทับภาพลักษณ์ที่อยู่ในเงามืดจะช่วยสร้างความพึงพอใจให้แก่บุคคลหรือสังคมได้ในทันที แต่การกดทับการแสดงตัวของเงามืดก็สามารถส่งผลเสียในระยะยาว โดยทำให้สิ่งที่ถูกกดทับนั้นมีแรงขับที่จะปะทุได้มากยิ่งขึ้น และอาจส่งผลให้เกิดการแสดงออกที่รุนแรงหรือก้าวร้าวมากขึ้น (Vohs et al., 2011) ความกลัวที่จะแสดงออกเรื่องเพศและผลกระทบจากความกลัวนั้น จึงเป็นอีกองค์ประกอบสำคัญที่งานวิจัยนี้ให้ความสนใจ

วัฒนธรรมแห่งความกลัว โครงสร้างอำนาจและผลกระทบต่อสุขภาวะ

ความกลัวเป็นหนึ่งในสภาวะทางอารมณ์ที่คอยกำกับควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม จากแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมแห่งความกลัว (Culture of Fear) หรือการควบคุมกลุ่มคนในพื้นที่หนึ่ง ๆ ผ่านการใช้ความกลัว แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่สามารถควบคุมความกลัวของฝูงชนได้ก็จะสามารถกำหนดทิศทางของพฤติกรรม ความคิด และวิถีชีวิตของคนจำนวนมากเพื่อสนองผลประโยชน์ของตนเองได้ Barry Glassner (2004) ได้อธิบายถึงยุทธศาสตร์การร่ายความกลัว (Fear Mongering) ที่นักการเมืองหรือผู้มีอำนาจใช้กำหนดทิศทางสถานการณ์ให้ผู้คนรู้สึกหวาดกลัวภัยอันตรายที่เกิดขึ้นในสังคม Glassner ได้ยกตัวอย่างเหตุการณ์

ก่อการร้าย 9/11 ที่ถูกใช้จุดชนวนความกลัวให้คนอเมริกัน ผ่านการโหมกระแสความกลัวชาวมุสลิมในประเทศ ทำให้การทำสงครามกับประเทศตะวันออกกลางกลายเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลสำหรับประชาชนชาวอเมริกัน เนื่องจากพวกเขามองว่าตนเองกำลังตกอยู่ในอันตราย Frank Furedi (2015) อธิบายว่ายุทธศาสตร์เดียวกันนี้สามารถนำไปปรับใช้กับการต่อต้านเรื่องอื่น ๆ นอกเหนือจากภัยความมั่นคงจากผู้ก่อการร้ายได้ เช่น การต่อต้านรสนิยมทางเพศที่ชอบเด็ก (Paedophilia) ในสังคมตะวันตก โดยเชื่อว่ารสนิยมดังกล่าวเป็นภัยต่อศีลธรรมและสมาชิกที่เปราะบางที่สุดในสังคม การกระจายความกังวลดังกล่าวในวงกว้างผ่านสื่อต่าง ๆ นำไปสู่ความตื่นตระหนกในระดับสาธารณะ และทำให้เกิดมาตรการลงโทษผู้ใหญ่ที่มีรสนิยมทางเพศดังกล่าว ตั้งแต่ “การล่าแม่มด” (Witch Hunt) โดยประชาชนด้วยตัวเอง ไปจนถึงการเรียกร้องให้ใช้บทลงโทษทางกฎหมาย ทำให้มาตรการเหล่านี้กลายเป็นสิ่งจำเป็น ความกลัวต่อเรื่องเพศเป็นสิ่งที่พบเจอได้ทั่วไปไม่เว้นแม้ในสถาบันการศึกษา ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญในการบ่มเพาะศีลธรรมอันดีของสังคมและขัดเกลาค่านิยมให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่สังคมต้องการ มาตรการต่าง ๆ ที่ถูกนำมาใช้อาจไม่ได้กระทำผ่านรัฐโดยตรง แต่สามารถถูกกระทำผ่านบุคคลและสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เช่น การตักเตือน การดูดา การบังคับ และการลงโทษ ซึ่งส่งผลให้คนในสังคมเข้าใจตรงกันว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องต้องห้าม

ในทางจิตวิทยา ความกลัวเป็นผลมาจากกลไกการตอบสนองพื้นฐานในการจัดการตนเองของมนุษย์ เนื่องจากเมื่อคนแต่ละคนรับรู้ถึงความเสี่ยงหรือความไม่แน่นอน ก็จะทำให้เกิดความเครียด ความกังวล และความกลัวได้ สภาวะทางอารมณ์เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อสภาวะทางจิต สภาวะทางกาย และความสามารถในการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ในด้านการทำงานพบว่า ความไม่สบายใจและความกังวลในสถานที่ทำงานส่งผลเสียต่อความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อเพื่อนร่วมงาน ประสิทธิภาพในการทำงาน และคุณภาพของผลงาน (Vignoli et al., 2017) ในบริบทของสถานศึกษา สภาวะทางอารมณ์ดังกล่าวจะยิ่งส่งผลเสียมากขึ้นหากนักเรียนถูกควบคุม หรือได้รับคำสั่งที่ขัดต่อคุณลักษณะพื้นฐานทางธรรมชาติของตนเอง (Bernal-Morales et al., 2015) การทำให้นักเรียนต้องอยู่ในสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความกลัวเป็นระยะเวลานาน ยังสามารถส่งผลเสียต่อ

โครงสร้างของสมองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความทรงจำ การรู้คิดขั้นสูง และทักษะในการจัดการตนเอง (Executive Functions) ซึ่งมีความสำคัญต่อการเรียนรู้และความสามารถในการคิดและตัดสินใจอย่างเป็นเหตุผล (Shonkoff et al., 2010)

Norbert Elias (1984) อธิบายว่า ความกลัวและความกังวลใจของคนแต่ละคนไม่ได้เกิดขึ้นผ่านกลไกภายในปัจเจกบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลมาจากประวัติศาสตร์ โครงสร้างทางสังคม และสายสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างด้วย เนื่องจากโดยทั่วไปค่านิยมและข้อปฏิบัติของสังคม (Cultural Scripts) จะทำหน้าที่กำหนดนิยามและตีกรอบให้แก่คุณค่าที่ผู้คนในสังคมนั้นยึดถือ (Garland, 2012) กระบวนการในการกำหนดนิยามและคุณค่านี้สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยกลไกเชิงอำนาจ ดังตัวอย่างคำอธิบายในทฤษฎีความเหนือกว่าทางสังคม (Social Dominance Theory) ที่อธิบายว่า โครงสร้างทางสังคมก่อร่างขึ้นโดยคนกลุ่มที่มีฐานะสูงทางสังคม (High Social Status) โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาสถิติประโยชน์และอภิสิทธิ์ (Social Dominance Orientation หรือ SDO) ของกลุ่มตนเองให้ดำรงอยู่เหนือกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ ในเวลาเดียวกันโครงสร้างทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นนี้ก็ยังสามารถชี้นำวิถีคิดและวิถีปฏิบัติของคนที่มีฐานะทางสังคมที่ต่ำกว่าได้ (Uenal, 2016) นอกเหนือไปจากนั้น บุคคลที่คล้อยตามหลักการรักษาสถิติประโยชน์และอภิสิทธิ์ในสังคมก็มักมีแนวโน้มที่จะพยายามเลื่อนชั้นระดับทางสังคมของตนเองให้สูงขึ้นโดยการน้อมรับความเชื่อและแนวปฏิบัติที่สร้างความชอบธรรมให้แก่ผู้กุมอำนาจ (Dominance Legitimizing Myths) ยังเป็นการรักษาอำนาจของชนชั้นนำและผลักดันให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นมากขึ้น

หากมองผ่านกรอบประสาทวิทยาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่ตอบสนองต่อบริบททางสังคมแบบชั้นอำนาจแล้ว จะเห็นว่ามนุษย์โดยธรรมชาติมีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อความเชื่อที่ถูกสร้างขึ้นและสามารถปรับตัวให้เข้ากับแบบแผนทางสังคมได้ การยอมรับเอาคติความเชื่อหนึ่งเข้ามาในชีวิตของตนเองเป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้างความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Congruency) ซึ่งเป็นผลมาจากการทำงานของสมองส่วน Posterior Medial Prefrontal Cortex

(Posterior MPFC) สมองส่วนนี้มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างภาพจินตนาการที่ให้ความสำคัญต่อกลุ่ม (Allocentric Mentalizing) ที่มากกว่าการให้ความสำคัญต่อตนเอง (Egocentric Mentalizing) (Pegado et al., 2018) อย่างไรก็ตาม แม้ว่า การสร้างความสมานฉันท์ทางสังคมดังกล่าวอาจมีผลบวกต่อการรักษาอำนาจของ ขนชั้นนำและขยายช่องว่างระหว่างชนชั้นมากขึ้นอย่างไม่เป็นธรรม แต่สมองส่วน Dorsolateral Prefrontal Cortex (DLPFC) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรับรู้ชนชั้นทาง อำนาจก็ยังสามารถทำงานร่วมกันกับ Posterior MPFC เพื่อให้บุคคลมีความ ตระหนักต่อความไม่เท่าเทียมเชิงอำนาจที่ตนเองกำลังเผชิญ การทำงานของ DLPFC จะส่งผลให้บุคคลนั้นสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้เข้ากับ บริบทของชนชั้นทางสังคมที่ต่ำกว่าได้ อย่างไรก็ตาม การตระหนักในความไม่เท่า เทียมดังกล่าวอาจนำไปสู่การแสดงออกของพฤติกรรมในเชิงยอมรับ โดยพฤติกรรม ลักษณะนี้เกิดจากการตระหนักในความไม่เท่าเทียม แต่เป็นการตระหนักที่ยอมรับ ว่าตนเองนั้นต่ำต้อยและไม่คู่ควรที่จะได้รับสิทธิเท่าเทียมกับชนชั้นสูง (Ligneul et al., 2017) สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีความเหนือกว่าทางสังคมที่ได้กล่าวไป ข้างต้น

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ใช้การสัมภาษณ์ เชิงลึกถึงโครงสร้างและการใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของครู และนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้เรื่องเพศในโรงเรียน ปฏิสัมพันธ์ภายในโรงเรียน และ การเก็บเกี่ยวประสบการณ์นอกห้องเรียน มีระยะเวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน เมษายนถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563 โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เรื่องเล่า (Narrative Analysis) ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) เพื่อทำความเข้าใจเรื่องเล่าและมุมมองของผู้ที่ให้ข้อมูลผ่าน ประสบการณ์ที่จะสะท้อนให้เห็นมายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศในสังคมและ ในพื้นที่การศึกษา รวมไปถึงตั้งคำถามต่ออำนาจของวาทกรรมที่มีผลต่อการศึกษ การเรียนรู้ และความเข้าใจเรื่องเพศในมิติต่าง ๆ ของพื้นที่การศึกษาในประเทศไทย

พร้อมกันนั้นก็ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อฉายภาพปรากฏการณ์เกี่ยวกับทัศนคติของครูและนักเรียนที่มีต่อเรื่องเพศและการสื่อสารเรื่องเพศ

Rainer Diaz-Bone และคณะ (2008) ชี้ให้เห็นว่า “วาทกรรม” (Discourse) สามารถพบได้ทั่วไปในการสื่อสารของมนุษย์ การวิเคราะห์วาทกรรมสามารถทำได้ผ่านการศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น รูปแบบของภาษาที่ใช้ รูปแบบของสื่อที่เผยแพร่ และบริบทที่วาทกรรมนั้นถูกสร้างขึ้น (Blommaert & Bulcaen, 2000) Diaz-Bone และคณะ อ้างถึงแนวคิดของ Michel Foucault ที่มองว่าวาทกรรมมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ จุดมุ่งหมายของวาทกรรมนั้น ตรรกะที่ถูกสร้างขึ้น อำนาจที่อยู่เบื้องหลัง และยุทธศาสตร์ที่ถูกใช้เพื่อรักษาอิทธิพลของวาทกรรม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารของมนุษย์และความรู้ที่มนุษย์รับมาจากสังคมนั้น ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นเพียงเพื่อส่งสารเท่านั้น แต่มีอำนาจและการควบคุมแฝงอยู่ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มองหาเหตุผลของการควบคุมพฤติกรรม บทบาท และความคาดหวังทางเพศ การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์มีจุดประสงค์เพื่อค้นพบและตั้งคำถามต่อโครงสร้างของอำนาจ การครอบงำ การกีดกัน และการจำกัดอิสระที่ถูกซ่อนไว้ภายใต้ความรู้และความเชื่อที่ผู้คนยึดถือ ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นข้อมูลสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเพศในมิติต่าง ๆ ของไทยได้ในอนาคต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิต (Satisfaction with Life) สำหรับครูและนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยดัดแปลงจาก Satisfaction with Life Scale ของ Diener และคณะ (1985) 2) แบบสอบถามความพึงพอใจทางเพศ (Sexual Satisfaction) สำหรับครูและสำหรับนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยดัดแปลงจาก Sexual Satisfaction Questionnaire ของ Nomejko และคณะ (2014) 3) แบบสอบถามความสบายใจในการสื่อสารเรื่องเพศ (Comfort and Willingness in Sexuality Discussion) สำหรับครูและสำหรับนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยดัดแปลงจาก Comfort and Willingness in Sexuality Discussion Scale ของ Harris & Hays (2008) และ 4) แบบสอบถามทัศนคติเรื่องเพศ (Sexual

Attitudes) สำหรับครูและสำหรับนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยดัดแปลงจาก The Brief Sexual Attitudes Scale ของ Hendrick และคณะ (2006) โดยแบบสอบถามทั้งหมดถูกใช้เป็นส่วนเสริมสำหรับเก็บข้อมูลที่มีความละเอียดอ่อนในรูปแบบนิรนามจากผู้ถูกสัมภาษณ์หลังเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์

งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองด้านจริยธรรมการวิจัยในคน โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รหัสโครงการวิจัยเลขที่ 133/2562 หนังสือรับรองเลขที่ 103/2562 ได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563

กลุ่มเป้าหมาย

1. ครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษา โดยคัดเลือกจากครูที่ทำหน้าที่ดังต่อไปนี้
 - 1.1. ครูที่สอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ เช่น เพศศึกษา เพศวิถีศึกษา สุขศึกษา
 - 1.2. ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษา
 - 1.3. ครูประจำวิชาแนะแนว
2. นักเรียนระดับชั้นมัธยมปลาย (ช่วงอายุ 16-19 ปี)

ผลการวิจัย

รายละเอียดโดยภาพรวมเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยชิ้นนี้ประกอบด้วยครูจำนวน 13 คน และนักเรียนจำนวน 9 คน โดยครูผู้ให้ข้อมูลมีอายุอยู่ในช่วง 20-50 ปี และนักเรียนผู้ให้ข้อมูลมีอายุอยู่ในช่วง 16-18 ปี ทั้งครูและนักเรียนที่ได้เข้าร่วมการสัมภาษณ์กำลังทำงานหรือกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดอื่น ๆ ครูและนักเรียนผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน ข้อมูลจากครูและนักเรียนที่เข้าร่วมงานวิจัยนี้มาจากประสบการณ์ทั้งในปัจจุบันและในอดีตที่ผู้ให้ข้อมูลแต่ละ

คนเคยประสบ ชื่อของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดในบทความวิจัยนี้ถูกเรียกด้วยนามแฝง เพื่อรักษาความเป็นส่วนตัวให้แก่ผู้ให้ข้อมูล

การศึกษากับการให้ความรู้เรื่องเพศ

แม้ว่าครูทุกคนจะได้เรียนเพศศึกษาผ่านระบบการศึกษากระแสหลักมาแล้ว แต่กลับพบว่าครูผู้ให้ข้อมูลยังขาดความเข้าใจเรื่องเพศในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเข้าใจเกี่ยวกับ “เพศ” “เพศสภาพ” “เพศวิถี” ครูได้ให้ความคิดเห็นที่ว่าที่ผ่านมาตนเองไม่ได้รับความรู้เรื่องเพศจากการศึกษาในระบบมากนัก ครูจึงอาศัยการค้นคว้าด้วยตนเองเมื่อได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว ซึ่งทำให้ครูแต่ละคนมีความเข้าใจเกี่ยวกับเพศในมิติที่แตกต่างกันไปตามโอกาสและศักยภาพของแต่ละบุคคล แหล่งข้อมูลส่วนใหญ่ที่ครูใช้ในการเรียนรู้เรื่องเพศได้แก่เว็บไซต์และบทความที่เผยแพร่ในระบบออนไลน์ ในขณะที่ครูบางคนได้ค้นคว้าเพิ่มเติมจากวารสารวิชาการที่สามารถดาวน์โหลดผ่านระบบคอมพิวเตอร์ รวมไปถึงการเข้าร่วมกิจกรรมกับองค์กรต่าง ๆ ที่ทำงานเกี่ยวกับเรื่องเพศ ครูบางคนไม่ได้ตั้งใจค้นคว้าเพิ่มเติมเป็นการเฉพาะ แต่อาศัยการซึมซับข้อมูลจากสื่อหรือสิ่งแวดล้อมรอบข้างที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ในส่วนของนักเรียนผู้ให้ข้อมูล พบว่าความเข้าใจต่อคำศัพท์ที่เกี่ยวกับเพศในหลากหลายมิตียังคงเป็นองค์ความรู้ที่พวกเขาไม่คุ้นเคย นักเรียนผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดกล่าวว่าพวกเขาไม่เคยได้ยินคำศัพท์เกี่ยวกับเพศจากในชั้นเรียนเลย อย่างไรก็ตามนักเรียนที่มีโอกาสทำงานร่วมกับองค์กรด้านสังคมและเป็นนักกิจกรรมขับเคลื่อนสังคมกลับมีโอกาสที่จะเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับเพศในมิติต่าง ๆ ได้มากกว่า นอกเหนือจากการค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเองผ่านอินเทอร์เน็ต

จากข้อมูลที่ครูได้ให้สัมภาษณ์พบว่า พวกเขาไม่ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนเกี่ยวกับการสอนเรื่องเพศในมิติที่หลากหลาย โดยส่วนมากจะได้รับการสนับสนุนเฉพาะเนื้อหาที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้เท่านั้น ครูดาวซึ่งเป็นครูแนะแนวที่มีความสนใจเฉพาะเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องเพศเพื่อส่งเสริมการดูแลตนเองและการเคารพผู้อื่น ได้ให้ข้อมูลในประเด็นนี้ไว้ว่า “ส่วนใหญ่จะแอบไป (อบรม) ด้วยระบบราชการต้องรอให้หนังสือเข้ามา ผอ. อนุมัติจะให้ไปหรือไม่ให้ไป ทั้ง ๆ ที่เป็นวันเสาร์อาทิตย์ จะต้องทำหนังสือนู่นนี่นั่น ปิดโอกาสที่เราอยากจะ

ศึกษาเพิ่มเติม” และ “เด็กเรียนเกี่ยวกับเพศวิถีจบแล้ว เราอยากให้เด็กจัดนิทรรศการ พอไปขอ ผอ. สิ่งที่เขาพูดคือ ‘ทำไมต้องสอนอะไรแบบนี้ด้วยต่างประเทศเขาก็ไม่ได้ยอมรับ LGBT หรอกนะ เขายังพาหินไส้อยู่เลย’ แก่เป็น conservative... เป็นพวกที่ไม่อยากรับคำว่า คำว่าจากใคร” (สัมภาษณ์, 4 มิถุนายน 2563) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แม้ครูจะมีความตั้งใจที่จะให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องเพศ แต่ก็ยังประสบปัญหาจากระบบการจัดการที่มีความล่าช้า และต้องรับมือกับอคติของผู้บริหารที่ไม่มีความเข้าใจหรือให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ของสถานศึกษามากกว่า ทำให้ครูต้องการจะให้ความรู้เรื่องเพศตกอยู่ในสถานะที่ต้องทำทลายกับโครงสร้างอำนาจของสถานศึกษา และชาวดิสรัภาพ

ครูผู้คุมกฎและนักเรียนผู้รักษาพรหมจรรย์

ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า หากสถานศึกษาถูกสร้างขึ้นในฐานะพื้นที่ที่ปราศจากเรื่องเพศ จะส่งผลให้มีการปิดกั้นการสื่อสารเรื่องเพศในสถานศึกษา ครูอาร์ตซึ่งทำหน้าที่สอนวิชากลุ่มสังคมศาสตร์ได้อธิบายว่า “ด้วยผมเองสอนศาสนา มันจะมีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับศีล 5 ข้อ 3 กาเมฯ ห้ามประพฤติดิฉิดในกาม คนทั่วไปมองว่าห้ามมีอะไรกัน รอแต่งงาน คุณเรื่องนี้ดูไม่ได้ ไม่งาม พอเด็กถูกปลูกฝังมาแบบนี้ เรื่องเพศกลายเป็นเรื่องที่ต่ำ” (สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2563) ตัวอย่างข้อมูลจากครูอาร์ต สะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารและเรียนรู้เรื่องเพศถูกมองว่าเป็นชั่วตรงข้ามกับความดีงามทางศีลธรรมที่สังคมไทยยึดถือ การให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศนั้นมุ่งไปที่การสอนให้จดจำชื่อเรียกของส่วนต่าง ๆ ในร่างกายและอวัยวะเพศ หากจะให้ความรู้เรื่องเพศด้านอื่น ๆ ก็มักเป็นเรื่องหลักการคุมกำเนิด ซึ่งถูกสอนควบคู่ไปกับแนวคิดด้านศีลธรรม เพื่อให้นักเรียนเห็นโทษของเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนและตระหนักถึงปัญหาที่จะตามมาจากการตั้งครรภ์และโรคจากเพศสัมพันธ์ เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศที่นอกเหนือจากนี้มักถูกจำกัดพื้นที่ในการสื่อสารเนื่องจากมายาคติที่ว่า เด็กไม่ควรได้รับข้อมูลที่กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น เพราะเชื่อว่าการรู้มากจะยิ่งกระตุ้นให้เด็กนำข้อมูลที่ได้เรียนรู้ไปลองปฏิบัติและทำให้เกิดปัญหามากขึ้น ครูฝนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจำกัดเนื้อหาการเรียนรู้เรื่องเพศว่า “เขาคิดว่าเราสอนไป เด็กจะไปทำตาม ทำให้

ท้องถิ่นแต่มาขึ้น เรื่องเพศศึกษาแทบจะไม่มีใครสอน การใส่ถุงยาง การกินยาคุม ทำให้เป็นนะ จะสอนพื้นฐานการเกิดลูก อวัยวะเพศมีส่วนประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้สอนสิ่งที่เด็กต้องใช้” (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2563)

ข้อมูลจากนักเรียนผู้ให้ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพศที่สอนในโรงเรียนนั้นมีจำกัด เบลล์เป็นหนึ่งในนักเรียนที่ให้ข้อมูลว่า แม้ว่าโรงเรียนจะมุ่งเน้นด้านการพัฒนาศักยภาพทางวิชาการของนักเรียน แต่ความรู้เรื่องเพศก็ยังถูกมองข้ามไปโดยสิ้นเชิง เบลล์อธิบายว่า “หลักสูตรแทบจะไม่มีเลย ยกเว้นว่าเรียนในวิทยาศาสตร์ เรียนในแบบร่างกายมากกว่า สุขศึกษาสอนเรื่องสุขภาพ... มันตื้นมากเลย ไม่เข้าใจเลยว่าเรียนหรือไม่เรียนมันต่างกันยังไง... เรียนแค่ ม.ต้น ม.ปลายไม่ได้เรียนแล้ว เขาจะสอนว่าเด็กเกิดมาได้ยังไง การปฏิสนธิ ห้ามซิงสุกก่อน ห้าม รักนวลสงวนตัว” (สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2563) วิธีการที่ครูใช้อบรมสั่งสอนเพื่อควบคุมพฤติกรรมให้นักเรียนหลีกเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์มักเกิดขึ้นผ่านการตักเตือน การสอน และการขู่ โดยจะเห็นได้จากตัวอย่างของ ครูจำซึ่งทำหน้าที่เป็นครูดูแลหอพักนักเรียนหญิงในโรงเรียนประจำ ซึ่งได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของตนเองว่า “ได้แค่สอนให้ป้องกัน ถ้าเกิดอะไรขึ้น กลัวเขาตั้งครรภ์ กลัวเขาจะเรียนไม่จบ... ขู่ด้วยว่า ถ้าจับได้อีก ‘ครูไม่เอาไว้นะ ครูให้ออกาสพวกเธอ หลังจากนั้นเธอกำหนดชีวิตตัวเอง’” (สัมภาษณ์, 14 กรกฎาคม 2563)

สายสัมพันธ์และการสื่อสารในกลุ่มนักเรียนและระหว่างครูกับศิษย์

มาตรการของโรงเรียนที่ป้องกันไม่ให้นักเรียนมีเพศสัมพันธ์นั้นส่งผลให้ครูต้องจับตามองพฤติกรรมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน โดยทั่วไปความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิงจะถูกจับตามองเป็นพิเศษ แต่ในบางกรณีอาจรวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนเพศเดียวกันด้วย ครูเคทอธิบายถึงความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อบทบาทของครูในโรงเรียนไว้ว่า “ครูประจำชั้นจะต้องรู้ความเคลื่อนไหวของนักเรียน รู้ตลอดว่าเด็กกำลังคบกับใคร เด็กหายไปจะได้ตามได้” (สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2563)

การควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนภายใต้กรอบเรื่องเพศ ส่งผลให้การเรียนการสอนและการพูดคุยสื่อสารเรื่องเพศเต็มไปด้วยความอึดอัดทั้งสำหรับครูและ

นักเรียน ครูดาวซึ่งทำหน้าที่ให้ความรู้เรื่องเพศในมิติต่าง ๆ ประสบอุปสรรคในหลายด้าน โดยได้ยกตัวอย่างว่า “ตอนที่แล้วมีสอนเรื่องเพศวิถีให้เด็ก ม.2 ครูที่ปรึกษามาทถามเราว่า ทำไมต้องสอนเรื่องเพศ เขาโดนกดดันมาจากผู้ปกครองอีกทีหนึ่งว่าเรื่องเพศไม่ควรสอนเด็ก ม.2 ทั้ง ๆ ที่ เด็ก ม.2 Drop Out ด้วยเรื่องพวกนี้เยอะ” และในวิชาที่สอนเรื่องเพศศึกษาเอง ครูดาวอธิบายว่า “เป็นการคุยอยู่ทางเดียว ไม่ได้เปิดโอกาสให้เด็กเล่าปัญหาตัวเอง หรือปรึกษาคนอื่นได้” (สัมภาษณ์, 4 มิถุนายน 2563) ข้อมูลจากนักเรียนพบว่าโดยทั่วไปนักเรียนเลือกที่จะพูดคุยกันเอง และขอคำปรึกษาจากเพื่อนด้วยกันมากกว่า อย่างกรณีของฟองอธิบายว่า “ส่วนใหญ่ส่วนตัวก็ยังไม่กล้าพูดกับครูเท่าไร เพราะคิดว่าถามไปคงไม่ได้คำตอบ เพราะเหมือนเวลาถามในห้องเรียนเขายังไม่ค่อยจะฟัง ไม่ค่อยจะตอบเลย มันทำให้รู้สึกว่ามันคงยากถ้าไปถามเรื่องนอกบทเรียน ก็คงโดนสวนว่าทำไมมาพูดเรื่องพวกนี้ โดนมองว่าไม่เหมาะสม” (สัมภาษณ์ 20 กรกฎาคม 2563)

ความคิดที่ว่าครูควรวางตัวให้ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเพศ ทำให้การสื่อสารเรื่องเพศจากครูทำได้ยากมากขึ้นเช่นกัน ครูอาร์ตได้กล่าวถึงอุปสรรคของการสื่อสารเรื่องเพศกับนักเรียนว่า “ผมเป็นครูที่พูดเรื่องเพศกับเด็กได้ แต่ระดับตระวังไม่ให้ครูคนอื่นได้ยิน เพราะเขาอาจจะตีความผิด จะเสียหายต่อตัวเด็กด้วย” (สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2563) คำกล่าวนี้นสะท้อนให้เห็นว่าครูตกเป็นส่วนหนึ่งของกลไกในสถานศึกษาในการรักษาระบบนิยมการเซนเซอร์ตัวเอง (Self-Censoring) ทำให้ครูและนักเรียนเลือกที่จะเลี่ยงการสื่อสารเรื่องเพศโดยตรง และต้องอาศัยการพูดคุยในพื้นที่ปิดที่ห่างจากสายตาผู้คน อย่างไรก็ตามในบางพื้นที่เช่นหอพักนักเรียนหรือโรงเรียนประจำนั้น การสื่อสารเรื่องเพศอาจได้รับการผ่อนปรนมากขึ้น ครูโอมได้ยกตัวอย่างว่า ตนเองเลือกใช้วิธีการพูดคุยเกี่ยวกับการสำเร็จความใคร่ด้วยตัวเองกับนักเรียนในหอนอนที่ตนเองดูแล โดยให้ข้อมูลว่า “ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่หอก็จะพูดแบบเป็นกันเอง ผมว่าตอนนี้ก็ใช้แบบนี้ก็โอเคอยู่ คือยังไม่ยากให้สนับสนุนเรื่องการมีเพศสัมพันธ์อะไรมาก คือเวลาพลาดเกิดปัญหามันแก้ยากมาก” (สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2563) แม้จะเปิดกว้างในการพูดคุยเรื่องการสำเร็จความใคร่ด้วยตัวเอง แต่วัตถุประสงค์ของการพูดเรื่องดังกล่าวกลับเป็นการควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนไม่ให้มีเพศสัมพันธ์กันเป็นหลัก มากกว่าที่จะมองในประเด็นของความสุข

ทางเพศหรือพฤติกรรมทางเพศของมนุษย์ ยิ่งไปกว่านั้นแม้ว่าการสื่อสารในพื้นที่ปิด จะให้ความรู้สึกปลอดภัยแก่ครูในการพูดคุยเรื่องเพศ แต่ครูก็ต้องระมัดระวังเรื่อง ความใกล้ชิดระหว่างตนเองกับนักเรียนด้วย ครูเคยพูดถึงความจำเป็นที่จะต้อง หลีกเลี่ยงการอยู่ร่วมกันลำพังระหว่างครูกับนักเรียนว่า “ลุ่มเสี่ยงว่ามีประเด็นข้อสาว กับเด็ก เราต้องมีความระวังตัวที่จะอยู่สองต่อสอง” (สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2563) ข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการพูดคุยเรื่องเพศในโรงเรียนเป็นเรื่องที่ทำ ได้ยาก เพราะหากพูดคุยในพื้นที่สาธารณะก็จะเสี่ยงต่อการถูกตัดสินได้ และหาก พูดในพื้นที่ปิดโดยที่ครูมีความใกล้ชิดกับนักเรียนมากเกินไป ก็เสี่ยงต่อการถูก เข้าใจผิดในเรื่องความสัมพันธ์เช่นกัน

การเรียนรู้เรื่องเพศภายใต้ความกลัว

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นความคาดหวังที่ว่า นักเรียนไทยควร อยู่ในกรอบของเยาวชนที่ละเว้นจากการสนใจเรื่องเพศ อย่างไรก็ตามข้อมูลจาก นักเรียนกลับพบว่า นักเรียนจำนวนหนึ่งเลือกที่จะค้นคว้าข้อมูลหรือหา ประสบการณ์ทางเพศด้วยตัวเองอย่างลับ ๆ โดยข้อมูลที่ได้นั้นอาจถูกบ้าง ผิดบ้าง หรือทำให้เกิดปัญหาตามมาบ้าง แต่นักเรียนก็เลือกที่จะซ่อนเรื่องเพศของตนเอง เอาไว้เพื่อไม่ให้มีปัญหากับผู้ใหญ่ นักเรียนบางคนยืนยันว่าการปิดกั้นข้อมูลเรื่องเพศ จะยิ่งทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เช่น เบลล์กล่าวถึงการปิดกั้นของครูที่โรงเรียน ว่า “ยิ่งปิด ยิ่งเพิ่มให้คนอยากรู้นมากกว่า สิ่งที่เขาปิดบางเรื่องมันเป็นประโยชน์ อินเทอร์เน็ตมีขอบเขตกว้างมาก ก็หลุดจากการควบคุมของครูไปแล้ว เราไม่รู้ว่า อะไรถูกผิด ทำไม่ไม่ให้เด็กศึกษากับเขาเองว่าอะไรดี หรืออะไรเสี่ยง เขามองว่าไม่ ต้องไปรู้เรื่องนี้เลยดีกว่า ไม่ต้องไปอธิบายเรื่องที่มีมันกระดากปาก คนสมัยก่อนจะไม่ พูดเรื่องนี้ ก็ไม่รู้เหมือนกันว่าทำไมเขาคิดอย่างนั้น” (สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2563) ฟองคิดว่า การสื่อสารในสถานศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยฟองอธิบายด้วย ความอัดอั้นใจว่า “อยากให้จัดอบรมครู ว่าให้ครูสลัดกำแพงตัวเองออก ให้ครูมี awareness มากขึ้นว่าตอนนี้มันจำเป็นสำหรับเด็กในสังคมมาก ถ้าครูยังไม่กล้าคุย กับเด็ก ก็จะมีลำบากกับการที่เด็กจะโตไปแล้วรู้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง อยากให้มีคาบ คาบหนึ่งที่เด็กกับครูมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องต่างๆ... ที่ไม่มีความสุขคือการ

ได้มาเจอครูที่ไม่ค่อยเข้าใจนักเรียนเท่าไร” หนูจ่ายค่าเทอมมาหลายพันแล้วทำไมครูสอนแบบนี้ ไม่อธิบายอะไรเลย แบบนี้อยู่บ้านก็ได้” (สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2563)

นอกจากนั้น ข้อมูลจากครูยังสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ปกครองเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความคาดหวังต่อบทบาทของครูและนักเรียนเช่นกัน ครูคนที่ได้กล่าวถึงความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อครู ซึ่งจะต้องรับผิดชอบในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพศว่า “ทุกอย่างเขาโยนให้กับโรงเรียน โดยที่ครอบครัวปิดภาระให้โรงเรียน อย่างแต่ก่อน เด็กมีเมนส์ก็ถามแม่ได้ คุณหวังจิงเลยแต่คุณก็ไม่สอนเอง... เรื่องบางเรื่องมันสอนในห้องก็ไม่ได้ เด็กบางคนอายุ ฟังไม่ได้ก็มี ผู้ปกครองบางคนว่าลูกทุกอย่าง ทำให้เด็กไม่กล้าปรึกษาครอบครัว” (สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2563) คำอธิบายของครูคนที่สะท้อนให้เห็นความต้องการของผู้ปกครอง ซึ่งกลายเป็นภาระที่โรงเรียนจะต้องทำหน้าที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเพศ เพื่อที่จะทำให้อุณหภูมิของพวกเขาดูแลตัวเองได้ แต่ในเวลาเดียวกันผู้ปกครองบางส่วนก็ไม่ต้องการให้อุณหภูมิของตนเองเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเพศมากเกินไป ด้วยความกลัวที่ว่าเมื่อนักเรียนมีความรู้มากก็จะทำให้นักเรียนเลียนแบบพฤติกรรมทางเพศ ส่งผลให้โรงเรียนก็ไม่สามารถออกแบบหลักสูตรตรงตามความคาดหวังของผู้ปกครองหลากหลายกลุ่มได้

ความพึงพอใจในชีวิตและความพึงพอใจทางเพศของครูและนักเรียน

ครูส่วนใหญ่ตอบเป็นเสียงเดียวกันว่าตนเองไม่มีความพึงพอใจในชีวิตมากนัก โดยมีสาเหตุสำคัญมาจากของความอึดอัดที่เกิดจากการกดทับเชิงอำนาจในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นอำนาจของผู้ปกครองที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน และนำมาสู่การกำหนดกฎเกณฑ์และแนวทางในการปฏิบัติตัวของครู ครูฝนได้แสดงภาพความอึดอัดนี้ว่า “มันอึดอัด ถ้าถูกหวยรางวัลที่หนึ่งจะทำมั้ย จะลาออกนะ รักเด็กนะ รักการสอน แต่ไม่ชอบในระบบ เราก็ดูเหมือนมันตรงตามตัวชีวิต แต่บางครั้งมันเบื้อ ไม่ชอบการตีกรอบ ไม่ส่งผลกับประสิทธิภาพการสอน แต่ส่งผลกับประสิทธิภาพการร่วมงานกับคนอื่น” (สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2563) สอดคล้องกับข้อมูลจากการสอบถามซึ่งพบว่า ระดับความพึงพอใจในชีวิตของผู้ให้

ข้อมูลอยู่ในระดับ “เล็กน้อย” ทั้งครู ($\bar{X} = 21.38, \sigma = 8.40$) และนักเรียน ($\bar{X} = 23.25, \sigma = 7.74$) ในขณะที่ระดับความพึงพอใจทางเพศของครูอยู่ในระดับ “ไม่พอใจ” ($\bar{X} = 21.71, \sigma = 3.09$) และระดับความพึงพอใจทางเพศของนักเรียนอยู่ในระดับ “พอใจ” ($\bar{X} = 25.25, \sigma = 1.39$)

ความสบายใจในการพูดคุยเรื่องเพศของครูและนักเรียน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่า ครูและนักเรียนส่วนใหญ่รู้สึกไม่สบายใจที่จะสื่อสารข้อมูลเรื่องเพศในโรงเรียนมากนัก ความรู้สึกดังกล่าวไม่ได้เกิดจากการถูกปิดกั้นการสื่อสารเรื่องเพศจากนโยบายของโรงเรียนเท่านั้น แต่มีปัจจัยที่เกิดจากการถูกจับตามองหรือการจ้องจับผิดในระดับบุคคลซึ่งส่งผลด้านลบต่อความสบายใจที่ครูและนักเรียนจะเลือกสื่อสารเรื่องเพศแก่กัน ในที่นี้รวมไปถึงการตัดสินและการเหมารวมที่เกิดขึ้นระหว่างครูและนักเรียนด้วย ตัวอย่างของครูดาวต่อไปนี้ชี้ให้เห็นว่าการตัดสินและการเหมารวมจากนักเรียนเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้ครูรู้สึกไม่สบายใจกับการสอนเรื่องเพศ ครูดาวให้ข้อมูลว่าในขณะที่ตนเองกำลังสอนเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศนั้น มีนักเรียนคนหนึ่งพูดขึ้นมาว่า “ทำไมครูหมกมุ่นจังเลย...” (สัมภาษณ์, 4 มิถุนายน 2563) ซึ่งครูดาวอธิบายความรู้สึกขณะนั้นว่า.. “เรารู้สึกดิ่งลงไปเลย ฉันทุส่าห์ทำเพื่อพวกเธอเลยนะ เราต้องเอาชนะกับคำว่าฉันเป็นคนดี แต่เด็กกำลังตีความว่าฉันหมกมุ่น เพราะฉันสอนเรื่องเพศ” (สัมภาษณ์, 4 มิถุนายน 2563)

ข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่า ประเด็นเรื่องเพศที่ครูได้พูดคุยกับผู้อื่นบ่อยที่สุด ได้แก่ ความพึงพอใจในการใช้ชีวิตทางเพศ ($\bar{X} = 4.63, \sigma = 0.92$) การส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเพศ ($\bar{X} = 4.63, \sigma = 1.51$) และการคุมกำเนิด ($\bar{X} = 4.25, \sigma = 1.28$) ตามลำดับ และประเด็นเรื่องเพศที่นักเรียนได้พูดคุยกับผู้อื่นบ่อยที่สุด ได้แก่ การระบุตัวตนหรืออัตลักษณ์ทางเพศของตนเอง ($\bar{X} = 6.75, \sigma = 0.46$) ความเข้าใจของสังคมต่อเรื่องเพศ ($\bar{X} = 6.25, \sigma = 0.71$) และความพึงพอใจในสัดส่วนและขนาดของอวัยวะต่าง ๆ บนร่างกาย ($\bar{X} = 5.63, \sigma = 1.41$) ตามลำดับ ประเด็นเรื่องเพศที่ครูได้พูดคุยกับผู้อื่นน้อยที่สุด ได้แก่

ภาวะหย่อนสมรรถภาพทางเพศ ($\bar{X} = 2.75$, $\sigma = 1.28$) ผลของความป่วยทางจิตใจ
ต่อสุขภาพทางเพศ ($\bar{X} = 2.75$, $\sigma = 1.49$) และผลของยาเสพติดและแอลกอฮอล์
ต่อสุขภาพทางเพศ ($\bar{X} = 2.88$, $\sigma = 1.46$) ตามลำดับ และประเด็นเรื่องเพศ
ที่นักเรียนได้พูดคุยกับผู้อื่นน้อยที่สุด ได้แก่ การไปบังคับคนอื่นให้มีเซ็กส์ด้วย
($\bar{X} = 2.57$, $\sigma = 1.51$) การถูกขืนใจหรือการถูกบังคับให้มีเซ็กส์ ($\bar{X} = 3.14$,
 $\sigma = 2.12$) และผลของความป่วยทางจิตต่อสุขภาพทางเพศ ($\bar{X} = 3.75$,
 $\sigma = 2.05$) ตามลำดับ

บุคคลที่ครูมีความสบายใจที่จะพูดคุยเรื่องเพศด้วยมากที่สุด ได้แก่
นักเรียน ($\bar{X} = 5.38$, $\sigma = 1.41$) ผู้ดูแลหรือผู้ให้คำปรึกษาในงาน ($\bar{X} = 5.38$,
 $\sigma = 1.51$) และวัยรุ่น ($\bar{X} = 5.25$, $\sigma = 0.89$) ตามลำดับ และบุคคลที่นักเรียนมี
ความสบายใจที่จะพูดคุยเรื่องเพศด้วยมากที่สุด ได้แก่ เพื่อน ($\bar{X} = 5.75$,
 $\sigma = 1.28$) คนที่มีเพศเดียวกัน ($\bar{X} = 5.50$, $\sigma = 1.07$) และพี่หรือน้อง ($\bar{X} = 5.38$,
 $\sigma = 1.06$) ตามลำดับ บุคคลที่ครูมีความสบายใจที่จะพูดคุยเรื่องเพศด้วยน้อยที่สุด
ได้แก่ ผู้มีปัญหาทางจิต ($\bar{X} = 3.50$, $\sigma = 1.69$) ผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.63$, $\sigma = 1.51$)
และผู้พิการ ($\bar{X} = 3.75$, $\sigma = 1.39$) ตามลำดับ และบุคคลที่นักเรียนมีความสบาย
ใจที่จะพูดคุยเรื่องเพศด้วยน้อยที่สุด ได้แก่ ผู้มีปัญหาทางจิต ($\bar{X} = 1.88$, $\sigma = 1.46$)
ผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 2.13$, $\sigma = 1.64$) และญาติ $\bar{X} = 2.50$, $\sigma = 2.14$) ตามลำดับ

รูปแบบการพูดคุยเรื่องเพศที่ทำให้ครูมีความสบายใจมากที่สุด ได้แก่ การ
พูดคุยแบบตัวต่อตัว ($\bar{X} = 5.50$, $\sigma = 1.07$) การพูดคุยเป็นกลุ่ม ($\bar{X} = 4.88$,
 $\sigma = 0.99$) และการพูดคุยกับคนสองคนที่เป็นคู่รักกัน ($\bar{X} = 4.75$, $\sigma = 0.71$)
ตามลำดับ และรูปแบบการพูดคุยเรื่องเพศที่ทำให้นักเรียนมีความสบายใจมากที่สุด
ได้แก่ การพูดคุยลำพังในพื้นที่ส่วนตัว ($\bar{X} = 5.75$, $\sigma = 0.89$) การพูดคุยพร้อมกับ
คนอื่นเป็นกลุ่ม ($\bar{X} = 5.13$, $\sigma = 1.64$) และการพูดคุยโดยมีครูเป็นผู้สอนและ
ตนเองเป็นผู้ฟังอย่างเดียว ($\bar{X} = 4.88$, $\sigma = 1.81$) ตามลำดับ รูปแบบการพูดคุย
เรื่องเพศที่ทำให้ครูมีความสบายใจน้อยที่สุด ได้แก่ การพูดคุยในเชิงชี้แนะสั่งสอน
($\bar{X} = 4.00$, $\sigma = 1.93$) และการพูดคุยเป็นกลุ่มกับคนในครอบครัว ($\bar{X} = 4.63$,

$\sigma = 1.06$) ตามลำดับ และรูปแบบการพูดคุยเรื่องเพศที่ทำให้นักเรียนมีความสุขสบายใจน้อยที่สุด ได้แก่ การพูดคุยเป็นกลุ่มกับคนในครอบครัว ($\bar{X} = 4.13$, $\sigma = 2.23$) การพูดคุยกับคนสองคนที่เป็นคู่รักกัน ($\bar{X} = 4.38$, $\sigma = 1.51$) และการพูดคุยโดยมีครอบครัวเป็นผู้สอนและตนเองเป็นผู้ฟังอย่างเดียว ($\bar{X} = 4.38$, $\sigma = 2.20$) ตามลำดับ

จุดยืนเรื่องเพศของครูและนักเรียน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าครูและนักเรียนส่วนใหญ่มีความสนใจต่อการเรียนรู้เรื่องเพศเป็นทุนเดิม ทำให้พยายามค้นคว้าหรือทำความเข้าใจเรื่องเพศผ่านสื่อต่าง ๆ ด้วยตนเอง และมีแนวโน้มที่จะแบ่งปันข้อมูลเรื่องเพศให้แก่กันในพื้นที่ที่ตนเองรู้สึกสบายใจ จุดยืนในการเรียนรู้เรื่องเพศและแบ่งปันความรู้เรื่องเพศให้แก่ผู้อื่นนี้สัมพันธ์กับโอกาสในการเข้าถึงแหล่งความรู้เรื่องเพศที่มีคุณภาพด้วย ยกตัวอย่างเช่น มาร์กซึ่งเป็นนักเรียนแกนนำในโรงเรียนได้ให้ข้อมูลว่า “ได้เรียนรู้จากการเป็นเอ็นจีโอ (NGO) และเป็นแอกทิวิสต์ (Activist) ... เราต้องช่วยเหลือคนอื่น เราก็ต้องรู้ก่อน ... อ่านจากหนังสือ วิทยานิพนธ์ เจอกับเพื่อน ๆ ในองค์กร เราอยู่สภาพสังคมที่ทุกคนมีความรู้ เพื่อน ๆ พี่ ๆ คนที่เรียนมหาวิทยาลัยแล้ว ได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนกับพวกเขา” (สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2563) ความสนใจในการเรียนรู้เรื่องเพศไม่ได้เป็นข้อบ่งชี้ของการแสดงพฤติกรรมทางเพศที่มีความเสี่ยง ดังตัวอย่างของตาลซึ่งเป็นนักเรียนหญิงที่แสดงจุดยืนต่อการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมทางเพศที่มีความเสี่ยงว่า “ไม่ค่อยสมควร ถ้าผิดพลาดไปหมดอนาคต...จะเดือดร้อนต่อตัวเรา ต่อพ่อแม่” (สัมภาษณ์, 21 กรกฎาคม 2563)

ข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่า จุดยืนเรื่องเพศที่ครูเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ “ฉันสนับสนุนให้คนอื่นเรียนรู้เกี่ยวกับการให้คุณค่าทางเพศของเขา” ($\bar{X} = 5.38$, $\sigma = 1.51$) “ฉันสนับสนุนให้คนอื่นเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องทางเพศของเขา” ($\bar{X} = 5.25$, $\sigma = 1.39$) และ “ฉันอ่อนไหวและให้ความเคารพต่อความรู้สึกและความกังวลของคนอื่นเกี่ยวกับเรื่องเพศ” ($\bar{X} = 5.00$, $\sigma = 1.51$) ตามลำดับ และจุดยืนเรื่องเพศที่นักเรียนเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ “ฉันพูดคุยสื่อสารเกี่ยวกับเรื่อง

เพศได้ดี” ($\bar{X} = 6.38, \sigma = 0.92$) “ถ้าหากมีใครล้อหรือถ่มถุยเกี่ยวกับเรื่องเพศของฉันแบบกะทันหัน ฉันก็ยังสามารถตอบโต้หรือให้คำตอบได้อย่างมั่นใจ” ($\bar{X} = 6.38, \sigma = 1.06$) และ “คนรอบตัวไม่มีอิทธิพลในการควบคุมเรื่องเพศของฉัน” ($\bar{X} = 6.38, \sigma = 1.06$) ตามลำดับ จุดยืนเรื่องเพศที่ครูเห็นด้วยน้อยที่สุดได้แก่ “ฉันอยากเปลี่ยนคู่นอนได้อีกหลาย ๆ คน” ($\bar{X} = 1.25, \sigma = 0.46$) และ “เซ็กส์ที่เยี่ยมยอดคือเซ็กส์ที่ไม่มีข้อผูกมัด” ($\bar{X} = 1.50, \sigma = 0.93$) ตามลำดับ และจุดยืนเรื่องเพศที่นักเรียนเห็นด้วยน้อยที่สุดได้แก่ “เซ็กส์ที่ดีคือเซ็กส์ที่ไม่ต้องเป็นแฟนกัน” ($\bar{X} = 1.57, \sigma = 0.79$) และ “เซ็กส์แบบชั่วข้ามคืนเป็นเรื่องที่ตื่นเต้นและน่าสนุก” ($\bar{X} = 2.13, \sigma = 1.36$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการใช้กรอบแนวคิดเรื่องระบอบแห่งภาพลักษณ์และวัฒนธรรมแห่งความกลัวในการวิเคราะห์ผล พบว่ามีประเด็นที่สามารถสรุปและอภิปรายผลสืบเนื่องจากข้อมูลที่ได้นำเสนอไปข้างต้นใน 3 ประเด็น ได้แก่ มายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศในโรงเรียน ผลกระทบของมายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ ผลกระทบของมายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศที่มีต่อสุขภาวะของครูและนักเรียน

มายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศในโรงเรียน

การวิจัยครั้งนี้ได้ข้อสรุปมายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศในโรงเรียนในหลายประเด็นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและสุขภาวะของครูและนักเรียน ดังนี้

- มายาคติที่ 1: โรงเรียนต้องเป็นพื้นที่ปลอดเรื่องเพศ
- มายาคติที่ 2: การสอนเรื่องเพศในโรงเรียนจะทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในเรื่องเพศมากขึ้น
- มายาคติที่ 3: ครูและนักเรียนไม่ควรข้องเกี่ยวกับเรื่องเพศ

- มายาคติที่ 4: ครูต้องคอยสอดส่องและควบคุมพฤติกรรมทางเพศของนักเรียน

มายาคติเหล่านี้มีความเกี่ยวเนื่องและส่งผลถึงกัน เช่น หากครูและผู้บริหารโรงเรียนเชื่อว่าโรงเรียนต้องเป็นพื้นที่ปลอดเรื่องเพศ จะส่งผลต่อวิธีการจัดหลักสูตรและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องเพศหรือกีดกันการสื่อสารเนื้อหาเรื่องเพศในโรงเรียน หรือในกรณีที่ครูเชื่อว่านักเรียนไม่ควรข้องเกี่ยวกับเรื่องเพศ ก็อาจทำให้ครูใช้อำนาจหน้าที่ในการสอดส่องและควบคุมพฤติกรรมทางเพศของนักเรียน ในทางกลับกันในฐานะที่ครูก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบการบริหารจัดการโรงเรียน ความเชื่อและพฤติกรรมของครูที่ปฏิเสธการเรียนรู้เรื่องเพศก็สามารถส่งผลย้อนกลับไปสู่การหนุนเสริมแนวคิดในการบริหารจัดการของโรงเรียนที่กีดกันการสื่อสารเรื่องเพศในโรงเรียนด้วยเช่นกัน

ผลกระทบของมายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ความกลัวเป็นกลไกหนึ่งที่ระบบการศึกษาใช้เพื่อควบคุมทัศนคติและพฤติกรรมของบุคลากรในโรงเรียนโดยมีวัตถุประสงค์หลักคือการรักษาภาพลักษณ์ของสังคม แต่ในขณะเดียวกันหากนักเรียนมีความกังวลก็อาจส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนและความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในโรงเรียนด้วย (Magelinskaitė et al., 2014) เนื่องจากระบบการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่สมาชิกใหม่ในสังคม การสื่อสารและการเรียนรู้เรื่องเพศในพื้นที่โรงเรียนจึงถูกจำกัด เหลือไว้เพียงเนื้อหาเท่าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคิดว่ามีความจำเป็นเท่านั้น การควบคุมพฤติกรรมทางเพศของเยาวชนโดยภาครัฐได้กระทำการผ่านการมุ่งเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์และเสริมด้วยการปลูกฝังเกี่ยวกับศีลธรรม ทำให้เยาวชนมีแนวโน้มที่จะมองเพศในบทบาทของการสืบพันธุ์เท่านั้น และจะทำได้ต่อเมื่อพวกเขาเป็นผู้ใหญ่แล้ว ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามชี้ให้เห็นว่า เมื่อการสื่อสารทางเพศถูกควบคุมด้วยความกลัวผ่านบทลงโทษต่าง ๆ โรงเรียนจึงกลายเป็นพื้นที่ของการตรวจสอบพฤติกรรมของทั้งครูและนักเรียนให้อยู่ภายใต้กรอบที่เชื่อว่าเหมาะสม ครูและนักเรียนรู้สึกสบายใจใน

การสื่อสารเรื่องเพศมากกว่าหาการพูดคุยนั้นอยู่ในรูปแบบตัวต่อตัว โดยหลีกเลี่ยงการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาระหว่างครูและนักเรียนในพื้นที่สาธารณะแบบเปิด สอดคล้องกับหลักฐานที่ว่าบุคคลมีแนวโน้มที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในขนาดกลุ่มที่เล็กลงเพื่อลดความเครียดที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มขนาดใหญ่ (Smith & Haythorn, 1972) และเนื่องจากครูแต่ละคนก็เป็นผลผลิตจากระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมซึ่งไม่ได้ให้พื้นที่แก่การสื่อสารเรื่องเพศ ครูจึงต้องศึกษาค้นคว้าข้อมูลเรื่องเพศด้วยตนเองเพื่อที่จะสามารถให้ข้อมูลแก่นักเรียนได้อย่างถูกต้อง ในขณะที่โรงเรียนก็ไม่ได้ให้การสนับสนุนเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศของครู ทำให้ครูจำนวนหนึ่งแม้มีความตั้งใจที่จะทำหน้าที่ในการให้ความรู้เรื่องเพศแก่นักเรียนอย่างถูกต้องแล้ว แต่การสื่อสารเรื่องเพศจากครูก็ยังถูกจำกัดภายใต้ค่านิยมและกฎเกณฑ์ของโรงเรียน ที่ให้น้ำหนักแก่การรักษาภาพลักษณ์มากกว่า

ผลกระทบของมายาคติเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องเพศที่มีต่อสุขภาวะของครูและนักเรียน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามทำให้เห็นว่าครูและนักเรียนไม่มีความพึงพอใจในการใช้ชีวิตในโรงเรียนมากนัก ในขณะที่ครูแสดงความคิดเห็นว่าตนเองรู้สึกสบายใจที่จะพูดคุยเรื่องเพศกับนักเรียน แต่นักเรียนกลับไม่ได้รู้สึกสบายใจที่จะสื่อสารเรื่องเพศกับครูเป็นอันดับต้น ๆ พร้อมกันนั้นนักเรียนยังให้ความเห็นว่า คนรอบตัวไม่ควรมีอิทธิพลในการควบคุมเรื่องเพศของนักเรียน แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างความเชื่อที่ครูมีเกี่ยวกับบทบาทของตนเองในการควบคุมพฤติกรรมทางเพศของนักเรียน กับความต้องการของนักเรียนซึ่งปฏิเสธการถูกควบคุมทางเพศ

ภายใต้กรอบการจัดการพฤติกรรมด้วยความกลัว เมื่อครูและนักเรียนเกิดความกลัว ร่างกายอาจตอบสนองด้วยการทำงานของระบบประสาทซิมพาเทติก (Sympathetic) ส่งผลให้อวัยวะต่าง ๆ ทำงานเปลี่ยนแปลงไป เช่น หัวใจเต้นถี่มากขึ้น แรงดันเลือดสูงขึ้น หายใจถี่ขึ้น เหงื่อออกมากขึ้น และกระตุ้นให้เกิดการทำงานของระบบความเครียด (Stress Circuit หรือ HPA Axis) สวนทางกับความรู้สึกสบายใจและผ่อนคลายซึ่งเป็นสถานะที่ควรรักษาให้สมดุลในระหว่างการเรียนรู้

(Steimer, 2002) ในขณะที่ครูและนักเรียนกลัว ร่างกายจะพยายามตอบสนองด้วยการ สู้ หรือ หนี (fight or flight) การหนีของครูและนักเรียนสามารถพบได้ผ่านการพยายามหลีกเลี่ยงการแสดงพฤติกรรมทางเพศและการสื่อสารเรื่องเพศ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาพฤติกรรมของนักเรียนและครูที่ได้สะท้อนผ่านการสัมภาษณ์ และแบบสอบถามจะพบว่าทั้งครูและนักเรียนยังคงมีพฤติกรรมในการเข้าหาเรื่องเพศและยังคงสื่อสารเรื่องเพศอยู่ในพื้นที่ลับ พฤติกรรมทางเพศเหล่านี้จะเกิดขึ้นเมื่อครูและนักเรียนอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวหรืออยู่ห่างไกลจากสายตาของคนที่จ้องจับผิดหรือลงโทษ ดังนั้น เรื่องเพศจึงอาจไม่ใช่สิ่งที่ทั้งครูและนักเรียนนิยามว่าเป็นสิ่งคุกคาม แต่สิ่งคุกคาม คือ การจับผิดเรื่องเพศ ซึ่งทำให้ครูและนักเรียนหวาดกลัว และเกิดเป็นความกังวลใจในพื้นที่โรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. โรงเรียนควรให้พื้นที่แก่การทำความเข้าใจเรื่องเพศในฐานะที่เป็นกิจกรรมตามธรรมชาติของชีวิต

เนื่องจากเพศเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สามารถส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตและสุขภาวะของมนุษย์ หากสถานศึกษาเชื่อมั่นว่าครูและโรงเรียนต้องรักษาคุณภาพในการนำการเรียนรู้ของเยาวชนให้สามารถเอาตัวรอดในโลกอนาคตที่มีความซับซ้อนและมีความเสี่ยงมากขึ้นได้ โรงเรียนก็ควรตระหนักว่ากลวิธีที่เคยใช้ในอดีตจนถึงปัจจุบันอาจขาดศักยภาพในการรับมือกับการเรียนรู้เรื่องเพศเมื่อบริบทของยุคสมัยกำลังเปลี่ยนไปในอนาคต การฝึกใช้แนวคิดและวิธีการแบบเดิมในการจัดการกับปัญหารูปแบบใหม่อาจสะท้อนสถานะการขาดประสิทธิภาพของโรงเรียนที่ไม่สามารถปรับตัวและขาดทักษะในการเรียนรู้ การขาดศักยภาพในการปรับตัวดังกล่าวขัดแย้งกับบทบาทของโรงเรียนซึ่งได้วางตำแหน่งของตนเองให้เป็น ผู้นำการเรียนรู้ และการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ตามกาลเทศะของสังคมที่เปลี่ยนไป ในฐานะที่โรงเรียนเป็นสถาบันที่ได้ส่งมอบองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น โรงเรียนจึงควรมีความสามารถที่จะใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ในอดีต เพื่อจะได้มีส่วนใน

การให้ความเข้าใจแก่เยาวชนได้ โดยครูและโรงเรียนไม่ควรยินยอมให้ระบบความกลัวส่งผลย้อนมาทำร้ายตนเอง หรือกลายเป็นกลไกที่ลดโอกาสในการพัฒนาตนเอง

2. โรงเรียนควรเปิดพื้นที่สื่อสารเรื่องเพศและพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อเรื่องเพศ เพื่อสร้างสุขภาวะที่ดีอย่างรอบด้าน และเตรียมเยาวชนให้พร้อมต่อการจัดการกับชีวิตของตนเองและรับผิดชอบต่อผู้อื่น

คุณภาพชีวิตของครูและนักเรียนควรได้รับการใส่ใจมากกว่าการรักษาภาพลักษณ์ซึ่งอาจซ่อนปัญหาในสังคมเอาไว้ บทบาทของโรงเรียนไม่ได้ครอบคลุมเพียงการเป็นศูนย์กลางของการสร้างสรรค์ความรู้และการเรียนรู้เรื่องเพศเพียงอย่างเดียว แต่โรงเรียนควรมีกลไกในการเตรียมเยาวชนให้พร้อมรับมือกับเพศที่มีความซับซ้อนขึ้น มีความรู้เท่าทันต่อสื่อ (Media Literacy) และการมีปฏิสัมพันธ์กับคนที่หลากหลาย เนื่องจากเมื่อโลกได้ขยายขอบเขตของการสื่อสารอย่างไร้พรมแดนและมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลในทุกระดับอย่างรวดเร็ว การรวบรวมอำนาจในการสร้างการเรียนรู้เรื่องเพศไว้ที่โรงเรียนจึงไม่อาจก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของข้อมูลในอนาคต การจัดการที่ยั่งยืนในด้านการเรียนรู้ของคนในชาติจึงต้องพิจารณาปรับเปลี่ยนบทบาทของโรงเรียนจากการเป็นผู้ให้ความรู้ ให้กลายเป็นผู้สนับสนุนการบ่มเพาะทักษะการรู้เท่าทันโลก เพื่อให้เยาวชนมีความสามารถในการจัดการด้านการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างมั่นคง เท่าเทียม และมีความปลอดภัยในเวลาเดียวกัน

ความเจ็บปวด ความอึดอัดใจ และความสิ้นหวังที่ได้รับจากระบบที่ใช้ความกลัวในการควบคุมมนุษย์เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตของครูและนักเรียนกำลังมีปัญหาก็ต้องการการดูแลแก้ไข การมีภาพลักษณ์ที่ดีโดยแลกมาด้วยคุณภาพชีวิตของมนุษย์เป็นการตัดสินใจที่ไม่คุ้มค่า โรงเรียนจึงควรทบทวน ความหวังดี ของตนเองว่า วิธีการที่กำลังใช้ในการจัดการเรื่องเพศในปัจจุบันนั้นสอดคล้องกับหน้าที่ของระบบการศึกษาที่ดีตามที่กล่าวอ้างหรือไม่ เพื่อไม่ให้เกิดการกระทำเหล่านั้นกลายเป็นความรุนแรงเงียบ ซึ่งมาในรูปแบบต่าง ๆ ที่กระทำต่อร่างกาย คำพูด และกรอบด้านทัศนคติซึ่งถูกทำให้เป็นปกติ และกลายเป็นมรดกตกทอดที่จะทำให้โรงเรียนกลายเป็นพื้นที่ที่ขาดประสิทธิภาพในการสร้างการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

รายการอ้างอิง

- Agardh, A., Cantor-Graae, E., & Östergren, P. O. (2012). Youth, sexual risk-taking behavior, and mental health: a study of university students in Uganda. *International journal of behavioral medicine*, 19, 208-216.
- Bernal-Morales, B., Rodríguez-Landa, J. F., & Pulido-Criollo, F. (2015). Impact of anxiety and depression symptoms on scholar performance in high school and university students. *A Fresh Look at Anxiety Disorders*, 225.
- Blommaert, J., & Bulcaen, C. (2000). Critical Discourse Analysis, *Annual Review of Anthropology*, 29, 447-466.
- Diaz-Bone, R., Bührmann, A. D., Rodríguez, E. G., Schneider, W., Kendall, G., & Tirado, F. (2008). The Field of Foucaultian Discourse Analysis: Structures, Developments and Perspectives, *Historical Social Research*, 33(1), 7-28.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- Elias, N. (1984). *The civilizing process* (Vol. 2). Oxford: Blackwell.
- Ewing, D. (2000). The fall of eve: racism and classism as a function of sexual repression, *Jean Ait Belkhir, Race, Gender & Class Journal*, 7(1), 10-21.
- Furedi, F. (2015). The moral crusade against paedophilia. In V. E. Cree, G. Clapton, & M. Smith (Eds.), *Revisiting Moral Panics* (201-210). Bristol: Bristol University Press.
- Garland, D. (2012). *The culture of control: Crime and social order in contemporary society*. University of Chicago Press.
- Glassner, B. (2004). Narrative techniques of fear mongering, *Social Research: An International Quarterly*, 71(4), 819-826.

- Harris, S.M., & Hays, K.W. (2008). Family Therapist Comfort with and Willingness to Discuss Client Sexuality. *Journal of Marital and Family Therapy*, 34, 239-250.
- Hendrick, C., Hendrick, S. S., & Reich, D. A. (2006). The brief sexual attitudes scale. *Journal of Sex Research*, 43, 76-86.
- Jackson, P. A. (2004). The Thai regime of images. *SOJOURN: Journal of Social Issues in Southeast Asia*, 19(2), 181-218.
- Jackson, P. A. (2011). *Queer Bangkok - 21st century margets, media, and right*. Hong Kong: Hong Kong University Press.
- Jeffrey, L. A. (2002). *Sex and Borders*. Vancouver, University of British Columbia Press.
- Ligneul, R., Girard, R., & Dreher, J. C. (2017). Social brains and divides: the interplay between social dominance orientation and the neural sensitivity to hierarchical ranks. *Scientific reports*, 7, 45920.
- Magelinskaitė, Š., Kepalaitė, A., & Legkauskas, V. (2014). Relationship between social competence, learning motivation, and school anxiety in primary school. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 2936-2940.
- Morris, R. C. (1994). Three sexes and four sexualities: redressing the discourses on gender and sexuality in contemporary Thailand. *Positions*. 2(1). 15-43.
- National Statistical Office, & UNICEF. (2016). *การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2558-2559*. [Multiple Indicator Cluster Survey 2015-2016]. Bangkok, UNICEF Thailand.
- Nomejko, A., & Dolińska-Zygmunt, G. (2014). The sexual satisfaction questionnaire–psychometric properties. *Polish Journal of Applied Psychology*, 12(3), 105-112.

- Office of the Education Council, UNICEF, Mahidol University, & Thammasat University. (2016). รายงานผลการวิจัยเพื่อทบทวนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทย. [Review of Comprehensive Sexuality Education in Thailand]. Bangkok, UNICEF Thailand.
- Pegado, F., Hendriks, M. H., Amelynck, S., Daniels, N., Bulthe, J., Masson, H. L., ... & de Beeck, H. O. (2018). Neural Representations Behind ‘Social Norm’ Inferences in Humans. *Scientific reports*, 8(1), 12943.
- Shonkoff, J. P., Levitt, P., Boyce, W. T., Cameron, J., Duncan, G., Fox, N., ... & Thompson, R. (2010). Persistent fear and anxiety can affect young children’s learning and development. Retrieved February, 15, 2018.
- Singer, J. (1994). *Boundaries of the soul: The practice of Jung's psychology*, Rev. Anchor Books/Doubleday.
- Smith, S., & Haythorn, W. W. (1972). Effects of compatibility, crowding, group size, and leadership seniority on stress, anxiety, hostility, and annoyance in isolated groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 22(1), 67.
- Steimer, T. (2002). The biology of fear-and anxiety-related behaviors. *Dialogues in clinical neuroscience*, 4(3), 231.
- Sukamongkol, S. (2014). การบริหารจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2544 – 2555. [Political Conflict Management in Thailand during the Years 2001-2012] *KASEM BUNDIT JOURNAL*, 15(1), 39–55. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jkbu/article/view/25259>
- Townsend, R. (2019). The adulterer: censorship, morality, and foreign films in Thailand, *Journal of Women’s History*, 31(1), 86-108.
- Uenal, F. (2016). Disentangling islamophobia: The differential effects of symbolic, realistic, and terroristic threat perceptions as mediators between social dominance orientation and islamophobia. *Journal of Social and Political Psychology*. 4(1), 66-90.

- Vignoli, M., Muschalla, B., & Mariani, M. G. (2017). Workplace phobic anxiety as a mental health phenomenon in the job demands-resources model. *BioMed research international*, 2017.
- Vohs, K. D., Glass, B. D., Maddox, W. T., & Markman, A. B. (2011). Ego depletion is not just fatigue: Evidence from a total sleep deprivation experiment. *Social Psychological and Personality Science*, 2(2), 166-173.

อุทยานเมืองเก่าพิจิตร พื้นที่แห่งความทรงจำ Phichit Historical Park: Sites of Memory

วรพล ศิริชื่นวิจิตร^{1*}

Worapon Sirichuenvichit

Received: 27 November 2023

Revised: 14 December 2023

Accepted: 20 December 2023

¹ คุรุกระบวนการ ประจำโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อีเมล worapon.si@lsed.tu.ac.th

Facilitator Teacher, Thammasat Secondary School,
Faculty of Learning Sciences and Education, Thammasat University

Email: worapon.si@lsed.tu.ac.th

* Corresponding author

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง อุทยานเมืองเก่าพิจิตร พื้นที่แห่งความทรงจำ มุ่งศึกษาประเด็นเกี่ยวกับเรื่องเล่าและการสื่อสารความทรงจำร่วมทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านการสร้างอุทยานเมืองเก่าพิจิตร ที่มีต่อการรับรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดพิจิตร ผ่านการศึกษาและการตีความด้วยระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์ผ่านเอกสารทางประวัติศาสตร์ หนังสืออนุสรณ์จังหวัดพิจิตรที่เขียนโดยส่วนราชการของจังหวัดพิจิตร ตลอดจนเอกสารลายลักษณ์อักษรจำพวกพงศาวดารที่มีการกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิจิตร ร่วมกับแนวคิดเรื่องพื้นที่แห่งความทรงจำ (Sites of Memory) โดยปีแอร์ นอรา (Pierre Nora)

ผลการศึกษา พบว่า ความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร ผ่านเรื่องเล่าของการสร้างเมืองพิจิตร มีส่วนสำคัญในการสื่อสารความทรงจำร่วม ผ่านการสร้างอนุสาวรีย์พ่อปู่พระยาโคตรบอง การจัดประเพณีประจำจังหวัดโดยหน่วยงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร สะท้อนให้เห็นถึงการผลิตซ้ำของการสร้างพื้นที่ความทรงจำของผู้คนในจังหวัดผ่านข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างสำนึกร่วมทางชุมชนที่มีความเป็นมาที่ยาวนาน เพื่อทำให้ผู้คนเกิดสำนึกทางประวัติศาสตร์ของตนเองร่วมกันผ่านพื้นที่ทางกายภาพ

คำสำคัญ : พื้นที่แห่งความทรงจำ; ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น; อุทยานเมืองเก่าพิจิตร

ABSTRACT

This study investigated the role of Phichit Historical Park as an essential site for exploring and comparing collective memory narratives and communication. Local historical Phichit Province perceptions are examined by interpreting historical documents, local government publications, and royal chronicles, guided by Pierre Nora's concept of sites of memory.

Insights into Phichit's historical origins focused on the narrative surrounding its urban establishment. Monuments dedicated to historical characters and annual provincial ceremonies organized by the Phichit Provincial Cultural Office reflected historical events, offering a glimpse into community memory space reproduction.

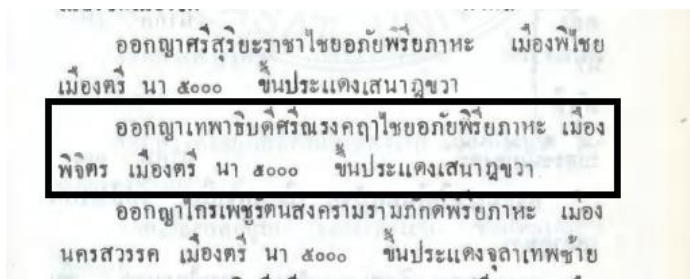
To emphasize the creation of a shared community space, the study underscored the significance of highlighting an enduring community development narrative. It sought to bridge historical accounts with contemporary communal benefits to foster a sense of unity and coexistence in a specific area.

Keywords: Sites of memory; Local History; Phichit Historical Park

บทนำ

จังหวัดพิจิตร ตั้งอยู่ในอาณาเขตที่ราบภาคกลางตอนบนของประเทศไทย ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำสำคัญ 3 สาย คือ แม่น้ำน่าน แม่น้ำยม และแม่น้ำพิจิตร ด้วยเหตุที่มีแม่น้ำไหลผ่านหลายสายนี้เอง ตลอดเขตพื้นที่ของจังหวัดจึงมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน เพื่อสร้างชุมชน และเพาะปลูกพืชพรรณต่าง ๆ ซึ่งปรากฏหลักฐานการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่จังหวัดมาเป็นระยะเวลานานหลายศตวรรษ

Wongthes (2006) กล่าวถึง พิจิตร มีชื่อเมืองครั้งแรกเป็นลายลักษณ์อักษรเก่าสุดอยู่ใน พระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน นาทหารหัวเมือง มหาศักราช 1398 (พ.ศ. 2021)¹ ความว่า “ออกญาเทพาธิบตีศรี ณรงค์ฤไชยอภัยพิริยาภาหะ เมืองพิจิตร เมืองตรี นา ๕๐๐๐ ขึ้นประแดงเสนาภูขาว”

ภาพประกอบ 1 ชื่อเมืองพิจิตร ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน
นาทหารหัวเมือง มหาศักราช 1398 (พ.ศ. 2021)

ที่มา Thammasat University. (1986). Collection of Thai Legal History Reference Book, volume I [ประชุมหนังสือประกอบวิชาประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1]. Bangkok: Faculty of Law, Thammasat University. [Page 297]

¹ พระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน นาทหารหัวเมือง มหาศักราช 1398 (พ.ศ. 2021) เป็นกฎหมายที่กำหนดศักดินา ยศ และหน้าที่ของข้าราชการฝ่ายทหาร รวมทั้งข้าราชการหัวเมือง และการเทียบศักดินากับพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา ตราขึ้นในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ รัชสมัยผู้ครองกรุงศรีอยุธยา (ครองราชย์ที่กรุงศรีอยุธยาและพิษณุโลกระหว่าง พ.ศ. 1991-2031) ทั้งนี้ Poonpongpan (2006) อธิบายว่า ศักราชที่ปรากฏในบานแผนกพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน นาทหารหัวเมือง คือ 1298 ปีจอ ตรงกับรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แต่เมื่อตรวจสอบแล้วพบว่าศักราช ปีนักษัตร ปีรัชกาลไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ถ้าเป็นมหาศักราช 1298 (พ.ศ. 1919/ค.ศ. 1376) เป็นปีมะโรง ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 (ขุนหลวงพระงั่ว) คณะกรรมการชำระกฎหมายตราสามดวง (โดย ศ.ดร.ประเสริฐ ณ นคร) มีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ศักราชที่ถูกต้องในบานแผนกควรเป็นมหาศักราช 1398 ซึ่งเป็นปีจอ ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถและเมื่อนำลูกวันคือแรม 10 ค่ำ วันอาทิตย์มาตรวจสอบกับปีนักษัตร พบว่าตรงกับวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2021 (ค.ศ. 1478) (ม.ศ. 1398 + 623 เท่ากับ 2021)

จากหลักฐานข้างต้น สามารถยืนยันการปรากฏอยู่ของชุมชนในจังหวัด พิจิตร และความสำคัญของเมืองในฐานะ “เมืองตรี”² ขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยาในฐานะราชธานี สันนิษฐานว่ามีการอพยพย้ายถิ่นฐานกันเป็นประจำ ด้วยเป็นเมืองสำคัญและมีขนาดเศรษฐกิจรุ่งเรืองในสมัยนั้น นักวิชาการด้านวัฒนธรรมได้ ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางชาติพันธุ์ ในจังหวัดพิจิตร พบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ อาศัยปะปนกันอยู่กว่า 10 กลุ่มชาติพันธุ์ ส่งผลให้เกิดการสัมผัสกันอย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้ของภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิต การสัมผัสกันเหล่านี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในหลาย ๆ ด้าน กลายเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Society) (Srising, 1994; Phichit Provincial Cultural Office, 2013)

Wongthes (2006) กล่าวถึง พัฒนาการเมืองพิจิตรไว้ว่า เมืองพิจิตร มีนามและเติบโตขึ้นหลัง พ.ศ. 1900 จากชุมชนสถานีการค้าริมแม่น้ำน่าน (เก่า) ทาง ตะวันออก แล้วมีแม่น้ำยมอยู่ขนานห่างออกไปทางตะวันตก โดยตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อบ้านเมืองใหญ่ทุกทิศทาง เช่น ทางทิศใต้ ลงไปกรุงศรีอยุธยา-สุพรรณบุรี ออกทะเลอ่าวไทย ทางทิศเหนือ ขึ้นไปเมืองพิษณุโลก (สรลงสองแคว) และสุโขทัย ศรีสัชนาลัย ขึ้นถึงบ้านเมืองในดินแดนล้านนา ทางตะวันตก ติดต่อกำแพงเพชร ขึ้นไปตามลำน้ำปิงถึงเมืองเชียงใหม่ แล้วออกไปแม่สอดถึงหงสาวดีกับทะเลอันดามัน กำเนิดเมืองพิจิตรเป็นผลจากการขยายตัวทางการเมืองที่รวมรัฐสุโขทัยเข้ากับรัฐอยุธยาเป็นราชอาณาจักรสยามเป็นครั้งแรกและการขยายตัวทางการเมืองการค้าที่มีขนาดใหญ่โตขึ้น ในแผ่นดินสมเด็จพระนครินทราชาธิราช (เจ้านครอินทร์ครองราชย์กรุงศรีอยุธยาระหว่าง พ.ศ. 1952 – 1967) กลายเป็นสถานีการค้าสำคัญระหว่างที่ราบลุ่มน้ำเจ้าพระยากับ “เมืองเหนือ” และล้านนา สืบจนถึงยุคกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์สมัยแรก ๆ เห็นได้จากคำบอกเล่าเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนทะเลาะขุนช้าง แล้วไปฝากม้าสีหมอกไว้กับเจ้านายเมืองพิจิตร กับพลายงามยกทัพตีเชียงใหม่ ไปเอาไพร่พลและเสบียงเมืองพิจิตร แล้วได้นางศรี

² เมืองตรี หรือ หัวเมืองชั้นตรี คือ หัวเมืองที่อยู่ห่างจากราชธานี (กรุงศรีอยุธยา) เกิดขึ้นด้วยเหตุที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงแบ่งหัวเมืองที่เดิมเรียกว่าเมืองพระยามหานครออกเป็นชั้นเอก ชั้นโท ชั้นตรี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองการปกครองเข้าสู่ราชธานี หัวเมืองชั้นตรีมีความสำคัญรองลงมาจากหัวเมืองชั้นโท โดยมีทั้งสิ้น 7 เมือง ได้แก่ เมืองพิชัย พิจิตร นครสวรรค์ จันทบุรี ไซยา พัทลุง และชุมพร (Maha Chakri Sirindhorn, H.R.H. Princess, 2006)

มาลา รวมทั้งนิทานเรื่องไกรทอง-ชาละวัน ฯลฯ มีชุมชนโบราณบนเส้นทางคมนาคม เป็นระยะ ๆ เช่น บ้านทุ่งเพนียด ตำบลหนองลุ่ม อำเภอสามงาม และบริเวณ ใกล้เคียงที่เรียกว่าบ้านกำแพงดินด้วย

๑๑ ขุนแผนวันทองน้องน้ำตา	กรบลาพ่อแม่ทั้งสองศรี
พระพิจิตรบุษบาภิปราณี	ถ้อยที่ถ้อยส่งหลังน้ำตา
จากจวนชวนกันลงบันได	ผ้าเมี่ยงเสียใจเป็นหนักหนา
ท่านผู้ชายผู้หญิงก็ตามมา	แหวะหาม้าสีหมอกบอกคดี
สีหมอกเอ๋ยท่านจะส่งเราลงไป	จะตายเป็นเป็นกระไรไม่รู้ที่
จึงพากันเข้ามาลาพาริ	แม้เมียดยครวนี้คงพบกัน
วันทองว่าพี่สีหมอกของน้องเอ๋ย	เคยยากมาด้วยน้องในไพรสณฑ์
ยุ้งรินมันกินมาหลายวัน	อดสำห้ให้น้องนั้นได้ขี่มา
ต้องบุกป่าฝ่าดงพงชฎ	ต้นตัดดงรวมหนามหนา
อดอยากทัญญาฟางกลางพนา	เป็นหลายวันคืนมาในป่ารก
ถึงเมืองพอมิที่จะอยู่	ก็มาจู่จากข้าน้ำตาตก
เป็นเพื่อนยากเพื่อนตายมาหลายยก	จากออกนอกน้องจะพองพัง
ขุนแผนว่าลาแล้วเจ้าเพื่อนยาก	จะตายจากหรือจะพบกันวันหลัง
แม้ถ้าไม่มรณาชีวายัง	ถึงติดคุกคุมขังไม่วายคิด
จะเร็วช้าถ้ามีเวลาออก	จะมาหาม้าสีหมอกที่พิจิตร
อยากรจะพาเจ้าไปก็ได้คิด	ขุกชีวิตเรานี้จะมรณา
เขาจะส่งสีหมอกเป็นม้าใช้	จะผูกขึงกริ่งไว้อดน้ำตัญญา
สิ้นเสน่บุญเราไปลับตา	เวทนาที่ไหนใครจะรัก

ภาพประกอบ 2 ปรากฏนามพระพิจิตร ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่มา Fine Arts Department. (2001). The Tale of Khun Chang Khun Pharn, National Library Version, Volume 1 [เสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ฉบับ หอสมุดแห่งชาติ เล่ม 1]. Bangkok: Silpa Bannakarn Publishing

ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เข้าใจถึงพัฒนาการของชุมชนของชาวเมืองพิจิตร ในปัจจุบันที่มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนใหม่ในช่วงเวลาร่วมสมัยกับกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ดังนั้นเรื่องราวและการรับรู้ทางประวัติศาสตร์ก่อนหน้านี้ของชาวพิจิตรเป็นเรื่องเล่าประเภทตำนาน บทละครต่าง ๆ ที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นเพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัดพิจิตร อาทิ บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องไกรทอง ที่มีฉากของเรื่องหลักอยู่ที่จังหวัดพิจิตร หรือกลอนบทละครเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่พลายงามมีภรรยาเป็นสาวงามจังหวัดพิจิตรนามว่านางศรีมาลา เป็นต้น

ทศวรรษ 2510 จังหวัดพิจิตรได้ดำเนินการสร้างอุทยานเมืองเก่าพิจิตรขึ้นตามนโยบายของทางราชการเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว โดยตั้งอยู่ในบริเวณตำบลโรงช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง การกำหนดให้พื้นที่โบราณสถานที่ถูกสร้างขึ้นนี้ เนื่องจากในสมัยอยุธยาได้เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิจิตร ทั้งนี้ได้ดำเนินการจัดสร้างศาลหลักเมืองพิจิตร พร้อมด้วยศาลพ่อปู่พระยาโคตรบองเทเวราชผู้สร้างเมืองพิจิตรขึ้นใน พ.ศ. 2508

ภาพประกอบ 3 อุทยานเมืองเก่าพิจิตร

ที่มา Natural Environment and Local Arts Conservation Unit, Phichit Province.

URL: <https://culturalenvi.onep.go.th/site/detail/673> [Page 398]

การผลิตสร้างความทรงจำในอดีต เพื่อวัตถุประสงค์ในการหาอัตลักษณ์ความเป็นมาร่วมกันของชาวเมือง เนื่องจากจังหวัดพิจิตรเป็นจังหวัดที่มีหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาอาศัย โดยในแต่ละชาติพันธุ์มีลักษณะทางวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิต และความมั่นคงทางฐานะเศรษฐกิจที่แตกต่างกันออกไป และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้อย่างเหนียวแน่น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Santasombat (2016) ที่อธิบายเกี่ยวกับความสำคัญของความทรงจำในอดีตที่มีผลกับปัจจุบันและอนาคตไว้ว่า “...การสร้างอดีตหรือการสร้างประวัติศาสตร์ จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อดีตถูกสร้างในปัจจุบันและมีผลต่ออนาคต ความทรงจำเกี่ยวกับอดีตเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามในการกำหนดนิยามความหมายของตัวเราเองในความสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่น ๆ การสร้างประวัติศาสตร์ทำให้เรารู้สึกได้ถึงความสืบเนื่อง ความเชื่อมโยง และความรู้สึกเป็นพวกพ้อง...”

การสร้างพื้นที่ความทรงจำร่วมกันของคนในจังหวัดพิจิตรจึงเป็นภารกิจอย่างหนึ่งของหน่วยงานราชการที่จะสามารถทำให้คนในพื้นที่ที่มีความรู้สึกและสำนึกทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตนเองร่วมกัน การพยายามรื้อค้น และรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิจิตรที่มีมาอย่างยาวนาน จากเอกสาร ตำรา และพงศาวดารนั้น เพื่อนำมาจัดสร้างประวัติศาสตร์ร่วมกันของคนในพื้นที่นับว่าเป็นมุมมองหนึ่งของการอธิบายประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการหาลักษณะที่แท้ของคนในชุมชนที่ออกจากกรอบประวัติศาสตร์กระแสหลัก ผ่านการสร้างพื้นที่แห่งความทรงจำ (Sites of Memory)

พื้นที่แห่งความทรงจำในทฤษฎีของปิแอร์ นอรา (Pierre Nora) ได้อธิบายให้เข้าใจว่า “ความชอบธรรม” (legitimacy) ที่สถาปนาขึ้นมาใหม่นั้นผ่านการสร้างหมุดหมายแห่งความทรงจำ หรือการใช้พื้นที่ในการฉายภาพเรื่องราวชุดใหม่ให้เกิดขึ้นด้วยการนำเรื่องเล่า ตำรา และชุดความรู้ทางประวัติศาสตร์มาเป็นส่วนช่วยในการสนับสนุนให้เกิดชุดความจริงที่ผ่านการคัดสรรมาเพื่อให้เป็นความเข้าใจเรื่องราวพัฒนาการชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่ชุดความทรงจำร่วมที่เกิดขึ้นเองจากการร่วมสมัยในเหตุการณ์เดียวกันมาแต่อย่างใด (Nora, 1989)

บทความนี้จะชี้ให้เห็นถึงการสื่อสารความทรงจำร่วมทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านการสร้างอุทยานเมืองเก่าพิจิตร จากหลักฐานชั้นต้นและชั้นรองทาง

ประวัติศาสตร์ จำพวกตำนาน พงศาวดารที่ได้มีการกล่าวถึงเรื่องราวของเมืองพิจิตร ในการสร้างรับรู้และการจัดการพื้นที่ทางประวัติศาสตร์เมืองพิจิตรที่อุทยานเมืองเก่าพิจิตร ให้เป็นพื้นที่แห่งความทรงจำร่วม เพื่อให้เกิดสำนึกทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อพยพเข้ามาในพื้นที่ของจังหวัดพิจิตร ในรอบสองศตวรรษที่ผ่านมา

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

บทความเรื่อง อุทยานเมืองเก่าพิจิตร พื้นที่แห่งความทรงจำ ผู้วิจัยศึกษา แนวคิด หลักการ และเอกสารงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความทรงจำของชุมชนผ่านบริบทเชิงพื้นที่ โดยเอกสารทางวิชาการดังกล่าวสามารถนำเสนอข้อถกเถียงของนักวิชาการในการอธิบาย หรือสร้างข้อเสนอที่มีมุมมองในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น มีความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในฐานะที่เป็นกระบวนการสร้างสำนึกประวัติศาสตร์ของประชาชนในท้องถิ่น โดย Eawsriwong (1987) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ก็คือทำให้ความสนใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประสพการณ์ และระบบที่แตกต่างกันของชุมชนต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนถึงภาคที่ร่วมในวัฒนธรรมและประสพการณ์ในอดีตอันเดียวกันมา ซึ่งการมี “วัฒนธรรมและประสพการณ์ในอดีตอันเดียวกันมา” นี้ เรียกว่า “สำนึกประวัติศาสตร์” โดย Chuwaen (2008) อธิบายว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการสร้างสำนึกประวัติศาสตร์ของประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักถึงคุณค่าของตัวตน และชุมชน เปิดโอกาสให้มีการศึกษาและสร้างประวัติศาสตร์ของชุมชนตนเองขึ้นมา เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความทรงจำร่วม และสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งนี้สำนึกทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นในประเทศไทยเลื่อน

หายไปภายหลังการเข้ามากำกับดูแลโดยภาครัฐตั้งแต่ทศวรรษ 2500 นำไปสู่การปรับปรุงโครงสร้างการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่มีรัฐเป็นศูนย์กลาง ซึ่งส่งผลต่อสำนักทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นให้เลือนหายไปจากชุมชน

ทั้งนี้ สำนักประวัติศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของสำนักชุมชน (Sense of Community) ซึ่ง McMillan and Chavis (1986) อธิบายว่า สำนักชุมชนประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ การเป็นสมาชิก (Membership) การมีอิทธิพลต่อกัน (Influence) การร่วมเติมเต็มความต้องการให้กันและกัน (Integration and Fulfillment of Needs) และ และการแบ่งปันอารมณ์ร่วมที่เกี่ยวเนื่องกัน (Shared Emotional Connection)

การเป็นสมาชิก (Membership)

เป็นลักษณะสำนักชุมชนจากการมีส่วนร่วมที่ร่วมกัน เช่น ภาษา การแต่งกาย และพิธีกรรม เป็นต้น โดยการจำแนกการเป็นสมาชิกนี้ วัดจาก “สำนัก” หรือความรู้สึกร่วมของสมาชิกในชุมชนที่มีความกัน และยึดถือแนวปฏิบัติอย่างเดียวกัน โดยเฉพาะพิธีกรรม ประเพณี จารีต ความเชื่อ และข้อห้ามต่าง ๆ ในวิถีชีวิต การเป็นสมาชิกนั้นเป็นตัวชี้วัดการมีสำนักชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะชี้ให้เห็นถึงจิตวิญญาณของชุมชนที่ต้องอาศัยการอยู่ร่วมกัน การสร้างข้อตกลงกัน และเกิดเป็นมิตรภาพระหว่างกัน

การมีอิทธิพลต่อกัน (Influence)

เป็นคุณสมบัติของการรู้สึกเป็นพรรคพวกเดียวกันของชุมชน โดยจะเป็นไปในทางสนับสนุนพวกตนเองเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในชุมชนแน่นแฟ้นมากขึ้น ตัวอย่างที่ชัดเจนมากที่สุดคือการแต่งงานเอาบุคคลที่อยู่ต่างชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกในชุมชน (แต่งงาน) บุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่เมื่อได้รับอิทธิพลทางความคิด ได้ร่วมในประเพณี หรือได้เข้าใจข้อปฏิบัติเฉพาะของชุมชนแล้วยอมรับในสิ่งเหล่านั้น บุคคลนั้นจะมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือรู้สึกเป็นพรรคพวกเดียวกันกับบุคคลอื่น ๆ ในชุมชนด้วย

การร่วมเติมเต็มความต้องการให้กันและกัน (Integration and Fulfillment of Needs)

เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีความปรารถนาและให้คุณค่าต่อกัน รวมถึงการตระหนักรู้ว่าตนเองต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลอื่น และเป็นความต้องการกระทำการสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจ รู้สึก ได้รับ และมีความต้องการเช่นเดียวกับตน เรียกว่า การแสวงหาลักษณะร่วมที่มีร่วมกัน (search for similarities)

การแบ่งปันอารมณ์ร่วมที่เกี่ยวข้องกัน (Shared Emotional Connection)

เป็นลักษณะที่เป็นผลสืบเนื่องจากการได้มีประสบการณ์ร่วมกัน หรือเผชิญชะตากรรมเดียวกัน ลักษณะการแบ่งปันอารมณ์ร่วมที่เกี่ยวข้องกันนี้ อยู่ในลักษณะของการกระทำที่ส่งต่อความปรารถนาดีต่อกัน และการมีจิตวิญญาณร่วมกัน ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะชุมชนทางกายภาพ แต่รวมถึงชุมชนเสมือนเช่น กลุ่มสังคมออนไลน์ หรือชมรมเครือข่ายด้วย

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เข้าใจถึงความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างสำนักทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และเกิดการรวมกลุ่มกันโดยมีความทรงจำทางประวัติศาสตร์ร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาร่วมพิจารณากับปรากฏการณ์ของอุทยานเมืองเก่าพิจิตร ในการสร้างพื้นที่ความทรงจำของคนในท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูงให้สามารถมีสำนักทางประวัติศาสตร์ของชุมชนร่วมกัน

แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ความทรงจำ (Sites of Memory)

พื้นที่ความทรงจำ (Sites of memory) หมายถึง สถานที่ที่บันทึกความทรงจำของบุคคล โดยเป็นความทรงจำทางวัฒนธรรม และ/หรือถูกทำให้กลายเป็นสถานที่ให้ระลึกถึงความทรงจำจนกลายเป็นที่ต้องการของกลุ่มคนในสังคม (Liu, 2023) โดยพื้นที่ความทรงจำเหล่านี้ จะเชื่อมโยงผู้คนกับเวลาในอดีตหรือเหตุการณ์

ต่าง ๆ ในอดีต และช่วยให้ผู้คนเข้าใจ และเกิดความรู้สึกอยากจะทำ รักษา หรือ อนุรักษ์อัตลักษณ์เหล่านั้นไว้ หรือคงไว้เป็นสัญลักษณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการ ปฏิบัติต่าง ๆ ต่อไป (Nora, 1989)

ในงานวิจัยนี้ พื้นที่ความทรงจำ หมายถึง แนวคิดเรื่องพื้นที่ความทรงจำ ของปีแอร์ โนรา (Pierre Nora's memory sites) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยม มากขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาจากการทำการศึกษาของนัก สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความทรงจำของผู้คน ผ่านเรื่องเล่า มุขปาฐะ และพื้นที่ ดังที่ Nora (1989) ได้อธิบายว่าการดำเนินชีวิต ของผู้คนในสังคมสมัยใหม่ที่เป็นสังคมที่เร่งรีบ และให้ความสนใจกับความผาสุกของ ชีวิตขณะปัจจุบันซึ่งส่งผลต่อการหลงลืมเรื่องราว หรือความทรงจำในอดีตไม่ สามารถมาตีความหรือดำรงอยู่ในปัจจุบัน ทำให้ผู้คนเริ่มหันไปสนใจในการสร้าง พื้นที่ความทรงจำเพื่อให้เกิดความจำของคนสมัยใหม่ที่เข้าไปจัดการอดีตเพื่อสร้าง ความทรงจำร่วมของคนในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ongsakul (2003) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนในเชียงใหม่ การสร้างประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น ที่ได้นำเสนอข้อมูลภาคที่สามที่กล่าวถึงการสร้างประวัติศาสตร์ของชุมชน จินตนาการในเชียงใหม่ ที่ได้อธิบายถึงการพยายามของชนชั้นนำในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น เป็นภิกษุ เจ้านายฝ่ายเหนือ ที่ได้สร้างเอกสารลายลักษณ์อักษรจำพวกเรื่องเล่า ตำนานโดยบันทึกไว้เพื่อบอกเล่าถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของชุมชน เชียงใหม่

Hongkananukraw (2009) ได้ศึกษาเรื่อง เรื่องเล่าจากสหาย: รูปแบบ และการปรากฏตัวของความทรงจำร่วมจากชุมชนอดีตแนวร่วม พคท. พบว่า พิธี รำลึกสถูป (อนุสรณ์สถาน ศาลาสหาย หินจารึก ฯลฯ) ที่เกี่ยวข้องกับขบวนการ คอมมิวนิสต์ และส่วนอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับขบวนการคอมมิวนิสต์ เช่น พิพิธภัณฑ์ พื้นบ้านอีสานใต้ งานสมโภชน์ ศาลาหลวงปู่เกาะ งานวันเด็ก ร้านค้าต่าง ๆ ล้วนได้ สร้างความทรงจำให้กับคนกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่สัมพันธ์กับขบวนการ คอมมิวนิสต์มาก่อน โดยสร้างความทรงจำให้เกิดผ่านอนุสรณ์สถานฯ หรือโอกาสที่ ได้มารับรู้ถึงเรื่องราวถึงเรื่องราวของขบวนการคอมมิวนิสต์

Jansaeng (2010) ได้ศึกษาเรื่อง ประวัติศาสตร์ชุมชนกับการสร้างตำนาน วีรบุรุษผ่านความทรงจำร่วมในเขตจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ พบว่า อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพระยาแล ถูกสร้างให้เป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นการจัดสร้างและหยิบเลือกเอาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบางส่วนขึ้นมาสนองนโยบายการจัดตั้งทางสังคม อันเป็นหลักฐานและการควบคุมไฟร์และผู้คนในอดีตให้คิดและเชื่อเหมือนรัฐ ความทรงจำร่วมของชุมชน (Collective Memory) นั้น ไม่ได้ขีดเส้นแบ่งเหมือนเขตการปกครองของกระทรวงมหาดไทย หากแต่เป็นความทรงจำร่วมและตำนานท้องถิ่นนั้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงจังหวัดชัยภูมิ เพราะตามประวัติศาสตร์ได้ข้ามพรมแดนจังหวัดและมีวิถีวัฒนธรรม ความเชื่อ ร่วมกัน ปัจจุบันนี้การสร้างตำนานและความทรงจำร่วมมีการสร้างตามจุดมุ่งหมายของผู้ปกครอง โดยการแทรกหรือนำวัฒนธรรมหลวงมาสู่ท้องถิ่น และลิ้มให้ความสำคัญประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมราชฎ์อันเกิดจากแนวคิด ความเชื่อ พิธีกรรมตำนานและเรื่องเล่าของชาวบ้าน

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า การสร้างพื้นที่ความทรงจำร่วมของชุมชนที่ถูกสร้างขึ้นผ่านงานเขียนประวัติศาสตร์ และสถานที่ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในกรณีของการสร้างประวัติศาสตร์ของชุมชนเชียงใหม่ผ่านกลุ่มภิกษุณั้มีระเบียบแบบแผนเป็นโครงสร้าง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ามีการใช้กลวิธีในการสร้างชุดคำอธิบายในการสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยคนในชุมชนมากยิ่งขึ้น

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และเข้าใจแนวคิด หลักการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวความคิดในการสร้างพื้นที่ความทรงจำร่วมผ่านการเขียนประวัติศาสตร์ของคนในชุมชน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยในการพิจารณาเอกสารและแนวทางในการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลวิจัยได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาประเด็นเกี่ยวกับเรื่องเล่าและการสื่อสารพื้นที่ความทรงจำร่วมทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองพิจิตร ผ่านการสร้างอุทยานเมืองเก่าพิจิตร

วิธีการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. เก็บและรวบรวมข้อมูล
2. คัดเลือกข้อมูลพิจารณา จากเอกสารหลักฐานลายลักษณ์อักษร และหลักฐานประเภทภาพถ่าย โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้
 - 2.1 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรง
 - 2.2 ข้อมูลที่เป็นส่วนประกอบ
3. ประเมินความสำคัญของข้อมูล
4. แจกแจงข้อเท็จจริงที่ได้จากข้อมูล ว่าแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันอย่างไร
5. ตีความตามหลักฐาน
6. เรียบเรียงและนำเสนอด้วยรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

(Chalitanon, 1981; Ingkanarota & Trongyangkul, 2019)

แหล่งข้อมูล/หลักฐานทางประวัติศาสตร์

1. ประชุมพงศาวดารภาคที่ 1
2. ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1
3. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม)
4. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา และพงศาวดารเหนือ
5. ภาพถ่าย อนุสาวรีย์พ่อปู่พระยาโคตรบองเทวาราช

ผลการวิจัย

พระยาโคตมเทวราช : ตำนานการสร้างเมืองนครชัยบุรี จากพงศาวดารเหนือ

เรื่องราวของพระยาโคตมเทวราชถูกกล่าวถึงอยู่ในพงศาวดารเหนือ เรื่อง พระยาแกรกซึ่งมีเรื่องราวความเป็นมาของการสร้างเมืองชัยบุรีโดยพระยาโคตรบองไว้ว่า เมื่อราว พ.ศ. 1300 ชาวละว้าเป็นชาติที่มีความเจริญรุ่งเรืองและมีอำนาจมากที่สุด在地แดนสุวรรณภูมิ ได้แบ่งการปกครองออกเป็น 2 อาณาจักรใหญ่ ๆ คือ อาณาจักรทราวดี ได้แก่พื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ไปจนถึงนครราชสีมา ทิศตะวันออกไปถึงจังหวัดปราจีนบุรี อาณาจักรยางหรือโยนก และอาณาจักรโคตรบูรณ์ สำหรับอาณาจักรทราวดีมีเมืองสำคัญ ๆ สามเมืองด้วยกัน คือ นครปฐม ละโว้หรือลพบุรี เมืองสยามหรือสุโขทัย โดยมีนครปฐมเป็นราชธานี

ต่อมาราว พ.ศ. 1400 ขอมมีอำนาจมากพระยาแกรกได้ยกทัพเข้าตีเมืองละโว้ได้ พระยาโคตมเทวราชซึ่งเป็นเจ้าเมืองละโว้ ได้พาไพร่พลอพยพขึ้นมาทางเหนือจนถึงบ้านโกณฑัญญคามและได้สร้างเมืองขึ้นที่บ้านโกณฑัญญคามนี้ ต่อมาพระราชนุตรของพระยาโคตมเทวราชได้ไปสร้างเมืองพิจิตรขึ้นอีก ดังข้อความในพงศาวดารเหนือเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีดังนี้

“...แลพระยาโคตมเทวราช เสด็จมาที่บ้านโกณฑัญญคาม พราหมณ์ชื่อ โกณฑัญญพราหมณ์ เปนใหญ่กว่าพราหมณ์ทั้งหลายได้ 500 ครั้นเห็นพระยาแต่ไกล โกณฑัญญพราหมณ์ทั้งหลายก็ไปต้อนรับพระมหากระษัตริย์ ๆ จึงมีพระราชโองการ ตรัสถามว่า ดูราชีพ่อพราหมณ์ทั้งหลาย บ้านท่านนี้ชื่อใด ชีพ่อพราหมณ์ทูลว่าบ้านนี้ ชื่อโกณฑัญญคาม แต่ดูข้าเปนชีพ่อพราหมณ์ได้ 500 คน จึงมีพระราชโองการว่า เราจะสร้างเมืองในสถานที่นี้ ท่านทั้งหลายจะยินดีฤๅไม่ พราหมณ์ทั้งหลายก็ยินดีด้วยกันทั้งสิ้น พระเจ้าโคตมเทวราช จึงถามพราหมณ์แลเศรษฐีทั้งหลายว่า บ้านนี้เปนโบราณมาฤๅสร้างขึ้นใหม่ เศรษฐีทูลว่าบ้านนี้เปนบ้านโบราณมาได้สองชั่วสามชั่วผู้เฒ่าผู้แก่ ...จึงให้ชีพ่อพราหมณ์ตั้งพิธีกินบวชสิ้น แลราชนางเจ็ดวันแล้วสระเกล้าขึ้นโล้ยม พวาย ถวายแก่พระอิศวรพระนารายณ์ แล้วไปเลี้ยงที่จะตั้งพระราชวัง...” (Damrong Rajanupab, HRH, 1963, p. 98)

ข้อความในพงศาวดารเหนือพบว่าพระยาโคตมเทวราชได้สร้างเมืองที่บ้าน โกลนทัตญญคาม ในหนังสือทะเบียนโบราณวัตถุสถานทั่วราชอาณาจักรของกรม ศิลปากรได้กล่าวว่าบ้านโกลนทัตญญคาม ก็คือเมืองที่เรียกกันว่า “นครชัยบุรี” และ เมืองชัยบุรีปัจจุบันอยู่ในท้องที่ตำบลบ้านน้อย กับตำบลบางคลาน อำเภอฟะเล (Phinthuphan, 1977) สำหรับคูเมืองซึ่งมีขนาดใหญ่และลึกด้วยนั้นมักจะเรียกกันว่าบึงชัยบุรี และยังเรียกในชื่ออื่นว่า บึงไชยบุรีก็มี ส่วนนครชัยบุรีหรือเมืองชัย บุรีนั้นยังเรียกกันว่า เมืองชัยบุรีอีกด้วย ความคิดเห็นของ Phinthuphan (1977) อธิบายว่า “...ชาวบ้านแถบนั้นก็ยังเชื่อกันว่าชื่อเดิมของเมืองชัยบุรีเรียกกันว่า บ้านโกลนทัตญญคามมาก่อน จึงเป็นเรื่องที่น่าเชื่อได้พอสมควรว่า เมืองชัยบุรีคือ เมืองที่พระยาโคตมเทวราชสร้างขึ้นที่บ้านโกลนทัตญญคาม ตามพงศาวดารเหนือ...”

ภาพประกอบ 4 บึงชัยบุรี สันนิษฐานว่าเป็นคูเมืองชัยบุรีเดิม
ที่มา Phinthuphan, H. (1977). Our Phichit [พิจิตรของเรา].
Phitsanulok: Srinakharinwirot University

ข้อมูลของตำนานการสร้างเมืองชัยบุรีโดยพระยาโคตมเทวราชส่งผลให้ เกิดการค้นคว้าข้อมูลทางโบราณคดีในเขตพื้นที่จังหวัดพิจิตรมากขึ้น และหลังจาก ได้มีการเข้ามาของนักโบราณคดีแล้ว พบว่าบริเวณดังกล่าวพบร่องรอยของการ สร้างเมืองอยู่จริง แต่สภาพพื้นที่ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเนื่องจากช่วงเวลา ที่สำรวจนั้นเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านได้เข้ามาถากถางเพื่อแปรสภาพให้เป็น

พื้นที่เกษตรกรรมเรียบร้อยแล้ว ดังนั้นหลักฐานเรื่องคูเมือง คันดิน และกำแพงเมือง นั้นจึงหลงเหลือเพียงคำบอกเล่าจากชาวบ้านที่พบฐานอิฐเป็นแนวยาวเมื่อตอนขุด ร่องสวน และพบซากเจดีย์เก่า และอาณาเขตวัดเก่าเท่านั้น

นอกจากนี้หนังสือเมืองโบราณของเรา ที่เขียนโดยหวน พินรุพันธ์ได้อ้างถึง บันทึกของนายตรี อมาตยกุล ซึ่งเคยเดินทางไปสำรวจเมืองโบราณในจังหวัดพิจิตร เมื่อ พ.ศ. 2508 พร้อมด้วย ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร และอาจารย์ ชจร สุขพานิช ซึ่งได้บันทึกเกี่ยวกับเมืองชัยบรรและตั้งข้อเสนอมว่าเมืองชัยบรรอาจจะ เป็นเมืองปากยมในสมัยสุโขทัยตอนหนึ่ง ดังนี้

“...ชั้นแรกได้เดินทางไปอำเภอบางมูลนากเพื่อไปตรวจเยี่ยม เมืองโบราณ ซึ่งในจารึกกรุงสุโขทัยเรียกว่าเมืองปากยม³ ก่อนเพราะเมือง นี้สงสัยว่าจะอยู่ตรงแม่น้ำน่านมา สมกัน คือที่ตำบลบางคลาน อำเภอ โททะเล...ผู้นำทางได้พาไปดูเมืองโบราณเมืองหนึ่งเรียกว่า เมืองชัยบรร หรือชีบรร เมืองนี้มีคูกว้างมาก คือกว้างประมาณ 100 เมตร มีน้ำขังอยู่ เต็ม ในฤดูแล้งก็ไม่แห้ง... ได้สอบถามชาวบ้านและผู้นำทางแล้ว ไม่ปรากฏ ว่าเคยได้พบเมืองโบราณนอกเมืองชัยบรรหรือชีบรรดังได้เรียนมาแต่ ตอนต้น จึงยังไม่ทราบแน่ชัดว่าเมืองปากยมที่ปรากฏชื่อในศิลาจารึกกรุง สุโขทัยนั้น ในปัจจุบันจะตั้งอยู่ ณ ที่ใด บางทีอาจจะเป็นเมืองที่เรียกกัน ในปัจจุบันว่า เมืองชัยบรรก็ได้ แต่ยังไม่มีความแน่นอนและยังไม่ได้ สำรวจตรวจค้นโดยละเอียด จึงไม่สามารถจะยืนยันได้...” (Phinthuphan, 1977)

ข้อเท็จจริงทางสภาพภูมิศาสตร์มีความสอดคล้องกับการข้อสันนิษฐานของ นายตรี อมาตยกุล กล่าวคือ แม่น้ำยมและแม่น้ำน่าน (สายเก่า) เคยมาบรรจบกันที่ บริเวณนี้ก่อนจะไหลลงไปยังเมืองปากน้ำโพเพื่อบรรจบกับแม่น้ำปิงและแม่น้ำวังอีก ทอดหนึ่ง แม้ว่าข้อสันนิษฐานดังกล่าวยังไม่แสดงว่าเมืองชัยบรร และเมืองปากยม คือเมืองเดียวกัน แต่ข้อมูลดังกล่าวทำให้เราทราบข้อเท็จจริงที่น่าเชื่อถือได้

³ เมืองปากยม ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 8 (จารึกเขาสมนภูฏ) ซึ่งกล่าวถึงเรื่องราวในสมัยสุโขทัย รัชกาลพระยาสิทธิ ซึ่งในตอน ที่กล่าวถึงอาณาเขตของอาณาจักรสุโขทัย

อย่างหนึ่งคือจากพงศาวดารการสร้างนครชัยบุรีโดยพระยาโคตรบอง ได้ปรากฏหลักฐานชัดเจนและมีร่องรอยพอที่จะบอกได้ว่า เมืองชัยบุรีได้ตั้งอยู่บริเวณดังกล่าวอย่างแน่นอน

สระหลวง เมืองเก่าพิจิตร : จากศิลาจารึก และพงศาวดาร

เมืองสระหลวง หรือเมืองเก่าพิจิตร มีอาณาบริเวณตั้งอยู่ที่ ตำบลเมืองเก่า อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร จากศิลาจารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 4 ได้กล่าวถึงเมืองสระหลวง โดยกล่าวไว้ในเรื่องอาณาเขตของอาณาจักรสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งข้อความในศิลาจารึกได้กล่าวถึงเมืองสระหลวง ดังนี้

“...อาจปราบฝูงข้าศึก มีเหมืองกว้างช้างหลาย ปราบเปื้องตะวันออก **รอดสระหลวงสองแคว** ลุมบาจายสคาเท้า ผังของถึงเวียงจันท์เวียงคำเป็นที่แล้ว เปื้องหัวนอนรอดคนที่ พระบางแพรง สุพรรณภูมิราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ผังทะเลสมุทร เป็นที่แล้ว เปื้องตะวันตก รอดเมืองฉอด เมือง... หงสาวดี สมุทรห้าเป็นแดนเปื้องตีนนอน รอดเมืองแพร่เมืองน่าน เมือง... เมืองพลัวพันผังของเมืองขวาเป็นที่แล้ว ปลุกเลี้ยงฝูง ลูกบ้านลูกเมืองนั้นชอบด้วยธรรมทุกคน...” (Committee for Consideration and Publishing of Historical Documents, Office of the Prime Minister, 1978)

ข้อความในศิลาจารึกนี้แสดงว่าอาณาจักรสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้นกว้างขวางมาก ทิศตะวันออก ตลอดเมืองสระหลวง (รอดเมืองสระหลวงหมายถึงตลอดเมืองสระหลวง) เมืองสองแคว และเมืองอื่นอีกหลายเมืองด้วยกัน ชื่อเมืองสระหลวงที่น่าเชื่อว่า เป็นเมืองพิจิตรเก่า หรืออาณาเขตของเมืองพิจิตรเก่า มีสระหรือบึงอยู่มาก สำหรับบึงที่อยู่ใกล้เมืองพิจิตรเก่า หรือในท้องที่จังหวัดพิจิตรปัจจุบัน บึงสีไฟ บึงตะโกน บึงมะแข้ง ที่ไกลออกไปก็มีบึงชัยบุรี บึงสัพพายและบึงบัว เป็นต้น (Governor's Office Phichit, Ministry of Interior, 1987) นอกจากนี้ชื่อเมืองโพนบุรีมีความเกี่ยวข้องกับคำว่า “บึง” เนื่องจากคำว่า “โพน” (อ่านว่า โอะ-คะ) ในพจนานุกรมฉบับทันสมัยของอาจารย์เปลื้อง ณ นคร ก็หมายถึง ห้วงน้ำซึ่งก็คือเป็นบึงนั่นเอง

ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับเมืองสระหลวงเป็นเมืองพิจิตรเก่ายังมีอีก เช่น หม่อมเจ้าจันทระจริยราชินี ทรงกล่าวว่า เมืองสระหลวงเป็นเมืองพิจิตรเก่าบนฝั่งแม่น้ำน่าน เรียกคู่กับเมืองพิษณุโลกเก่า เมืองสระหลวงสองแคว ทำนองเดียวกับเรียกเมืองศรีสัชชาลัยสุโขทัยซึ่งเป็นเมืองอยู่บนฝั่งแม่น้ำยมทั้งคู่ นอกจากนี้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงกล่าวถึงเมืองสระหลวงในหนังสือนิทานโบราณคดีเรื่องคันเมืองโบราณอีกว่า เมืองสระหลวงเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองพิจิตร ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและพระองค์ยังกล่าวถึงเมืองสระหลวงคือเมืองพิจิตรไว้ในบทนิพนธ์เรื่องพระร่วงอีกด้วย

ในสมัยอยุธยา เมืองพิจิตรมีความสำคัญของถูกปรากฏขึ้นอีกครั้งในพระราชพงศาวดารหลายฉบับ อาทิ พระราชพงศาวดารฯ ฉบับพระพนรัตน์ (แก้ว) พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) พระราชพงศาวดารกรุงสยาม ฉบับบริติชมิวเซียม และคำให้การชาวกรุงเก่า มีการเล่าถึงพระราชประวัติของสมเด็จพระศรีสรรเพชญ์ที่ 8 หรือพระเจ้าเสือ ที่ได้เสด็จพระราชดำเนินมาสร้างวัดโพธิ์ประทับช้าง ที่จังหวัดพิจิตร เพื่อเป็นอนุสรณ์รำลึกถึงสถานที่ประสูติของพระองค์

นอกจากนี้ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครคำกลอนเรื่อง “ไกรทอง” ความว่า มีจระเข้ใหญ่ตัวหนึ่งมีนามว่า “ชาละวัน” เมื่อเข้าไปอยู่ในถ้ำจะกลีบกลายร่างเป็นมนุษย์แต่พอออกมาจากถ้ำจะกลายร่างเป็นจระเข้ดังเดิม วันหนึ่งชาละวันได้คาบเอาลูกสาวของท่านเศรษฐีเมืองพิจิตรมีนามว่าตะเกาทอง เอาไปเป็นคู่ครองภายในถ้ำ จนท่านเศรษฐีได้ติดต่อกับไกรทองผู้เรืองเวทมนตร์จากจังหวัดนนทบุรีมาทำการปราบถึงตายปัจจุบันชื่อในเรื่องไกรทองได้กลายเป็นชื่อตำบลชื่อหมู่บ้านตามท้องเรื่องหลายแห่ง เช่น บ้านเศรษฐี เกาะศรีมาลา ดงชาละวัน และสระไข้ ฯลฯ เป็นต้น โดยเรื่องราวจากที่ทรงพระราชนิพนธ์มานั้น มีส่วนในการสร้างความทรงจำร่วมของชาวเมืองพิจิตรในฐานะเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และตำนานเมืองของจังหวัดพิจิตร

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก่อนที่จะมีการจัดตั้งระบบมณฑลเทศาภิบาลนั้นได้ทำการย้ายเมืองพิจิตรถึง 2 ครั้ง จากตำบลเมืองเก่า

อำเภอโพธิ์ประทับช้าง ในปี พ.ศ. 2424 โดยไปสร้างเมืองพิจิตรใหม่ที่บ้านปากทาง ตำบลปากทาง โดยตั้งศาลากลางจังหวัดเป็นการชั่วคราวขึ้นที่เหนือต้นโพธิ์ใหญ่ ใกล้ปากทางที่จะไปตำบลคลองคะเชนทร์ ซึ่งอยู่ตรงบริเวณเชิงสะพานพระพิจิตร (สะพานข้ามแม่น้ำน่านปัจจุบัน) ต่อมาใน พ.ศ. 2427 แม่น้ำน่านได้กัดเซาะบริเวณศาลากลางว่าการเมืองพิจิตรที่สร้างขึ้น จึงได้ย้ายเมืองใหม่อีกเป็นครั้งที่สองโดยย้ายไปตั้งที่บ้านท่าหลวง ตำบลในเมือง (Governor's Office Phichit, Ministry of Interior, 1987) ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองพิจิตรใหม่ในปัจจุบันนี้

อนุสาวรีย์พ่อปู่พระยาโคตรบองเทเวราช : พื้นที่ความทรงจำของชาวเมืองพิจิตร ณ อุทยานเมืองเก่าพิจิตร

การย้ายเมืองพิจิตรในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้านั้น ส่งผลให้เมืองพิจิตรเดิม ที่อยู่บริเวณตำบลเมืองเก่า อำเภอโพธิ์ประทับช้างนั้นถูกลดบทบาทและความสำคัญลงจากหน่วยงานราชการ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2507 นายแสวง ศรีมาเสริม ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตรมีดำริที่จะบูรณปรับปรุงฟื้นฟูเมืองพิจิตรเก่าตามนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว และสร้างสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและได้กำหนดให้มีการผังเสนาหลักเมืองขึ้นใหม่ ณ ตำบลโรงช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง เนื่องด้วยเห็นว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน (Governor's Office Phichit, Ministry of Interior, 1987)

ศาลหลักเมืองพิจิตร ทำด้วยไม้หลักประหารโจรจากคดีปล้นที่โด่งดังในการปิดตลาดอำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วยกลุ่มโจรประมาณ 30 คน หัวหน้าโจรชื่อ “เสือใบ กุลแพ” ถูกจับตัวได้เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2508 นอกจากนั้น ยังมีสมุนโดนจับกุมได้อีกหลายคน และถูกคณะปฏิวัติสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร สั่งประหารชีวิตโดยการสร้างหลักประหารใกล้ ๆ ตลาดอำเภอท่าเรือ (สถานที่ปล้น) ในปี 2509 โดยการยิงเป้าหมู่ (เพชฌฆาต 1 ต่อ 1) ให้สัญญาณยิงพร้อมกันในช่วงเวลาเดียวกัน ผู้กำหนดพิธีการในการตั้งศาลหลักเมืองคือ หลวงปู่โง่น โสรโย เป็นผู้นำหนดฤกษ์ในการตั้งศาลหลักเมืองโดยการนำไม้หลักประหารโจรที่อำเภอท่าเรือมาทำเป็นท้าววิรุฬห์ พญาครุฑ พญานาคและพระอินทร์ ประดิษฐานไว้ที่ศาลหลักเมืองหลังใหม่ ในวันที่ 16 เมษายน 2511 เวลา 12.00 น. ตรงกับวันอังคาร

แรม 4 ค่ำ เดือน 5 ปีวอก จ.ศ.1330 มีการจารึกลงบนศิลาฤกษ์ (Phinthuphan, 1977)

ด้านล่างภายใต้อาคารศาลหลักเมืองเป็นที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์พ่อปู่พระยาโคตรบองเทเวราชผู้สร้างเมืองพิจิตร ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตอย่างมากว่าเพราะเหตุใดจึงมีการประดิษฐานอนุสาวรีย์พระยาโคตรบอง ณ สถานที่แห่งนี้ อีกทั้งรูปลักษณะของการหล่ออนุสาวรีย์พระยาโคตรบองนั้นหล่อขึ้นด้วยเนื้อสำริด อยู่ในท่าลักษณะนั่งลำตัวตรงตั้งฉาก พระเศียรมีมาลา (หมวกกะโล) ฉลองพระองค์ด้วยเสื้อราชปะแตน และทรงสนับเพลาโจงตามอย่างข้าราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 ไม่มีการประดับเหรียญตราหรือสัญลักษณ์ใด ๆ พระหัตถ์สองข้างทรงประคองพระแสงในลักษณะนอนราบกับพระเพลา (ดังภาพที่ 2) จากลักษณะที่ปรากฏของรูปหล่ออนุสาวรีย์ทำให้ผู้เขียน ตั้งข้อสังเกตว่าการสร้างอนุสาวรีย์พ่อปู่พระยาโคตรบองไม่ได้ให้ความสำคัญในความถูกต้องตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งลักษณะของท่าทาง และรูปลักษณะของอนุสาวรีย์นั้นมีลักษณะคล้ายกับข้าราชการที่ถูกส่งมาจากส่วนกลางเพื่อทำหน้าที่บริหารกิจการงานเมืองมากกว่ากษัตริย์นักรบอย่างตำนานเรื่องพระยาโคตรบองที่กล่าวถึงการต่อสู้และการเป็นกษัตริย์ที่เก่งกล้า และสร้างเมืองพิจิตรขึ้น ภาพของพระยาโคตรบองจากลักษณะที่ปรากฏออกมานั้นทำให้ผู้พบเห็นรู้สึกถึงความสงบบรมเย็น มากกว่าการเกรงขาม อีกทั้งที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์ของพระยาโคตรบองก็อยู่ภายใต้ศาลหลักเมืองสะท้อนถึงความมั่นคงของเมืองนั้นมีความเชื่อมั่นของผู้คนเป็นหลักในการสร้างความมั่นคงให้กับเมืองพิจิตร

ภาพประกอบ 5 อนุสาวรีย์พ่อปู่พระยาโคตรบอง จัดสร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2510 - 2512
ที่มา Ministry of Culture, URL: https://www2.m-culture.go.th/th/article_view.php?nid=162650

ดังที่กล่าวในตอนต้นถึงตำนานเมืองนครชัยบุรีอันเป็นเมืองที่ถูกสร้างขึ้นโดยพระยาโคตมเทวราช ผู้ซึ่งลี้ภัยและอพยพมาจากเมืองละโว้ นครชัยบุรีจากหลักฐานโบราณคดีพบว่าอยู่บริเวณเขตอำเภอโพทะเล ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอโพธิ์ประทับช้าง อันเป็นสถานที่ตั้งของอนุสาวรีย์พ่อปู่พระยาโคตรบอง ดังภาพที่ 2

ความเกี่ยวข้องของเมืองชัยบุรี และเมืองสระหลวง (ปัจจุบันคืออำเภอโพธิ์ประทับช้าง) มีปรากฏในพงศาวดารเหนือตอนหนึ่งเกี่ยวกับการย้ายเมืองจากนครชัยบุรีของพระเจ้ากัญจนกุมาร กษัตริย์ผู้ครองนครชัยบุรีต่อจากพระยาโคตมเทวราชผู้เป็นพระราชบิดา การย้ายเมืองของพระเจ้ากัญจนกุมารปรากฏดังนี้

“...แลพระยาโคตมเทวราช มีพระราชบุตรองค์หนึ่งชื่อเจ้ากัญจนกุมาร เปนพระยาแทนพระบิดา นานมาจึงชื่อเจ้าไวยยักษา ครั้นใหญ่มาชื่อเจ้าโคตรตะบอง ไปสร้างเมืองพิจิตร จึงมีชื่อพระยาโคตรตะบอง เจ้าไวยยักษาไปสร้างเมืองพิไชย จึงได้ชื่อ พระยามือเหล็ก...” (Damrong Rajanupab, HRH, 1963, p. 98)

ตำนานพงศาวดารเหนือมีปรากฏถึงการสร้างเมืองสระหลวงขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1601 แต่หลักฐานจากโบราณคดีปรากฏถึงโบราณสถานสิ่งปลูกสร้าง และโบราณวัตถุในบริเวณดังกล่าวอยู่ที่สมัยสุโขทัย - ออยุธยา ได้แก่วัดมหาธาตุภายในอุทยานเมืองเก่าพิจิตรซึ่งอยู่บริเวณเดียวกันกับศาลหลักเมืองและอนุสาวรีย์พ่อปู่พระยาโคตรบองเทวราชนี้ จึงไม่อาจสรุปได้ว่าเมืองสระหลวง เป็นเมืองที่ถูกสร้างโดยพระยาโคตรบองเทวราช เนื่องจากหลักฐานที่พบมีความย้อนแย้งทางลำดับเวลา ตลอดจนไม่มีหลักฐานอื่นใดมาสนับสนุนตำนานเรื่องการสร้างเมืองสระหลวงโดยพระยาโคตรบองเลย

นอกจากในฐานะของผู้ปกครองบ้านเมืองที่สืบเชื้อสายมาแต่พระยาโคตมเทวราชแห่งนครชัยบุรีแล้ว พ่อปู่พระยาโคตรบองเทวราช ยังเป็นหนึ่งในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสร้างความเลื่อมใสศรัทธาของคนในชุมชนตำบล โรงช้าง ตำบลเมืองเก่า และบริเวณใกล้เคียงซึ่งหากสังเกตจากภาพที่ 2 จะพบ พวงมาลัยดอกไม้มัสการะ ถูกนำมาเป็นเครื่องบูชา เพื่อขอพรตามคำกล่าวถึงความศักดิ์สิทธิ์ในทางปกป้องคุ้มครองภัยให้แก่ผู้มาสักการะ นอกจากนี้ทางสำนักงานจังหวัดพิจิตรได้

เผยแพร่ภาพถ่ายการจัดงานประเพณีสงกรานต์สงน้ำพ่อปูบูชาหลักเมืองพิจิตรเป็นประจำทุกปี โดยพื้นที่ในการจัดงานนั้นจะอยู่บริเวณอุทยานเมืองเก่าจังหวัดพิจิตร โดยภายในงานนอกจากจะมีการแห่รูปหล่อพ่อปูพระยาโคตรบองเทวราชออกมาให้คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวได้สักการะบูชาอีกด้วย

ในทศวรรษ 2550 – 2560 ทางสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตรและหน่วยงานราชการจังหวัดพิจิตรได้จัดให้มีการแสดง แสง สี เสียง ที่มีเนื้อหาและโครงเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการสร้างเมืองพิจิตรโดยพ่อปูพระยาโคตรบองเทวราช และเนื้อหาเกี่ยวกับพัฒนาทางการประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิจิตรที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ เช่น เรื่องราวการประสูติของพระศรีสรรเพชญ์ที่ 8 แห่งกรุงศรีอยุธยา มีส่วนสำคัญในการสร้างพื้นที่แห่งความทรงจำร่วมของชุมชนผ่านอุทยานประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรตามทฤษฎีของปีแอร์ นอรา ที่อธิบายเกี่ยวกับการใช้ชุดความรู้ทางประวัติศาสตร์มามีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดชุดความจริงที่ผ่านการคัดสรรมาเพื่อให้เป็นความเข้าใจเรื่องราวพัฒนาการชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่ชุดความทรงจำร่วมที่เกิดขึ้นเองจากการร่วมสมัยในเหตุการณ์เดียวกันกับพื้นที่แต่อย่างใด

อภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่อง อุทยานเมืองเก่าพิจิตร พื้นที่แห่งความทรงจำ ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองพิจิตร ผ่านเรื่องเล่าของการสร้างเมืองพิจิตร มีส่วนสำคัญในการสื่อสารความทรงจำร่วม ผ่านการสร้างอนุสาวรีย์พ่อปูพระยาโคตรบอง การจัดประเพณีประจำจังหวัดโดยหน่วยงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร สะท้อนให้เห็นถึงการผลิตซ้ำของการสร้างพื้นที่ความทรงจำของผู้คนในจังหวัดผ่านข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างสำนึกร่วมทางชุมชนที่มีความเป็นมาที่ยาวนาน ตรงกับทฤษฎีของปีแอร์ นอรา ที่ได้กล่าวถึงเรื่องของพื้นที่แห่งความทรงจำ (Sites of Memory) ว่ามีส่วนสำคัญในการสร้างสำนึกของผู้คนผ่าน

การสร้างประวัติศาสตร์ขึ้นมาหนึ่งชุดในพื้นที่ที่มีคนมาอาศัยอยู่ร่วมกันจะสามารถทำให้ผู้คนเกิดสีกนกของความทรงจำที่ร่วมกันขึ้นมาขึ้นมานั่นเอง

การสร้างอุทยานเมืองเก่าพิจิตร นับว่าเป็นการสร้างพื้นที่ความทรงจำร่วมของสำนักทางประวัติศาสตร์ให้กับคนในจังหวัดพิจิตร และผู้ที่สนใจมาศึกษาภายในอุทยานเมืองเก่าพิจิตร มีพื้นที่ให้กับการจัดแสดงเรื่องราวของประวัติศาสตร์วรรณคดีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดพิจิตร อาทิ ถ้าพญาชาละวัน จัดแสดงเรื่องราวด้วยศิลปะปูนปั้นพญาชาละวันจะเข้ยักษ์ ไกรทองกำลังเจ็ดหอสังหารพญาชาละวัน หน้าปากถ้ำ วัดมหาธาตุเป็นโบราณสถานก่อด้วยอิฐ กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานของวัดนี้เมื่อ พ.ศ. 2478 ประกอบไปด้วยพระธาตุเจดีย์ เป็นเจดีย์ทรงลังกา ส่วนวิหารได้พบสิ่งก่อสร้าง 2 ยุคสมัย คือ สมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยา บริเวณโดยรอบพบเจดีย์รายจำนวนมากและแนวกำแพงขนาดใหญ่ เกาะศรีมาลาถูกสร้างขึ้นตามวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยการสร้างเกาะศรีมาลานี้ให้พ้องกับชื่อของนางศรีมาลาภรรยาของพลายงาม บุตรชายขุนแผนซึ่งครั้งหนึ่งผ่านมาที่เมืองพิจิตรแห่งนี้

นอกจากนี้อุทยานเมืองเก่าพิจิตรนี้มีส่วนสำคัญในการก่อสร้างความทรงจำและเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดพิจิตรเป็นอย่างมาก นอกจากนี้การจัดประเพณีประจำจังหวัดโดยหน่วยงานราชการต่าง ๆ ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการผลิตซ้ำของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ให้แก่คนในพื้นที่จังหวัดพิจิตรขึ้นมาใหม่ เป็นกระบวนการเพื่อสร้างสำนึกร่วมทางชุมชนที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็นมาที่ยาวนานของพัฒนาการชุมชน เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การสานประโยชน์ และการอยู่ร่วมกันในพื้นที่ดังกล่าว เนื่องจากกลุ่มคนที่มาอาศัยอยู่ในจังหวัดพิจิตรมีความแตกต่างหลากหลายทั้งชาติพันธุ์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมประเพณี การสร้างอัตลักษณ์ และประวัติศาสตร์ของจังหวัดให้มีศูนย์กลางอยู่ที่ผู้สร้างเมือง หรือการใช้วรรณกรรมเพื่อเพิ่มพูนความสำคัญและบทบาทของจังหวัดนั้น ย่อมทำให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในความเป็นคนพิจิตรมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความทรงจำของบริบทพื้นที่ หากมีการเพิ่มเติมหลักฐานที่ชี้ให้เห็นเกี่ยวกับเนื้อหาของการใช้ในการแสดง แสง สี เสียงของจังหวัดพิจิตร รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตร จะทำให้ข้อมูลและประเด็นการวิเคราะห์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- Chalitanon, N. (1981). *ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย [Thai Historiography]*. Bangkok: The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Project and Thammasat University Press.
- Chuwaen, Y. (2008). ความสำคัญและขอบเขตของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในปัจจุบัน [The Importance and Scope of Contemporary Local History]. *Journal of the Faculty of Arts, Silpakorn University*, 25(1), 102-114.
- Committee for Consideration and Publishing of Historical Documents, Office of the Prime Minister. (1978). *ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1 [Collection of Thai Inscriptions Installment I]*. Bangkok: Fine Arts Department.
- Damrong Rajanupab, HRH. (1963). *ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 1 ตอนต้น [Collection of Historical Archives Volume 1: Initially Installment]*. Bangkok: Fine Arts Department.
- Eawsriwong, N. (1987). *หลักฐานและการใช้หลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคใต้ [The Historical Sources and Their Use for The Study of Southern Local History]*. In เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครูระดับมัธยมศึกษาเรื่อง “แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคใต้” [Documents for The Workshop for Secondary School Teachers on The Topic “Educational Guidelines Southern Local History”]. Songkhla: Institute for Southern Thai Studies, Thaksin University.
- Fine Arts Department. (2001). *เสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ฉบับ หอสมุดแห่งชาติ เล่ม 1 [The Tale of Khun Chang Khun Pharn, National Library Version, Volume 1]*. Bangkok: Silapa Bannakarn Publishing
- Governor's Office Phichit, Ministry of Interior. (1987). *ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดพิจิตร [The History of Interior in Local Administration: Phichit Province]*. Phichit: Juladit Printing.
- Hongkananukraw, A. (2009). *เรื่องเล่าจากสหาย: รูปแบบและการปรากฏตัวของความทรงจำร่วมจากชุมชนอดีตแนวร่วม พคท. [The Narratives from Former CPT Comrades: Forms and Emergence of Collective memory] (Master's Thesis)*. Bangkok: Thammasat University.

- Ingkanarota, M., & Trongyangkul, W. (2019). ประวัติศาสตร์นิพนธ์ [Historiography]. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Jansaeng, A. (2010). ประวัติศาสตร์ชุมชนกับการสร้างตำนานวีรบุรุษผ่านความทรงจำร่วมในเขตจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ [Community history and the creation of heroic legends through collective memory in Nakhon Ratchasima and Chaiyaphum provinces]. Bangkok: Thailand Science Research and Innovation (TSRI).
- Liu, M. (2023). The Functional Sites of “Sites of Memory” in Hungarian-Chinese Bilingual School in Budapest. *Ethnographica et Folkloristica Carpathica*, (25), 55-66.
- McMillan, D.W. and Chavis, D.M. (1986). Sense of community: A definition and theory. *American Journal of Community Psychology*, 14(1): 6-23
- Maha Chakri Sirindhorn, H.R.H. Princess. (2006). บันทึกเรื่องการปกครองของไทยสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์ [Records of Thai Governance During the Ayutthaya And Early Rattanakosin Periods]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Nora, P. (1989). Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire. *Representations*, 26, 7–24. <https://doi.org/10.2307/2928520>
- Ongsakul, S. (2003). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนในเชียงใหม่: การสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่น [Report of Community History Research Project in Chiang Mai: Creating Local History]. Bangkok: The Thailand Research Fund. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:33191>
- Phichit Provincial Cultural Office. (2013). ๑๐ ชชาติพันธุ์ ในจังหวัดพิจิตร [10 Ethnic Groups in Phichit Province]. Phichit: Phichit Provincial Cultural Office.
- Phinthuphan, H. (1977). พิจิตรของเรา [Our Phichit]. Phitsanulok: Srinakharinwirot University

- Poopongpan, W. (2006). *กฎหมายเทียรบาลในฐานะหลักฐานประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยาถึง พ.ศ. 2348* [The Palatine Law as A Source for Thai History from the Ayutthaya Period to 1805] (Doctoral dissertation). Bangkok: Chulalongkorn University. Retrieved from <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/56661>
- Santasombat, Y. (2016). ร้อยแปดวิถีทัศน์: สำนักทางประวัติศาสตร์ [Multi-Paradigm: Historical Consciousness]. Retrieved 5 October 2023, from http://www.friends-without-borders.org/article.htm?detail_id=95#.Vy3SE4R97IV
- Srising, S. (1994). รายงานการวิจัยเรื่องวัฒนธรรมของไทยโซ่งดำ (ลาวโซ่ง) ในจังหวัด พิษณุโลกและพิจิตร [The Report on the culture of Thai Song Dam (Lao Song) in Phitsanulok and Phichit provinces]. Phitsanulok: Naresuan University.
- Thammasat University. (1986). *ประชุมหนังสือประกอบวิชาประวัติศาสตร์ กฎหมายไทย เล่ม 1* [Collection of Thai Legal History Reference Book, volume I]. Bangkok: Faculty of Law, Thammasat University.
- Wongthes, S. (2006). *ภูมิสังคมวัฒนธรรม เรื่อง ชื่อบ้านนามเมือง จังหวัดพิจิตร* [Geo-Social culture: Local Names in Phichit Province]. Bangkok: Office of the National Culture Commission.

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้
การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้
โดยใช้กรณีศึกษา เพื่อส่งเสริมโน้ตศน์ด้านเศรษฐกิจ
สร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
Development of an Economic Learning Activity
Based on Design Thinking and Case Study Methods
to Enhance Creative Economy Concepts
for Mathayomsuksa 2 Students

พรหมพิริยะ ถ้อยคำ^{1*}

Phromphiriya Thoikham

Received: 13 September 2023

Revised: 5 December 2023

Accepted: 20 December 2023

¹ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต, หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

Student, Bachelor of Education Program in Social Studies,

Faculty of Education, Chiang Mai University, Thailand

Email: phronphiriya_th@cmu.ac.th

*Corresponding author

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ กรณีศึกษา และ 2) ศึกษาผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาด้วยการเลือก แบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ กรณีศึกษา 2) แบบประเมินนิเทศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิด เชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา มี 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสำรวจปัญหาผ่านกรณีศึกษา (Survey though Case studies) 2) ขั้นทำความเข้าใจปัญหา (Empathize) 3) ขั้นตีความปัญหาและระบุความต้องการ (Define) 4) ขั้นระดมความคิด (Brainstorm) 5) ขั้นสร้างตัวแบบ (Prototype) 6) ขั้นทดลองใช้จริง (Test) และ 7) ขั้นประมวลความรู้ (Conclusion) 2) ผลการใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับ 31.33 คะแนน หรือระดับดี

คำสำคัญ: การคิดเชิงออกแบบ; การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา;

เศรษฐกิจสร้างสรรค์

ABSTRACT

The purposes of the research were: 1) to develop the economic learning activity based on design thinking and case study methods; and 2) to study the effectiveness of the model with a sample group. The subjects were Mathayomsuksa 2 students (N = 30) and were selected by a purposeful sampling technique the instruments used for gathering data consisted of 1) Lesson plans on economic learning based on design thinking and case study methods and 2) creative economy concept assessment forms. The statistical analysis was conducted using mean values.

The result of this research showed that the economic learning activity based on design thinking and case study methods comprised 7 processes, which were: (1) Survey though case studies, (2) Define, (3) Empathize, (4) Brainstorm, (5) Prototype, (6) Test, and (7) Conclusion. In addition, the mean score of the participating students was 31.33 showing that the learning activity was effective and in the good level.

Keywords: Design Thinking; Case Study Methods; Creative Economy

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้ยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศเปลี่ยนจากการสร้างความได้เปรียบจากต้นทุนการผลิตที่ต่ำมาเป็นการสร้างความได้เปรียบจากความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้นวัตกรรมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจระดับฐานราก (Chantararnamchoo, 2012) โดยในปี ค.ศ.2015 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly: UNGA) ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เพื่อให้เกิดการนำไปปรับใช้ในการพัฒนาสังคมโลก โดยประยุกต์ความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ มาบูรณาการ และสื่อสารองค์ความรู้ผ่านช่องทางที่หลากหลาย โดยอาศัยเครื่องมือสื่อสาร และเทคโนโลยีดิจิทัล (Center for Research and Support of Sustainable Development Goals, 2016)

Kusumavalee (2015, as cited in Tiacharoen et al, 2017) กล่าวว่า ความสร้างสรรค์ เกิดจากการเชื่อมโยงกันของ 3 องค์ประกอบ คือ วัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์ และเทคโนโลยี และอยู่ในรูปแบบ “ทุนทางปัญญา” ซึ่งนับเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะนำไปสู่การสร้างงาน สร้างรายได้ และการส่งออก ในขณะเดียวกันก็จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมและชุมชน ทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมและส่งเสริมการพัฒนามนุษย์ เกิด “เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์” (Creative Economy) ขึ้น ถือเป็นแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน ดังที่ Phuangprayong (2018) กล่าวว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยเชื่อมโยงกับการใช้ทุนทางปัญญาและทุนทางสังคมที่สำคัญ อันได้แก่ องค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ทรัพย์สินทางปัญญา ที่สอดคล้องกับพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม การส่งสมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมเข้ากับการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมอันทันสมัยในการผลิตสินค้าและบริการรูปแบบใหม่ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ สามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทาง

เศรษฐกิจและสังคมสอดคล้องไปกับแนวโน้มความต้องการของผู้บริโภคในตลาดยุคใหม่

นักเรียนในฐานะพลเมืองสำคัญ และจะเป็นผู้มีบทบาทในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสังคมไทยในอนาคต การจัดการศึกษาของประเทศจึงจำเป็นต้องมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายผ่านปรากฏการณ์ทางสังคมที่จะสร้างภูมิรู้ให้นักเรียน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตจริงในอนาคต โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นสาระหลักในการจัดการเรียนรู้กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ดังที่ Mangkhang (2016) เสนอว่า การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาควรเป็นไปเพื่อการนำอนาคตวิถียามาสู่การเตรียมพลเมืองให้มีทักษะเพื่อตัดสินใจผ่านการศึกษาสถานการณ์ และกำหนดเป็นแนวทางของบุคคล หรือสังคม ซึ่ง Wannapaisan (2016) ได้เสนอโมโนทัศน์สำคัญของสาระเศรษฐศาสตร์ว่า ประกอบด้วย 4 โมโนทัศน์ ได้แก่ การบริหารจัดการทรัพยากร หลักการเศรษฐกิจพอเพียง ระบบเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความร่วมมือกันในทางเศรษฐกิจ โดยวิชาเศรษฐศาสตร์มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากเป็นสาระวิชาที่มีขอบข่ายครอบคลุมการจัดการทรัพยากรที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว และระดับประเทศ โดยในมิติของกระบวนการจัดการเรียนรู้ นั้น Bureerat, Dangprasert, & Viriyanont (2019) ได้อธิบายว่า ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ผู้สอนต้องมุ่งมั่นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ และนำไปต่อยอดในการทำงานได้ในอนาคต ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์เสมือนเป็นการกำหนดกรอบแนวคิดและกระบวนการคิดให้เกิดขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายนั้น ควรเป็นไปเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างหลากหลายมิติและสัมพันธ์ไปกับบริบทแวดล้อม โดยสามารถประยุกต์ใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระวิชาต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมโมโนทัศน์เกี่ยวกับความสร้างสรรค์

ซึ่งถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายและมโนทัศน์สำคัญของสาระ
เศรษฐศาสตร์ ผ่านการใช้องค์ความรู้และประสบการณ์ที่หลากหลาย โดย
Chalermasuk (2020) อธิบายว่า การคิดเชิงออกแบบ มีจุดมุ่งหมายคือการสร้าง
สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม หรือผลงานสร้างสรรค์ โดยเชื่อว่าการสร้างสิ่งเหล่านี้ต้องใช้
ความรู้เชิงบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการทำงาน ผ่านการทำงานแบบ
ร่วมมือ ทำให้สามารถมองเห็นปัญหาในหลายมิติและเข้าใจปัญหาอย่างแท้จริงด้วย
การร่วมกันหาเหตุและผล รวมถึงการเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ผ่านการจัด
ประสบการณ์การเรียนรู้ในมิติที่หลากหลาย โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา
เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจสาระที่ครูต้องการสอนได้เร็วขึ้นและ
ตรงประเด็น ซึ่ง Khammanee (2014) อธิบายว่า กรณีศึกษา (Case Study) หรือ
การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา (Case Study Methods) เป็นกระบวนการที่
ครูผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้
ผู้เรียนศึกษาจากเรื่องราวที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริง และตอบประเด็นคำถาม
เกี่ยวกับเรื่องนั้น นำคำตอบและเหตุผลที่มาของคำตอบนั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการ
อภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ โดยในสังคมปัจจุบัน
เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ผ่าน
ประสบการณ์ดิจิทัลจะทำให้ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์และภูมิคุ้มกันที่ดียิ่งขึ้น

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนา
รูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการ
จัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา เพื่อส่งเสริมมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อให้นักเรียนเพิ่มพูนความรู้และนโนทัศน์
ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และสามารถนำองค์ความรู้มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อ
สร้างคุณค่าและความสุขในการดำเนินชีวิตได้ในมิติเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา
- 2) เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวางแผน (plan) ประกอบด้วย

1. สำรวจปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระเศรษฐศาสตร์ จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ศึกษาผลการประเมินความสามารถของผู้เรียนย้อนหลัง และศึกษาผลการประเมินพฤติกรรมผู้เรียน
2. ศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสำรวจปัญหาต่าง ๆ ที่พบจากการดำเนินการวิจัยหรือศึกษาอย่างเป็นระบบ การใช้นวัตกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา ตลอดจนข้อเสนอแนะจากการวิจัย เป็นต้น
3. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และนวัตกรรมทางการศึกษา ที่จะสามารถใช้เป็นทางเลือกในการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนได้จริง
4. วางแผนการวิจัย โดยเขียนโครงการวิจัย ระบุรายละเอียดการดำเนินการ ประกอบด้วย 1) ชื่อเรื่องวิจัย 2) ที่มาและความสำคัญของปัญหา 3) วัตถุประสงค์ของการวิจัย 4) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และ 5) วิธีดำเนินการวิจัย (ประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล)
5. วางแผนการแจ้งข้อมูลต่อสถานศึกษาต้นสังกัด เพื่อขออนุมัติทำการวิจัยในชั้นเรียนกับกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (action) ประกอบด้วย

- 1. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา โดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ ที่สำรวจได้จาก ระยะที่ 1 เพื่อออกแบบเป็นขั้นการสอน มี 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นสำรวจปัญหาผ่านกรณีศึกษา (Survey though Case studies) 2) ขั้นทำความเข้าใจปัญหา (Empathize) 3) ขั้นตีความปัญหาและระบุความต้องการ (Define) 4) ขั้นระดมความคิด (Brainstorm) 5) ขั้นสร้างตัวแบบ (Prototype) 6) ขั้นทดลองใช้จริง (Test) และ 7) ขั้นประมวลความรู้ (Conclusion)
- 2. พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 แผน รายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้

แผน การจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	กระบวนการ จัดการเรียนรู้	จุดประสงค์ การเรียนรู้	ผลลัพธ์ การเรียนรู้
แผนฯ ที่ 1 เรื่อง การผลิตสินค้าและ บริการในท้องถิ่น ด้วยเศรษฐกิจ พอเพียง	3	1. ขั้นสำรวจปัญหาผ่าน กรณีศึกษา 2. ขั้นทำความเข้าใจปัญหา 3. ขั้นตีความปัญหาและระบุ ความต้องการ 4. ขั้นระดมความคิด	- อธิบาย หลักการและ เป้าหมายของ ปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง (K) - วิเคราะห์ ปัญหาการผลิต สินค้าและ บริการใน ท้องถิ่น (P) - ริเริ่มการคิด เพื่อแก้ไขปัญหา รอบตัวและ ตระหนักถึง ความสำคัญของ สิ่งแวดล้อม (A)	สามารถ วิเคราะห์ ปัญหาการผลิต สินค้าและ บริการใน ท้องถิ่นและ เสนอแนว ทางการแก้ไข

แผน การจัดการเรียนรู้	จำนวน (ชั่วโมง)	กระบวนการ จัดการเรียนรู้	จุดประสงค์ การเรียนรู้	ผลลัพธ์ การเรียนรู้
แผนฯ ที่ 2 เรื่อง การพัฒนาการ ผลิตเพื่อความยั่งยืน	3	5. สร้างตัวแบบ 6. ขั้นตอนการใช้จริง 7. ประเมินผลความรู้	- อธิบายสภาพ ปัญหาที่ เกี่ยวข้องกับการ ผลิตสินค้าและ บริการใน ท้องถิ่นจาก กรณีศึกษาสังคม ดิจิทัล (K) - ออกแบบ ผลิตภัณฑ์ที่ สอดคล้องกับ ความสมดุลทาง เศรษฐกิจและ สังคมตาม แนวคิด เศรษฐกิจ สร้างสรรค์ (P) - ริเริ่มการคิด เพื่อแก้ไขปัญหา รอบตัวและ ตระหนักถึง ความสำคัญของ สิ่งแวดล้อม (A)	สามารถ ออกแบบ ผลิตภัณฑ์เพื่อ ความยั่งยืน ตามแนวคิด เศรษฐกิจ สร้างสรรค์

การพัฒนาแบบแผนการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ของแผนการจัดการเรียนรู้เทียบกับเกณฑ์ระดับคุณภาพที่กำหนด โดยประยุกต์จากแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของ Wannapaisan (2020) เพื่อประเมินและตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษา 1 ท่าน ด้านเศรษฐศาสตร์ 1 ท่าน และด้านวัดและประเมินผลทางการศึกษา 1 ท่านซึ่งกำหนดค่าการแปลผลการประเมิน ดังนี้

2.50 – 3.00 อยู่ในระดับคุณภาพดี

1.50 – 2.49 อยู่ในระดับคุณภาพพอใช้

1.00 – 1.49 อยู่ในระดับคุณภาพควรปรับปรุง

ผลคะแนนเฉลี่ยของการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดที่ระดับพอใช้ขึ้นไปหรือได้คะแนนเฉลี่ย ≥ 1.50 จึงจะสามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ได้

3. แบบประเมินมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยประเมินจากชิ้นงานตามลักษณะสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 4 ประเด็น ได้แก่

- 1) ความเป็นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์
- 2) การบูรณาการระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี นวัตกรรม
- 3) การบูรณาการทุนทางปัญญาและทุนทางสังคม
- 4) เป็นผลงานที่เชื่อมต่อระหว่างเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นกับ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรายการประเมินในแบบประเมินมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แบ่งเป็น 12 ข้อ จากนั้นหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษา 1 ท่าน ด้านเศรษฐศาสตร์ 1 ท่าน และด้านวัดและประเมินผลทางการศึกษา 1 ท่าน รวม 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาความรู้ที่กำหนด พิจารณาลักษณะการใช้ภาษา และการตั้งคำถาม โดยทุกรายการประเมินมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด ($IOC > 0.50$) สามารถนำมาใช้ได้

การประเมินชิ้นงานที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อประเมินมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของนักเรียน ใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริค (scoring rubric) 3 ระดับ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งกำหนดค่าการแปลผลการประเมิน ดังนี้

28 – 36 มีมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์อยู่ในระดับดี

20 – 27 มีมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์อยู่ในระดับพอใช้

12 – 19 มีมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์อยู่ในระดับควรปรับปรุง

กำหนดให้ผลการประเมินมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของนักเรียน
ต้องอยู่ในระดับดีขึ้นไป จึงจะผ่านเกณฑ์การประเมิน

4. ทดลองและประเมินผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/5
โรงเรียนโกวิทอรัญเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565
จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive
Sampling)

2) แบบแผนการทดลอง

ผู้วิจัยใช้แบบแผนการทดลองแบบมีกลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียว
เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพ จากนั้นดำเนินการจัดกิจกรรมการ
เรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ รวม 6 ชั่วโมง และประเมินมโน
ทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวม 1 ชั่วโมง

ระยะที่ 3 การสังเกตตรวจสอบผลจากการปฏิบัติตามแผน (observe)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผลของการทดลองและประเมินผล
ของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และนำไปสู่การ
สรุปผลการวิจัย

ระยะที่ 4 การสะท้อนผลและทบทวน (reflection & revise) ประกอบด้วย

1. ผู้วิจัยร่วมสรุปผลการเรียนรู้ร่วมกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสนทนา
กลุ่มย่อย (Group Dialogue) โดยสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนได้ร่วมกันสนทนา
สะท้อนการเรียนรู้จากการรับรู้ ความคาดหวัง และความรู้สึกของตนเอง
เกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิด
เชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา รวมทั้งสะท้อน

การเรียนรู้ให้กับผู้อื่น โดยการพิจารณาผลงานของผู้อื่น และเสนอแนวทางการพัฒนาผลงานในอนาคต

2. ผู้วิจัยทบทวนผลที่ได้จากการสะท้อนผลการเรียนรู้ เพื่อสำรวจสิ่งที่พัฒนาได้ดี ปัญหาอุปสรรค และสรุปแนวทางแก้ปัญหา เพื่อจัดทำเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

1) ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา

การจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสำรวจปัญหาผ่านกรณีศึกษา (Survey though Case studies) 2) ขั้นทำความเข้าใจปัญหา (Empathize) 3) ขั้นตีความปัญหาและระบุความต้องการ (Define) 4) ขั้นระดมความคิด (Brainstorm) 5) ขั้นสร้างตัวแบบ (Prototype) 6) ขั้นทดลองใช้จริง (Test) และ 7) ขั้นประมวลความรู้ (Conclusion)

แผนการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา มีทั้งหมด 2 แผน ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง การผลิตสินค้าและบริการในท้องถิ่นด้วยเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 3 ชั่วโมง มีค่าเฉลี่ย (x) ผลการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ระดับ 2.95 โดยมีคุณภาพอยู่ในระดับดี และ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การพัฒนาการผลิตเพื่อความยั่งยืน จำนวน 3 ชั่วโมง มีค่าเฉลี่ย (x) ผลการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ระดับ 2.86 โดยมีคุณภาพอยู่ในระดับดี ผลค่าเฉลี่ย (x) ของการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

- 2) ผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา เพื่อส่งเสริมมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผลการประเมินมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์

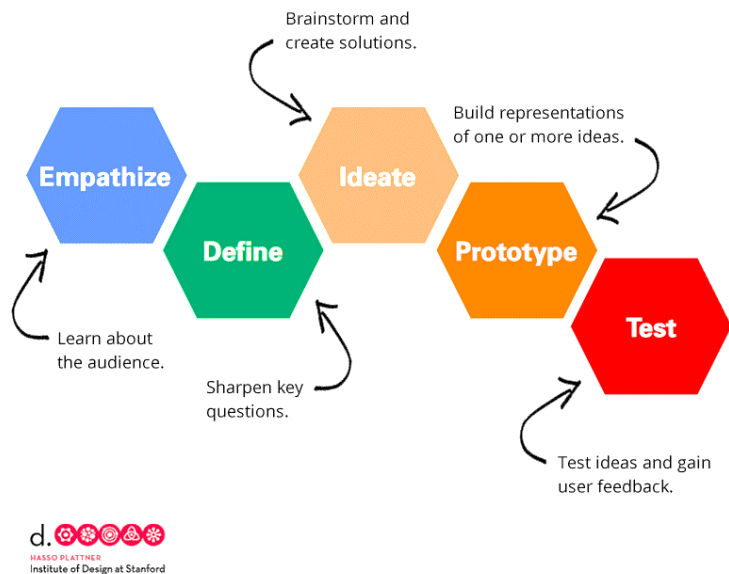
กลุ่ม	ระดับคะแนน	ระดับคุณภาพ
1	32	ดี
2	31	ดี
3	29	ดี
4	29	ดี
5	33	ดี
6	34	ดี
Max = 34	Mean = 31.33	
Min = 29		

ผลจากการมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พบว่า มโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของนักเรียนมีคะแนนสูงสุดอยู่ที่ 34 คะแนน คะแนนต่ำสุดอยู่ที่ 29 คะแนน และค่าเฉลี่ยระดับคะแนนทั้งห้องอยู่ที่ 31.33 คะแนน โดยเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดเอาไว้แล้วคะแนนของทุกกลุ่มอยู่ในระดับดี เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เพื่อเป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบแปรผลของการส่งเสริมมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยใน 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา ออกแบบตามแนวความคิดการคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน (Design Thinking) ซึ่งพัฒนาโดย Stanford d. school (Plattner, 2010) ซึ่งมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) Empathize หรือการเข้าใจปัญหา 2) Define หรือการกำหนดปัญหาให้ชัดเจน 3) Ideate หรือการระดมความคิด 4) Prototype หรือการสร้างต้นแบบที่เลือก และ 5) Test หรือการทดสอบ

ภาพประกอบ 1 Stanford d.school Design Thinking Process
แหล่งที่มา: https://www.benronning.com/writing/2018/8/23/design-thinking-in-organizationsarticle_view.php?nid=162650

ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับสาระวิชาหลักและทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย ภาษาอังกฤษ การอ่าน ภาษาของโลก ศิลปะ คณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การปกครอง และความเป็นพลเมืองที่ดี โดย Chantong (2017) กล่าวว่า กระทรวงศึกษาธิการเน้นย้ำว่าให้โรงเรียนต้องส่งเสริมความเข้าใจเนื้อหาวิชาการให้อยู่ในระดับสูงด้วยการสอดแทรกทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เข้าในวิชาหลักทุกวิชา ได้แก่ ความรู้เรื่องโลก ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการ เป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี ความรู้ด้าน สุขภาพ และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งสัมพันธ์กับสาระของสังคมศึกษาทั้ง 5 สาระ ที่อิงมาตรฐานการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงได้หยิบยกเอาประเด็นด้านเศรษฐศาสตร์ โดยเฉพาะเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มาเป็นเนื้อหาหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยอาศัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา (Case Study Methods) มาประยุกต์ใช้กับขั้นตอนกระบวนการตามแนวคิดการคิดเชิงออกแบบเป็นฐาน (Design Thinking) เพื่อส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (active learning) และมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้สถานการณ์ (Situating learning theory) โดย Kanhadilok, Punsumreang & Malai (2019) กล่าวว่า กรณีศึกษา เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่สำคัญ การเลือกกรณีศึกษาต้องเน้นแนวคิดสำคัญที่สุดที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ มีจุดเน้นเกี่ยวกับเหตุการณ์สถานการณ์ หรือแสดงข้อมูลที่ระบุปัญหาหรือความต้องการอยู่บนพื้นฐานความจริง โดย “ผู้สอน” จะมีบทบาทในการเป็นผู้ที่เตรียมกรณีศึกษาหรือเลือกกรณีศึกษา ที่สอดคล้องกับเป้าหมายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พร้อมทั้งให้แนวทางผู้เรียนเกี่ยวกับสาระสำคัญของกรณีศึกษานั้น ๆ นอกจากนี้ อาจจะมีบทบาทในการร่วมกำหนดคำถามร่วมกับผู้เรียน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนร่วมกับการอภิปรายผลการศึกษาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในส่วนของ “ผู้เรียน” เป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องที่ศึกษามาก่อนอย่างน้อยในขั้นพื้นฐาน และมีการเตรียมตัวโดยการศึกษาค้นคว้า สถานการณ์ปัญหามาก่อน เน้นการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนทุกคนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้

จะเห็นได้ว่า กรณีศึกษาจะเข้ามามีบทบาทในการเป็นสื่อที่ให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ และมีจุดเน้นเกี่ยวกับเหตุการณ์สถานการณ์ ซึ่งเหมาะสมกับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีความจำเป็นต้องได้รับการเพิ่มพูนความรู้จาก

การศึกษาตัวอย่างหรือกรณีศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาในชั้นสำรวจปัญหาผ่านกรณีศึกษา (Survey though Case studies) เพื่อนำกรณีศึกษามาช่วยกระตุ้นความสนใจและสำรวจปัญหาจากการกรณีศึกษาที่มีอยู่จริงในสังคมที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ และเปลี่ยนชั้น Ideate หรือการระดมความคิดเป็นชั้นระดมความคิด (Brainstorm) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถใช้กระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) และสร้างปฏิสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันทางบวก (positive interdependence) ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา ซึ่งมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ชั้นสำรวจปัญหาผ่านกรณีศึกษา (Survey though Case studies) 2) ชั้นทำความเข้าใจปัญหา (Empathize) 3) ชั้นตีความปัญหาและระบุความต้องการ (Define) 4) ชั้นระดมความคิด (Brainstorm) 5) ชั้นสร้างตัวแบบ (Prototype) 6) ชั้นทดลองใช้จริง (Test) และ 7) ชั้นประมวลความรู้ (Conclusion) โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น สามารถส่งเสริมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์อยู่ในระดับดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของของ Timcharoen, Wannapaisan & Rupavijetra (2022) ที่ทำการพัฒนานวัตกรรม การเรียนรู้ฐานการคิดเชิงออกแบบ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ โดยมีกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ชั้นทำความเข้าใจเป้าหมายอย่างลึกซึ้ง (Empathy) 2.ชั้นความต้องการ (Define) 3. ชั้นกรอบความคิด (Ideation) 4. ชั้นสร้างต้นแบบ (Prototype) 5. ชั้นการทดลอง (Test) 6. ชั้นสะท้อนการออกแบบ (Reflect-design) ซึ่งสามารถส่งเสริมทักษะเชิงนวัตกรรมในการสร้างฉาทัศนเชิงอนาคตโดยใช้ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดวิเคราะห์ปัญหาเชื่อมโยงแนวคิด คาคการณ์แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล ทักษะการตีความความต้องการของสถานการณ์และปัญหา หรือแม้แต่ความต้องการของสังคมที่คาดหวังได้ ซึ่งการนำแนวคิดการคิดเชิงออกแบบมาเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้มีการประยุกต์ใช้กับวิธีสอนหรือเทคนิคการสอนอื่น ๆ อาทิ Chalernsuk & Satiman (2019) ซึ่งได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน วิชาศิลปศึกษาตามแนวทางการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการเรียนศิลปะปฏิบัติที่บูรณาการเครื่องมือทางปัญญา เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างผลงาน

ศิลปะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีขั้นตอนกิจกรรมการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างแรงบันดาลใจและแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 2 การรวบรวมและเข้าถึงความรู้ ขั้นที่ 3 การกระตุ้นความคิดขยายความรู้ ขั้นที่ 4 การริเริ่มสร้างสรรค์ผลงาน ขั้นที่ 5 พัฒนาประยุกต์ผลงาน และขั้นที่ 6 วิพากษ์วิจารณ์ ประเมินผล และมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ในเชิงปฏิบัติได้จริง รูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ อีกทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งเน้นการส่งเสริมความสามารถในการสร้างผลงาน มีการกระตุ้นการเรียนรู้ตามแนวทางการคิดเชิงออกแบบ มีระบบการแลกเปลี่ยนให้ข้อเสนอแนะ กระบวนการทำงานชัดเจน มีการกำหนดมโนทัศน์ร่วมกัน รวมทั้งให้นักเรียนร่วมกันพิจารณากระบวนการออกแบบอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ Bureerat, Dangprasert, & Viriyant (2019) ที่ศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับอุดมศึกษา พบว่ากรอบแนวคิดในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับอุดมศึกษา ซึ่งผลการประเมินคุณภาพด้านสื่อและการนำเสนอ อยู่ในระดับดีมาก ผลการประเมินคุณภาพด้านเนื้อหา อยู่ในระดับดีมาก และผลการประเมินด้านประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับอุดมศึกษา อยู่ในระดับดีมาก เป็นต้น

2. ผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา

ผลจากการประเมินมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนมีระดับคะแนนสูงสุดระดับ 34 คะแนน คะแนนต่ำสุดระดับ 29 คะแนน และค่าเฉลี่ยระดับคะแนนทั้งห้องอยู่ที่ระดับ 31.33 คะแนน โดยเมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดเอาไว้แล้วคะแนนของทุกกลุ่มอยู่ในระดับดี เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เพื่อเป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบผลของการส่งเสริมมโนทัศน์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการ

เรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมโน้ตชนด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

- 1) การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์โดยใช้การคิดเชิงออกแบบเป็นฐานร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาไปประยุกต์ใช้กับการวิจัยในลักษณะอื่น ควรเป็นการวิจัยแบบ One Group Pretest - Posttest Design เพื่อนำผลการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) และทดสอบหลังเรียน (Posttest) มาเปรียบเทียบกัน เพื่อให้ผู้วิจัยทราบถึงผลกระทบที่ผู้เรียนได้รับจากการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการศึกษาอย่างรอบด้าน
- 2) ผู้วิจัยควรเลือกใช้กรณีศึกษาที่มีความเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เรียน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนใช้ประสบการณ์เดิมมาช่วยในการสำรวจ และวิเคราะห์ปัญหาของกรณีศึกษาที่ได้รับได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- Bureerat, N., Dangprasert, S., & Viriyanont, T. (2019). การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับอุดมศึกษา [The Development of Blended Learning Supporting to Creativity According Creative Economy in Higher Education]. *Christian University Journal*, 25(3), 14-24
- Center for Research and Support of Sustainable Development Goals. (2016). *ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGs [About SDGs]*. Retrieved December 12, 2022, from <https://www.sdgmovement.com/intro-to-sdgs/>
- Chalermasuk, N. (2020). *การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน วิชาศิลปะศึกษาตามแนวทางการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการเรียนศิลปะปฏิบัติที่บูรณาการเครื่องมือทางปัญญา เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างผลงานศิลปะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย [The Development of Blended Instructional Model in Art Education Based on Design Thinking and Practical Art Learning Integrated with Cognitive Tools to Enhance Creative Thinking and Artworks of High School Students] (Doctoral dissertation)*. Nakhon Pathom: Silpakorn University.
- Chalermasuk, C., & Satiman, A. (2019). การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน วิชาศิลปะศึกษาตามแนวทางการคิดเชิงออกแบบร่วมกับการเรียนศิลปะปฏิบัติที่บูรณาการเครื่องมือทางปัญญา เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างผลงานศิลปะของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย [Development of Integrated Instruction Model with Learning and Cloud Computing Intelligent Tool to Enhance Creative Skill and Create Art Work of High School Students]. *Journal of Education Studies*, 47(1), 81-104.
- Chantararnamchoo, N. (2012). เศรษฐกิจสร้างสรรค์: ความหมาย แนวคิด และโอกาสสำหรับประเทศไทย [Creative Economy: Definition, Concept and Opportunity for Thailand]. *Journal of Education, Silpakorn University*. 10(1), 52-62
- Chantong, K. (2017). การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 [Teaching of Social Studies in the 21st Century]. *Academic Services Journal, Prince of Songkla University*, 28(2), 227-241 doi: 10.14456/asj-psu.2017.40

- Kanhadilok, S., Punsumreang, T., & Malai, C. (2019). การออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษา เพื่อส่งเสริมผลลัพธ์การเรียนรู้ในภาคปฏิบัติ [A Design of Case Based Learning for Promoting Learning Outcomes in Practicum]. *Songklanagarind Journal of Nursing*, 39(4), 129-137
- Khammanee, T. (2014). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ [Teaching Sciences: The Ability to Plan an Efficient Learning Procedure]*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Mangkhang, C. (2016). *อนาคตวิทยา: ทฤษฎีและเทคนิคการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา [Futurology: Theory and Techniques for Organizing Social Studies Learning]*. Chiang Mai: Textbooks and Books Project, Faculty of Education, Chiang Mai University.
- Phuangprayong, K. (2018). บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาระดับวิสาหกิจชุมชนไทย [Roles of Creative Economy and Innovative Behavior for Community Enterprise Development in Thailand]. *Journal of Development Studies*, Thammasat University, 1(1), 220-252.
- Plattner, H. (2010). *An Introduction to Design Thinking Process Guide*. Retrieved from <https://dschool-old.stanford.edu/sandbox/groups/designresources/wiki/36873/attachments/74b3d/ModeGuideBOOTCAMP2010L.pdf>
- Tiacharoen, S., Wangthanomsak, M., Onsampant, S., Tonwimonrat, S., Suksodkew, V., Rattanasiraprapha, N., & Inrak, S. (2017). *รูปแบบการบริหารจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และความยั่งยืนของชุมชน [The model of Knowledge Management for local wisdom in school towards creative economic development and sustainable community]*. Bangkok: Silpakorn University.
- Timcharoen, T., Wannapaisan, C., & Rupavijetra, P. (2022). การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ฐานการคิดเชิงออกแบบเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของนักเรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ [Development of Design Thinking-Based Learning Innovation to Promote Innovative Thinking Skills of Students at Chiang Mai Vocational College]. *Dhammathas Academic Journal*, 22(3), 1-12.

- Wannapaisan, C. (2016). หลักเศรษฐศาสตร์สำหรับครูมัธยมศึกษา [Principles of Economics for Secondary Teachers]. Chiang Mai: Chotana Print Company Limited
- Wannapaisan, C. (2020). การวิจัยทางสังคมศึกษา: หลักการและการประยุกต์ [Social Studies Research: Principles and Applications]. Bangkok: Danex Inter corporation Company Limited

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประจำฉบับ
วารสารวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์
ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทรี โชติติลก
Asst. Prof. Suntaree Chotidilok, Ph.D.

มหาวิทยาลัยศิลปากร
Silpakorn University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชาวนน์มนัส ประภักดิ์
Asst. Prof. Chaomanat Prapakdee, Ph.D.

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยา
Bansomdejchaopraya Rajabhat
University

อาจารย์ ดร.อรรพวงษ์ สัจจะพัฒนกุล
Attachon Sajjaphatanakul, Ph.D.

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat
University

อาจารย์ ดร.วิฑูรย์ คุ่มหอม
Witoon Koomhom, Ph.D.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
Phetchaburi Rajabhat University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วริศรา อนันตโต
Asst. Prof. Warisara Anantato, Ph.D.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University

อาจารย์ ดร.จตุพร เพชรบูรณ์
Chatuporn Petchaboon, Ph.D.

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Prince of Songkla University

อาจารย์ ดร.ชุตีวัฒน์ สุวัทธิพงษ์
Chutiwat Suwatthipong, Ph.D.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
Sukhothai Thammathirat
Open University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีณา ลีตระกูล
Asst. Prof. Paweena Leetrakul, Ph.D.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Chiang Rai Rajabhat University

แนะนำผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครา เมธาสุข

Assistant Professor Akara Metasuka, Ph.D.

หน่วยงานสังกัด : คณะวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

E-mail: makara@tu.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรุตม์ ศุภวรรณะกุล

Assistant Professor Narut Supawantanakul, Ph.D.

หน่วยงานสังกัด : คณะวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

E-mail: naruts9@lsed.tu.ac.th

วรพล ศิริชื่นวิจิตร

Worapon Sirichuenvichit

หน่วยงานสังกัด : คณะวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

E-mail: worapon.si@lsed.tu.ac.th

พรหมพิริยะ ถ้อยคำ

Phromphiriya Thoikham

หน่วยงานสังกัด : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

E-mail: phronphiriya_th@cmu.ac.th

จริยธรรมการตีพิมพ์

กรอบหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ

เพื่อให้การดำเนินงานของวารสารวิทยาการเรี ยนรู้และศึกษาศาสตร์ มีขั้นตอนและกระบวนการเป็นไปโดยสอดคล้องกับมาตรฐานการดำเนินงานเพื่อการตีพิมพ์ของวารสารวิชาการระดับนานาชาติ ทางกองบรรณาธิการของวารสารจึงได้กำหนดกรอบหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเพื่อเป็นแนวปฏิบัติเชิงจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความผลงานทางวิชาการซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หน้าที่ของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่ดำเนินการพิจารณาบทความอย่างเป็นอิสระและเป็นธรรมภายใต้กรอบนโยบายของวารสารและจริยธรรมในการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการมีหน้าที่ดำเนินการให้การประเมินคุณภาพบทความผ่านผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความยุติธรรม ไม่มีอคติ และอยู่ในกรอบเวลาที่เหมาะสม
3. บรรณาธิการต้องพิจารณาบทความจากเนื้อหาของบทความโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ ศาสนา ต้นกำเนิด หรือแนวคิดทางการเมืองของตัวบทความและผู้เขียน
4. บรรณาธิการจะต้องไม่ดำเนินการใด ๆ ที่เป็นการเพิ่มระดับของวารสารด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม เช่นการขอให้ผู้แต่งอ้างอิงบทความเก่าในวารสารหรือบทความของบรรณาธิการอย่างไม่สมเหตุสมผล (ยกเว้นกรณีที่เป็นเจตนาเพื่อปรับปรุงคุณภาพของบทความ)
5. บรรณาธิการต้องรักษาความลับของการตีพิมพ์บทความ โดยไม่เผยแพร่ข้อมูล หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของบทความ หรือข้อคิดเห็นของผู้แต่งผู้ทรงคุณวุฒิ โดยไม่ได้รับการยินยอมจากเจ้าตัว ทั้งนี้ในกรณีที่มิข ้องสงสัยเกี่ยวกับการละเมิดจริยธรรมการตีพิมพ์ บรรณาธิการอาจเปิดเผยข้อมูล

เกี่ยวกับบทความที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาให้แก่วารสารฉบับอื่นเท่าที่จำเป็นได้

6. บรรณาธิการต้องแสดงข้อมูลที่อาจบ่งชี้ถึงผลประโยชน์ซ้อนทับของตนเอง กับบทความที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาให้กับกองบรรณาธิการ ทั้งนี้เมื่อ กองบรรณาธิการพิจารณาเห็นว่าประโยชน์ซ้อนทับดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อ ความเป็นอิสระ และความยุติธรรมในการพิจารณาบทความ บรรณาธิการ คนดังกล่าวต้องไม่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพิจารณาบทความนั้น
7. บรรณาธิการต้องปฏิบัติงานตามขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ ของ วารสารอย่างเคร่งครัด เพื่อตรวจสอบผลงานที่จะถูกนำมาเผยแพร่ให้เป็น สาธารณะและอำนวยความสะดวกการตีพิมพ์เผยแพร่ของวารสารให้สมบูรณ์ และสำเร็จลุล่วงเป็นไปตามเป้าหมายของหน่วยงานรับผิดชอบ
8. บรรณาธิการต้องปฏิบัติงานตามขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ ของ วารสารอย่างเคร่งครัด เพื่อตรวจสอบผลงานที่จะถูกนำมาเผยแพร่ให้เป็น สาธารณะและอำนวยความสะดวกการตีพิมพ์เผยแพร่ของวารสารให้สมบูรณ์ และสำเร็จลุล่วงเป็นไปตามเป้าหมายของหน่วยงานรับผิดชอบ

หน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องประเมินคุณภาพบทความอย่างเที่ยงธรรมตามหลัก วิชาการเพื่อสนับสนุนการลงข้อสรุปเพื่อตัดสินใจของบรรณาธิการ โดยการ ให้ความเห็นต้องแสดงหลักวิชาการหรือหลักฐานที่น่าเชื่อถือที่ใช้ ประกอบการประเมินตามเกณฑ์ในการประเมินบทความ และให้ข้อคิดเห็น ในการประเมินเพื่อการปรับปรุงคุณภาพของบทความผลงานทางวิชาการ ของวารสาร
2. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องรักษาข้อมูลทุกส่วนของบทความเป็นความลับ ไม่นำ ข้อมูลส่วนหนึ่งส่วนใดของบทความต้นฉบับไปแลกเปลี่ยนเผยแพร่ หรือใช้ ประโยชน์ส่วนบุคคลโดยปราศจากการได้รับการอนุญาตจากบรรณาธิการ รวมทั้งต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาที่วารสารกำหนดให้

3. หากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบพบว่าบทความต้นฉบับที่ได้รับการมอบหมายให้ประเมินคุณภาพอาจมีปัญหาอย่างหนึ่งอย่างใดเกี่ยวกับจริยธรรมการตีพิมพ์ เช่น การคัดลอกผลงานชิ้นอื่น การทำซ้ำผลงานเดิมที่เคยเผยแพร่แล้ว การใช้ผลงานที่อาจจะเมิดลิขสิทธิ์ การไม่อ้างอิงหรือกล่าวถึงเจ้าของผลงานก่อนหน้า การส่งผลงานขึ้นเดียวพร้อมกันไปหาวารสารวิชาการ เป็นต้น ผู้ทรงคุณวุฒิต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ พร้อมแสดงหลักฐานประกอบโดยทันที
4. ผู้ประเมินต้องไม่มีผลประโยชน์ซ้อนทับที่จะมีผลต่อการประเมินคุณภาพบทความที่ตนเองประเมิน ทั้งนี้หากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าตนเองอาจมีผลประโยชน์ซ้อนทับ อาทิ ตนเองอาจเป็นคู่แข่งโดยตรงของผู้เขียน ตนเองอาจเป็นผู้ร่วมงานกับคณะผู้เขียนคนใดคนหนึ่ง ฯลฯ ผู้ทรงคุณวุฒิต้องแจ้งกับกองบรรณาธิการเพื่อร่วมกันพิจารณาว่าผลประโยชน์ซ้อนทับนั้นจะมีผลมากพอที่จะกระทบต่อความเป็นอิสระ ความเป็นธรรม หรือ ทัศนคติในการประเมินคุณภาพบทความหรือไม่

หน้าที่ของผู้เขียน

1. ผู้เขียนและผู้เขียนร่วมทุกคนต้องมีส่วนกับงานเขียน ซึ่งอาจเป็นการมีส่วนร่วมในการเขียนหรือการดำเนินงานวิจัยและคณะผู้เขียนทุกคนต้องเห็นพ้องในการจะนำบทความร่างสุดท้ายตีพิมพ์
2. ผู้เขียนต้องรับรองว่าบทความที่จะนำมาของตีพิมพ์เป็นผลงานใหม่ที่ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่น
3. ผู้เขียนต้องไม่ใช้ภาพ ตาราง หรือข้อมูล ของผู้อื่น โดยปราศจากคามยินยอม (ละเมิดลิขสิทธิ์) และต้องไม่เป็นการคัดลอกผลงานของผู้อื่นโดยไม่มีการอ้างอิงอย่างเหมาะสม (Plagiarism)
4. หากผู้เขียนมีการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของบทความ ต้องเป็นการรวบรวมข้อมูลจริงเท่านั้น ทั้งนี้ผู้เขียนอาจถูกร้องขอให้แสดงชุดข้อมูลดิบ หรือข้อมูลที่ยังไม่ได้ถูกจัดกระทำ เพื่อ

การตรวจสอบในกระบวนการประเมินคุณภาพบทความ โดยผู้เขียนควรจัดเตรียมชุดข้อมูลดังกล่าวให้สามารถเข้าถึงได้อย่างเป็นสาธารณะ

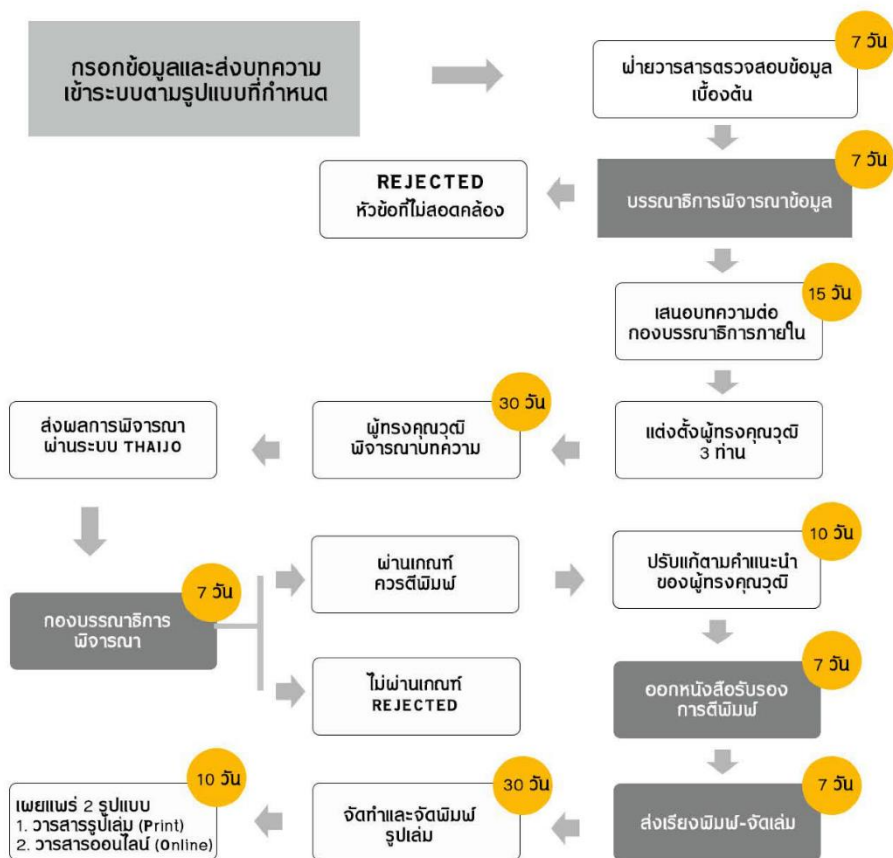
5. หากพบความผิดพลาด หรือมีข้อมูลที่คลาดเคลื่อน ผู้เขียนมีหน้าที่ต้องแจ้งให้กับทางกองบรรณาธิการทราบ
6. ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัย หรือ การเขียน ที่นำมาเรียบเรียงเสนอเป็นบทความวิจัย
7. ผู้เขียนต้องระบุถึงประโยชน์ซ้อนทับ (Conflict of interest) ของคณะผู้เขียน แหล่งทุน กับงานวิจัย หรือเนื้อหาในบทความ
8. หากงานเขียนของผู้เขียนเป็นส่วนหนึ่งของโครงการขนาดใหญ่ อาทิ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ หรือเป็นการศึกษาย่อยในงานวิจัยฉบับใหญ่ หรือ มีการใช้ข้อมูลเดิมของงานวิจัยอื่น ผู้เขียนมีหน้าที่ต้องแจ้งในบทความของตนเอง
9. กรณีที่ผลงานมีการศึกษาวิจัยและทำการทดลองในคนหรือสัตว์ทดลอง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรี สิทธิ ความปลอดภัย และสุขภาวะของตัวอย่าง ผู้ร่วมการวิจัย หรือผู้ให้ข้อมูล ผู้เขียนต้องแสดงหนังสือรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง
10. การกล่าวขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลือในกิตติกรรมประกาศ ผู้เขียนบทความควรขออนุญาตจากผู้ที่ถูกเขียนประสงค์จะขอบคุณเสียก่อน

Submission online

วารสารวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์
Journal of Learning Sciences and Education

โดยการ Login ผ่านระบบ THAIJO

รวมระยะเวลาดังแต่ส่งบทความ
จนได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์
ประมาณ 2 เดือน

ติดต่อสอบถาม

- o บรรณาธิการ Email: lised-jo@lised.tu.ac.th
 - o ผู้ช่วยบรรณาธิการ Email: hulise@lised.tu.ac.th
 - o เลขานุการวารสาร Tel. 02-696-6722
- Inbox ทาง Facebook: วารสารวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์

การเตรียมต้นฉบับ

วารสารวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กองบรรณาธิการจะรับพิจารณาถ้อยแถลงเฉพาะบทความต้นฉบับที่เป็นไปตามข้อกำหนดดังต่อไปนี้

ต้นฉบับ

- เป็นบทความวิจัย/บทความวิชาการ/บทวิจารณ์หนังสือ ทั้งนี้ บทความที่ตีพิมพ์ในวารสาร เป็นบทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสตร์ทางด้านวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ ในสาขาวิชาต่าง ๆ อาทิ วิทยาการรับรู้ การอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ นวัตกรรมการเรียนรู้ หลักสูตร การสอน การจัดการความรู้ พัฒนาศึกษาและการจัดการเรียนรู้ในชุมชน การบริหารการศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิต จิตวิทยาการเรียนรู้ วิจัยและสถิติทางการศึกษา การวัดประเมินผล หรือสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม บทความประเภทต่าง ๆ ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในที่ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาการตีพิมพ์ในวารสารอื่น ๆ
- บทความเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น
- หากเป็นงานแปลหรือเรียบเรียงจากภาษาต่างประเทศ ต้องมีหลักฐานการอนุญาตให้ ตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์
- ข้อความในบทความพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาดตัวอักษร 16 ต้นฉบับบทความมีความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ A4 ไม่รวมเอกสารอ้างอิงหรือบรรณานุกรม

ชื่อเรื่อง

กระชับและตรงกับเนื้อเรื่อง กรณีบทความภาษาไทย ระบุชื่อภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ยกเว้นบทความภาษาอังกฤษ ที่มีเฉพาะภาษาอังกฤษเท่านั้น

ชื่อผู้เขียน

- ระบุชื่อ – นามสกุลจริง (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ไว้ทางขวามือได้ชื่อของบทความ
- ระบุเชิงอรรถของผู้เขียน ซึ่งประกอบด้วย ตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา ภาควิชา คณะ สถาบัน ตามลำดับ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

บทคัดย่อ

- บทความภาษาไทยต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาอังกฤษก่อนบทคัดย่อภาษาไทย และจำนวนคำไม่เกิน 150 คำ
- บทความภาษาอังกฤษต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาไทยก่อนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ และจำนวนคำไม่เกิน 150 คำ
- ทำยบทคัดย่อให้ผู้เขียนกำหนดคำสำคัญ (Keywords) ไม่เกิน 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

เนื้อหา

เนื้อหาบทความควรมีความสอดคล้องกับกระบวนการค้นคว้าวิจัย และครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้ บทนำหรือความสำคัญและที่มาของปัญหา วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลการศึกษา อภิปรายผล สรุปผลและข้อเสนอแนะ การนำไปใช้ (ถ้ามี) และเอกสารอ้างอิงหรือรายการอ้างอิง

การอ้างอิง

1. การอ้างอิงในเนื้อหา ใช้ระบบนาม - ปี (Author - Date Citation System)
 - รูปแบบ (นามสกุลผู้แต่ง, ปี ค.ศ. ที่พิมพ์) เช่น (Nakvachara, 2000)
2. รายการอ้างอิงท้ายบทความ/บรรณานุกรม ใช้ระบบแบบ APA (American Psychological Association) โดยรายการอ้างอิงที่เป็นภาษาไทยต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษทุกรายการ และต้องใส่ชื่อหนังสือภาษาไทยโดยมีแปลชื่อหนังสือเป็นภาษาอังกฤษใส่ไว้ในวงเล็บ [...] ต่อท้ายชื่อหนังสือภาษาไทย
 - รูปแบบ Author. (Year). Thai Title [Translated Title]. Place: Publisher

อ้างอิงจากหนังสือ / Book

รูปแบบ Author. (Year). Thai Title [Translated Title]. Place: Publisher

ตัวอย่างต้นฉบับภาษาไทย

วิจารณ์ พานิช. (2558). เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.พรินติ้ง.

ตัวอย่างการแปลอ้างอิง

Panit, V. (2015). เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง [Transformative Learning] . Bangkok: R.S. Printing.

อ้างอิงจากบทความในหนังสือ / Book Chapter

รูปแบบ Author. (Year). Thai Title of chapter [Translated Title of chapter]. In Editor (ed.), Thai Title of book [Translated Title of book] (Page). Place: Publisher.

ตัวอย่างต้นฉบับภาษาไทย

กิตติ คงตุก. (2561). สู่พั่งงาแห่งความสุข เพราะจุดหมายไปถึงได้หลายเส้นทาง. ใน ฐิติกาญจน์ อัครกุล (บก.), จุดนัดพบบนเส้นขนาน: ผู้คน ชุมชน การประกอบการ สังคม (น. 252 - 325). ปทุมธานี: โครงการผู้นำแห่งอนาคต คณะวิทยาการเรียนรู้ และศึกษาศาสตร์.

ตัวอย่างการแปลอ้างอิง

Kongtuk, K. (2018). สู่พั่งงาแห่งความสุข เพราะจุดหมายไปถึงได้หลายเส้นทาง [Phang Nga of Happiness: Many Paths, One Destination]. In Assatarakul, T. (Ed.), จุดนัดพบบนเส้นขนาน: ผู้คน ชุมชน การประกอบการสังคม [Convergence of Parallel Lines: People, Communities and Social Entrepreneurship] (pp. 252-325) Pathum Thani: Leadership for the Future Project, Faculty of Learning Sciences and Education, Thammasat University.

.....

อ้างอิงจากวิทยานิพนธ์ / Theses and dissertations

รูปแบบ Author. (Year). Thai Title of dissertation [Translated Title of dissertation]. (Doctoral thesis or Master's thesis, University). URL.

ตัวอย่างต้นฉบับภาษาไทย

วราลี เนติศรีวัฒน์. (2564). การวิเคราะห์การออกแบบกระบวนการเรียนรู้สำหรับ ห้องเรียนสร้างสรรค์ของครูที่ผ่านการอบรมการใช้เกลียวการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:275725.

ตัวอย่างการแปลอ้างอิง

Nethisriwat, W. (2021). การวิเคราะห์การออกแบบกระบวนการเรียนรู้สำหรับห้องเรียนสร้างสรรค์ ของครูที่ผ่านการอบรมการใช้เกลียวการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ [Analysis of Instructional Instructional Design Process for Creative Classrooms by Teachers Following Creative Learning Spiral Training].(Master's thesis, Thammasat University).
https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:275725.

.....

อ้างอิงจากวารสาร / Journal

รูปแบบ Author. (Year). Thai Title of article [Translated Title of article]. Title of Journal, volume (issue), page-numbers.

ตัวอย่างต้นฉบับภาษาไทย

ชลิดา จุงพันธ์. (2562). ไดโนเสาร์ในห้องเรียน : การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางบรรพชีวินวิทยาในด้านวิทยาศาสตร์ศึกษา. วารสารครุศาสตร์. 47(3). 157-174.

ตัวอย่างการแปลอ้างอิง

Joongpan, C. (2019). ไดโนเสาร์ในห้องเรียน : การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางบรรพชีวินวิทยาในด้านวิทยาศาสตร์ศึกษา [Dinosaurs in the Classroom: A Review of Applications of Paleontology in Science Education]. Journal of Education Studies. 47(3). 157-174.

.....

อ้างอิงจากเว็บไซต์ / Website

รูปแบบ Author. (Year, Month date). Thai Title [Translated Title]. Retrieved from URL.

ตัวอย่างต้นฉบับภาษาไทย

กานต์ธีรา ภูริวิกรัย. (2564, 16 มิถุนายน). การศึกษาโลกในศตวรรษที่ 21: ระบบยังไม่เสมอภาค การเรียนรู้ยังวิกฤต. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://www.eef.or.th/global-education/>.

ตัวอย่างการแปลอ้างอิง

Bhurivikrai, K. (2021, June 16). การศึกษาโลกในศตวรรษที่ 21: ระบบยังไม่เสมอภาค การเรียนรู้ยังวิกฤต [World education in the 21st century: the system is still inequitable, and learning is still in crisis.]. Retrieved February 9, 2024, from <https://www.eef.or.th/global-education/>.

.....

อ้างอิงจากการประชุมวิชาการ / proceeding

รูปแบบ Author. (Year). Thai Title of paper [Translated Title of paper]. In Editor (ed.), Thai Title of conference [Translated Title of conference] (Pages). Place: publisher.

ตัวอย่างต้นฉบับภาษาไทย

จิตติวัลย์ กล้าตลุมบอน และ ชัญญา ลีศัตรูพ่าย. (2565). ผลของละครในการศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นตอนต้น. ใน วรวัชร ตั้งจิตรเจริญ (บก.), รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการ และนำเสนอผลงานวิจัยทางจิตวิทยาระดับชาติ ประจำปี 2565: ปรับ แปร เปลี่ยนผ่าน (หน้า 11- 22). ปทุมธานี: สาขาวิชาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ตัวอย่างการแปลอ้างอิง

Klatalumbon, T. & Leesattrupai, C. (2023). ผลของละครในการศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นตอนต้น [Effect of Drama in Education to Develop Emotional Intelligence in Early Adolescence]. In Tungjitcharoen, W. (Ed.). รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการ และนำเสนอผลงานวิจัยทางจิตวิทยาระดับชาติ ประจำปี 2565: ปรับ แปร เปลี่ยน ผ่าน [The

Proceedings of the 7th Thailand National Conference on Psychology 2022 (TNCP 2022): Moving Forward Through Challenging Times] (pp. 11-22). Pathum Thani: Department of Psychology, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University.

.....

อ้างอิงจากการสัมภาษณ์ / Interview

รูปแบบ

In-Text Citation:

(Interviewed Person's First Initial. Second Initial. Last Name, personal communication, year)

References:

Interviewed Person's Last Name, First Initial. Second Initial. (year, month date format). Interview by First Initial. Second Initial. Last Name [Format of recording]. Thai Title of interview [Translated Title of interview], Organization Name archiving interview.

ตัวอย่างต้นฉบับภาษาไทย

อ้างอิงการสัมภาษณ์ในเนื้อหา / References

(ไอยเรศ บุญฤทธิ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2566)

อ้างอิงการสัมภาษณ์ในบรรณานุกรม / In-Text Citation

ไอยเรศ บุญฤทธิ์. (2566, 15 มกราคม). อภิชาติ อ้วนศิริ, ผู้สัมภาษณ์ (เทปบันทึกเสียง). แนวโน้มภาพอนาคตการศึกษาและการเรียนรู้ของไทยในปี พ.ศ. 2573, รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ตัวอย่างการแปลอ้างอิง

อ้างอิงการสัมภาษณ์ในเนื้อหา / In-Text Citation

(Iyared Boonyarit, personal communication, 2024, 15 January).

อ้างอิงการสัมภาษณ์ในบรรณานุกรม / References

Boonyarit, I. (2024). Interview by Apichat Uansiri [Tape recording]. แนวโน้มภาพอนาคตการศึกษาและการเรียนรู้ของไทยในปี พ.ศ. 2573 [Future trends in education and learning in Thailand in 2030]. Associate Dean for Research and Academic Services of Faculty of Learning Sciences and Education, Thammasat University.

คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

99 หมู่ 18 อาคารสิริวิทยลักษณ์ ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120